

ISSN: 2687-220X

NOVUS ORBIS

Journal of Politics and International Relations
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

Araştırma Makaleleri
Research Articles

Strategic Importance of The Ganja Gap in The New Security Scenario

Yeni Güvenlik Senaryosunda
Gence Koridoru'nun Stratejik Önemi

*Miguel Borja BERNABÉ-
CRESPO
Alejandro VALLINA
RODRÍGUEZ*

Euroscepticism at The National and European Levels and its Reflection in the European Parliament Roll Call Votes

Ulusal ve Avrupa Düzeylerinde Avrupa Kuşkuculuğu ve
Avrupa Parlamentosu'ndaki Oylamalara Yansıması

Mehlika Özlem ULTAN

Küresel Enerji Denklemindeki Değişimler ve Türkiye'nin Yükselişi

The Changes in Global Energy Equation and the Rise of
Turkey

Aml Çağlar ERKAN

Avrupa Birliği'nin Arktik Politikası

Arctic Policy of the European Union

Selen BALDIRAN

Hun Türkü Attila'nın Liderlik Sırları ve Orhun Yazıtlarındaki Milli Güvenlik ve Bütünleşme Kodları

National Security and Integration Codes in the
Leadership Secrets of the Hun Turk Attila and in the
Orkhon Inscriptions

Mehmet ALKANALKA

*Doris Fuchs, Marlyne Sahakian, Tobias Gumbert,
Antonietta Di Giulio, Michael Maniates, Sylvia
Lorek, Antonia Graf*

Consumption Corridors: Living A Good Life Within Sustainable Limits

Özlem TÜRKOĞLU

Duygu Özlük
Uluslararası İlişkilerde Demokrasi
Promosyonu: Hindistan Örneği

Buse OĞUZ

Kitap İncelemesi
Book Review

Editörler Kurulu / Editorial Board

Baş Editör / Editor-in-Chief

- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Özgür Tüfekçi

Genel Koordinatör / General Coordinator

- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Alper Tolga Bulut

Yönetici Editörler / Managing Editors

- Dr. / Dr. Hülya Kınık
- Dr. Öğr. Üyesi / Assist. Prof. Göktuğ Kıprızlı
- Arş. Gör. / Research Assist. Fevzi Kırbaşoğlu

Kitap İnceleme Editörleri / Book Review Editors

- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Bülent Şener (*Türkçe Kitap / Books in Turkish*)
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Murat Ülgül (*İngilizce Kitap / Books in English*)

Alan Editörleri / Section Editors

- Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Fatma Akkan Güngör
- Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Yılmaz Bayram
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Ayça Eminoğlu
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Vahit Güntay
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Erol Kalkan
- Professor İsmail Köse

Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board

- Dr. Shane Brennan – American University in Dubai, UAE
- Dr. Alessia Chiriatti – University for Foreigners of Perugia, Italy
- Professor Murat Çemrek – Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Rahman Dağ – Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Türkiye
- Dr. Federico Donelli – University of Genoa, Italy
- Professor Süleyman Erkan – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
- Professor Monique Sochaczewski Goldfeld – Escola de Comando e Estado-Maior do Exército, Brazil
- Dr. Ayla Göl – York St John University, UK
- Professor Emre İşeri – Yaşar Üniversitesi, Türkiye
- Professor Gökhan Koçer – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
- Dr. SungYong Lee – University of Otago, New Zeland
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Ali Onur Özçelik – Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye
- Professor Alp Özerdem – George Mason University, USA
- Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Kaan Renda – Hacettepe Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Paul Richardson – University of Birmingham, UK
- Professor Didem Ekinci Sarier – Çankaya Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Hüsrev Tabak – Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkiye
- Professor Coşkun Topal – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye

Novus Orbis

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

Journal of Politics and International Relations

ISSN: 2687-220X

Cilt 5 | Sayı 1 | 2023
Volume 5 | Number 1 | 2023

İçindekiler / Table of Contents

Araştırma Makaleleri / Research Articles

4

Strategic Importance of The Ganja Gap in The New Security Scenario

Yeni Güvenlik Senaryosunda Gence Koridoru'nun Stratejik Önemi

Miguel Borja BERNABÉ-CRESPO

Alejandro VALLINA RODRIGUEZ

23

Euroscepticism at The National and European Levels and its Reflection in the European Parliament Roll Call Votes

Ulusal ve Avrupa Düzeylerinde Avrupa Kuşkuçuluğu ve Avrupa Parlamentosu'ndaki Oylamalara Yansıması

Mehlika Özlem ULTAN

46

Küresel Enerji Denklemindeki Değişimler ve Türkiye'nin Yükselişi

The Changes in Global Energy Equation and the Rise of Turkey

Aml Çağlar ERKAN

75

Avrupa Birliği'nin Arktik Politikası

Arctic Policy of the European Union

Selen BALDIRAN

108

Hun Türkü Attila'nın Liderlik Sırları ve Orhun Yazıtlarındaki Milli Güvenlik ve Bütünleşme Kodları

National Security and Integration Codes in the Leadership Secrets of the Hun Turk Attila and in the Orkhon Inscriptions

Mehmet ALKANALKA

Kitap İncelemesi / Book Review

131

Doris Fuchs, Marlyne Sahakian, Tobias Gumbert, Antonietta Di Giulio, Michael Maniates, Sylvia Lorek, Antonia Graf

Consumption Corridors: Living A Good Life Within Sustainable Limits

Özlem TÜRKÖĞLU

137

Duygu Özlük

Uluslararası İlişkilerde Demokrasi Promosyonu: Hindistan Örneği

Buse OĞUZ

NOVUS ORBIS
Journal of Politics and International Relations
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi
Volume 5 • Number 1 • 2023

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

**STRATEGIC IMPORTANCE OF THE GANJA
GAP IN THE NEW SECURITY SCENARIO**

Miguel Borja BERNABÉ-CRESPO*
Alejandro VALLINA RODRÍGUEZ**

Makalenin Geliş Tarihi // Received: 06.01.2023
Düzeltilme Tarihi // Revised: 02.05.2023
Yayın Kabul Tarihi // Accepted: 02.05.2023

Abstract

The Ganja gap is the border space comprised between Azerbaijan and Georgia. This connection between these two countries represents a strategic zone due to the proximity of another axis of allies: Armenia and Russia, which are separated by the Ganja gap. Moreover, Ganja is the strategic path from Europe and the Black Sea to the Caspian Sea and Central Asia, which also entails not only commercial and military transits but also the connection of the Turkic world between Türkiye and Central Asia. The complex relations of the actors surrounding the Ganja gap warn this space of a potential conflict: the North Atlantic Treaty Organization (NATO) membership of Türkiye, its close relations to Azerbaijan, the aspirations of Georgia to become a member of this alliance, opposed to Russia's intention to control its *near abroad*. Because of this, the control of this space represents a potential space of clash between military alliances. The Russian invasion of Ukraine has changed the conception of the European Security scenario, leading Ukraine, Moldova and Georgia to apply for European Union (EU)

* Asst. Prof., Autonomous University of Madrid, Department of Geography, Corresponding Author, ORCID: 0000-0001-7269-3270, miguelb.bernabe@uam.es

** Asst. Prof., Autonomous University of Madrid, Department of Geography, ORCID: 0000-0001-7855-4263, alejandro.vallina@uam.es

membership, being the former two official candidates, changing EU relations with Türkiye and creating some grey zones in the post-Soviet space. These grey zones are blurry spaces where peace is not guaranteed though there is no war situation – but could potentially evolve as such, as it happened in Ukraine in recent years. This contribution analyses the Ganja gap: its territory, and geopolitical context and discusses the new security scenario and the *grey zone* concept. It finally delivers some conclusions aiming to provide security by emphasising the strategic location of Ganja Gap and its implications for the whole region.

Keywords: Caucasus, Geopolitics, Conflict, Ganja Gap, International Security, Gray Zone

Yeni Güvenlik Senaryosunda Gence Koridoru'nun Stratejik Önemi

Öz

Gence Koridoru, Azerbaycan ile Gürcistan arasında bulunan sınır bölgesidir. Bu iki ülke arasındaki bu bağlantı, Gence Koridoru'nun birinden ayırdığı ve bölgede başka bir müttefik eksenini oluşturan Ermenistan ve Rusya'nın coğrafi yakınlığı Azerbaycan ve Gürcistan'ı birbirine bağlayan Gence Koridoru'nu stratejik bir bölgeyi haline getirmektedir. Ayrıca Gence, Avrupa ve Karadeniz'den Hazar Denizi ve Orta Asya'ya uzanan stratejik bir yoldur ve bu yol sadece ticari ve askeri geçişleri değil, aynı zamanda Türk dünyasının Türkiye ile Orta Asya arasındaki bağlantısını sağlamaktadır. Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyeliği, yine Türkiye'nin Azerbaycan'la yakın ilişkileri ve Rusya'nın yakın coğrafyasını kontrol etme hedeflerine karşı Gürcistan'ın NATO'ya üye olma isteği gibi Gence Koridoru'nu çevreleyen aktörlerin karmaşık ilişkileri, bu bölge üzerinde olası bir çatışma riskini barındırmaktadır. Bu nedenle, bu alanın kontrolü, askeri ittifaklar arasında potansiyel bir çatışma alanına dönüşmesini beraberinde getirmektedir. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, Avrupa Güvenlik anlayışını değiştirmiş ve resmi aday olan Ukrayna ve Moldova ile birlikte Gürcistan'ın Avrupa Birliği (AB) üyeliğine başvurmasına yol açmıştır. Bu işgal aynı zamanda Türkiye ile AB ilişkilerini değiştirmiş ve Sovyet sonrası coğrafyada bazı gri alanlar yaratmıştır. Bu gri bölgeler, savaş durumu olmamasına rağmen barışın garanti edilmediği yerlerdir. Ancak son yıllarda Ukrayna'da olduğu gibi potansiyel olarak çatışmaya dönüşebileceği bulanık alanlardır. Bu çalışma, Gence Koridoru'nu içerisinde yer aldığı bölge ve jeopolitik konumu içerisinde analiz etmekte ve yeni güvenlik senaryosu çerçevesinde *gri bölge* kavramını tartışmaktadır. Son olarak, çalışma, Gence Koridoru'nun stratejik konumu ve bunun tüm bölge üzerindeki

etkilerini vurgulanarak güvenlik anlayışını geliştirmeyi amaçlayan bazı sonuçlar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kafkasya, Jeopolitik, Çatışma, Gence Koridoru, Uluslararası Güvenlik, Gri Bölge

Introduction

The Caucasus, a land bridge connecting Europe and Asia, is a key strategic region which is threatened by its geopolitical magnitude. Widely understanding of the region embraces the three South Caucasian states of Georgia, Armenia and Azerbaijan – however, as German (2012) notes, delimiting the region depends on the vision of other neighbours that also claim to be a part of, or at least, to hold a strong influence: Russia, Türkiye, and Iran. Historically, this area constituted the northern territories of the Persian and Ottoman Empires before the conquest of the Russians. The breakup of the former Union of Soviet Socialist Republics (USSR) led to the restored independence of three states in a new space considered strategic to these states themselves, to their neighbours, and to the whole region's security. As German (2012) states, even naming matters: the term South Caucasus involves an external perspective and overlapping geopolitical and geostrategic interests of various regional and global powers and has been preferred over *Transcaucasus* (Zakavkaz), which entails a sense of Russian imperial expansionism and absolute Russian influence. This thinking evidently shows the extent to which the Caucasus is contested. Not only frozen conflicts are present, as in the case of Abkhazia and South Ossetia, or the Karabakh (Broers, 2020), the latter showing recently that the so-called *frozen conflicts* are subject to revitalise and leave the freeze behind, but also competence for the control of the region may set up the conditions of a *grey zone*, where powers try to exert influence. The *grey zone* concept was first mentioned by the Quadrennial Defense Review (QDR) of the United States Department of Defense in 2010, stating that “The future strategic landscape will increasingly feature challenges in the ambiguous grey area that is neither fully war nor fully peace” (US Department of Defense, 2010). Several authors have developed this idea (Schadlow, 2014; Mazarr, 2015; Kapusta, 2015; Baqués, 2017; Wirtz, 2017; Jordán, 2018; Bernabé-Crespo, 2020; Englund, 2020) characterising primarily with a sense of intentioned ambiguity, referring to a terrain located between peace (white) and war (black) which nonetheless, it does not constitute a conventional war but peace is weakened and cannot be guaranteed. In other

words, there is a conflict but an absence of violence, although the objectives pursued in a grey zone are those of war solely by different means (Baqués, 2017). This situation may be either an alternative to hybrid warfare or a preparation for it, and its strategies are multidimensional, making it difficult to identify which of them are hostile (Jordán, 2018). Some of them may be referred to as military shows of force, violations of airspace, political propaganda, financial support of radical groups, disinformation, economic coercion measures, power cuts, and cyberattacks... aiming to create a sense of defenselessness and insecurity, often carried out gradually -known as sliced salami tactics-, which prevents a clear perception of the real scope of each action and awards strategic advantage (Baqués, 2017; Hoffman, 2018).

It could be argued whether the South Caucasus region is indeed a grey zone or not, but political tensions and ongoing conflicts – be they inner or surrounding this space- render this region of a potential clash of geopolitical powers. Not only regional powers trying to exert influence but also between two major military alliances such as NATO (North Atlantic Treaty Organization) and Russia (be it just Russia or the broader Collective Security Treaty Organization [CSTO] members). As it will be argued throughout this article, particularly the border area between Georgia and Azerbaijan, known as the Ganja Gap, is of highlighted interest as it represents a narrow chunk of soil connecting two countries focused on cooperation with three vectors: Western, NATO, and Turkic spheres, and separating the axis Russia – Armenia – Iran, often sharing position towards geopolitical affairs. Therefore, a *gap* could be defined as a key land crossing, strategic to the security of the opposite ends, where the control of this crossroad would enable the adversary the transit and continuity. Considering this, the most significant case is the Suwalki Gap, the border area between Poland and Lithuania (Figure 1), considered the most hazardous area on the NATO-Russia contact line (Veebel and Sliwa, 2019). Its strategic importance relies on the ability to connect two NATO members but separate the Russian oblast of Kaliningrad and Belarus, a close ally. Here, grey zone tactics have been common and increasing until the 2022 Russian invasion of Ukraine, and it is a space where policymakers and analysts definitely keep an eye on the nature of passage between Kaliningrad and Belarus among NATO countries renders it as a space of tension and potential confrontation (Bernabé-Crespo, 2021a).

Figure 1: Map of Suwalki Gap (The Geographic Information System of the Commission-GISCO activities-EUROSTAT EU, made with ArcGis 10.8.2.) (Authors' elaboration).

This article intends to shed light on a *gap* that is often unnoticed but of great importance for the stability of the Caucasus region and the economy and development not only of the region itself but with wider consequences for Europe. First, a review of the foreign policy of each regional actor is done, highlighting their interests and concerns. The article focuses then on the importance of the Ganja Gap and its implications for wider security. Lastly, some reflections are provided due to the new security scenario after 2022. Our hypothesis is that the escalation of the confrontation between Russia and the West may affect the stability of the Caucasus region, where the Ganja Gap plays a vital role, both in international security preventing conflict and in terms of economic development.

1) The Caucasus: A Mix of Interests and Influence

The Caucasus is a region with a high level of diversity in terms of ethnicity, religion, languages, and also, foreign policies. One of the main conflicts shaping foreign policies in this region is that of Karabakh, which confronts Azerbaijan, seeking to restore its territorial integrity, and Armenia, supporting the autonomy of the self-proclaimed republic of Artsakh or Nagorno-Karabakh. Historically, relations with Türkiye have also been tense, and being locked between Azerbaijan and Türkiye makes Armenia isolated and dependent on external assistance. Isolation

and the need for allies' push Armenia to rely on Russia for military and economic issues, pledging to its orbit. In 2010, both countries signed the extension of the 1995 agreement on the 102nd Russian military base at Gyumri, prolonging the establishment until 2044. Armenia made clear that it would not seek to join the European Union (EU) nor NATO (Radio Free Europe/Radio Liberty, 2007) and rather join the Eurasian Customs Union instead of a free trade deal with the EU (Gardner, 2013). Russia, as it will be discussed later, is bound and determined to exercise an influence throughout the former Soviet space, especially in the Caucasus. Although many reasons could be argued, such as economic, political and social, the most self-reiterated is the threat from NATO and restoring its sphere of influence.

Armenia also needs to get along with its other two bordering countries, Georgia and Iran. Especially with the former, as this country allowed the connection with Russia (suspended since the Ossetia War in 2008) and trade to other countries via the Black Sea to Europe. Connection to Western Europe, in Europe and the US, is of cultural significance and motivated by the large diaspora, but also with the purpose of consolidating democracy and European values. However, relations with the European Union are troubled, as the belonging of Russian-led organisations makes a future rapprochement unrealistic and is not taken as priorities. This balance between the West and Russia might resemble that of Serbia, unlike Armenia's economy and security depend more on Russia and has more ties to it – namely, the military base. Relations with Iran may seem contradictory: a fundamentalist State encouraging Muslims throughout the globe but supporting Orthodox Armenians and tense relations with their Azeri Turks Shia neighbours. This complicated relation has two meanings: one, an open border to the outside world; second, to provide mutual support facing the Azeris: both in Nagorno Karabakh, which matters for Armenia, and in Tabriz and the rest of Southern Azerbaijan, which Iran fears about their claims of independence.

Azerbaijan's foreign policy is described as 'multidimensional and balanced' (German, 2012), anchored in their territorial integrity and independence. Azerbaijanis share a common heritage with Turkish, based on their language and Turkic roots. The motto *two states, one nation* sums up the shared broad vision and exemplifies their strategic partnership signed by a mutual assistance agreement. Cooperation in military terms is frequent, and Türkiye has helped the Azeri military forces to level up to NATO standards (German, 2012). Although not a NATO member, this bilateral relation makes Azerbaijan a

reliable partner for Türkiye and, potentially, for the whole of the organisation. Geography commands and Georgia is the cross point that links Türkiye and Azerbaijan, so it has been an essential ally, and bilateral relations need to be taken with care. It allows not only the linkage of these Turkic nations but also the path from the Caspian Sea to the Black Sea.

Within its balanced policy, Azerbaijan has followed a neutrality policy stating that it would not join NATO or CSTO (Zee News, 2013). Nonetheless, its condition as a hydrocarbon supplier turns Azerbaijan into a strategic partner for the EU in its path to diversify its providers, as recently has been proven with the signing of the new Memorandum of Understanding on a Strategic Partnership in the Field of Energy in 2022 by the European Union (EU) and Azerbaijan, which enhances their bilateral relations. Although the EU's foreign policy promotes democracy and European values in its search for partners, it evades confrontation towards a friendly authoritarian-considered regime linked to oil production (Guliyev, 2013). Nevertheless, Azerbaijan still avoids facing Russia, which plays a key role in the resolution of the Karabakh conflict and regional security (Valiyev, 2010).

Relations are more strained with Iran, mainly because of the exploitation of Caspian reserves but, more importantly, the South Azerbaijan issue, the northwestern region of Iran whose main city is Tabriz. There, concerns of separatism are spread due to the ethnic Azeri majority (Winrow, 1995), which is often thought to gather in *Greater Azerbaijan* (Ali, 2000; Shaffer, 2002; Riaux, 2008). Claims for broader rights are witnessed in this region of 30 million Azeris¹, alleging oppression and demanding the use of their education in their mother tongue and its use in the media (Quluncu, 2022). In addition to this, Azerbaijan has developed an intense interaction with Iran's most adversary – Israel-, which benefits both countries in terms of technology, military equipment and energy suppliers. As a result, Iran's foreign policy towards the Caucasus is heavily focused on its problems with Azerbaijan, fearful of the separatism in the Southern Azerbaijan province, and also, due to the rapprochement of Azerbaijan to the Western countries, especially Israel and the United States, and the growing Turkish influence.

The 2003 Rose Revolution symbolised the desire of Georgia to break away from Russian influence and move towards the Western. Since then, it has expressed its desire to integrate into the EU and NATO – not to forget the Bucharest Summit in 2008, when it was welcomed and foreseeable. In response to this, Russia invaded Georgia occupying the Autonomous Republics of

Abkhazia and South Ossetia, which were then recognised by Russia as independent countries. Since then, Georgia claimed that 20% of its territory is under occupation and seeks to restore its territorial integrity, which has moved it more vividly to NATO aspiring membership, now considered a priority. Georgia is the most pro-Western state, which also formally applied for EU membership in 2022 and was given a potential candidacy status soon after. Georgia's European ambition is included in its Constitution, and it was an overwhelming public support of 83% approving joining the EU (European Commission, 2022).

Other key allies of Georgia are also NATO members Türkiye and the US, which support Georgia's territorial integrity and constitute its main trade partners and technology and military equipment. Its strategic position as a crossroads also serves as a bridge connecting Azerbaijan and Türkiye and a key route in the transit of hydrocarbons from the Caspian Sea to Central and Southern Europe. This condition motivated the desire of Türkiye to become an energy hub, a cornerstone in its domestic economy for consumption and also exporting further to Europe via the pipelines crossing Turkish territory while avoiding transiting Russia. These are the Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) and Baku-Tbilisi-Erzurum (BTE) pipelines. Türkiye's paths to connect with Azerbaijan pass through Georgia and the exclave of Nakhchivan, the latter uncommunicated due to the still unresolved conflict of Nagorno Karabakh and the complicated establishment of the Zangezur corridor. Although Turks are Sunni and Azeris are Shia, both share Turkic roots and that motivated the Turkish foreign policy to reestablish relations that once were lost in the USSR times. Renewed ties to the Turkic world were adopted in the 1990s (Kaya, 2009) and fostered in 2009 with the establishment of the Cooperation Council of Turkic-speaking Countries (CCTC), later renamed as the Organization of Turkic States (OTS) in 2021.

Bearing all these approaches regarding foreign policies, the belonging to certain organisations divides the region as follows from Russian-led organisations: the Commonwealth of Independent States (Armenia and Azerbaijan) and the Collective Security Treaty Organization (only Armenia). Facing those, NATO gathers Türkiye, but also Georgia is an aspiring member. Both countries are also candidates for EU enlargement (although not on the near agenda as Turkish negotiations are stuck and Georgians are not official candidates yet). But they do lean towards the West, as they belong to the Organization for Democracy and Economic Development (GUAM) formed by Georgia and Azerbaijan, along with Ukraine and Moldova (the latter two official EU official candidates since 2022). Binding

together, the European Eastern Partnership (EaP), within the European Neighbourhood Policy (ENP), groups the three Caucasian states and fosters relations with the EU. It is to mention, however, that the Turkish initiative, the Black Sea Economic Cooperation Project (BSEC), had more success in putting together the three of them, plus Türkiye and Russia.

2) The Ganja Gap

The Ganja Gap is the narrow border space between Georgia and Azerbaijan, roughly 60 km wide, which allows land transit between Asia and Europe bypassing Russia and Iran (Figure 2). It takes its name after the city of Ganja, the second largest city in Azerbaijan, and close to this space and north of Nagorno Karabakh. Ganja Gap breaks the continuity of the axis Russia – Armenia – Iran and allows the transit between Georgia and Azerbaijan, further expanding to Türkiye, the Black Sea and Europe to the West, and to Central Asia and the verge to China to the East.

Figure 2: Map of Ganja Gap (The Geographic Information System of the Commission-GISCO activities-EUROSTAT EU, made with ArcGis 10.8.2.) (Authors' elaboration).

This is a key strategic location, comprised of two seas, which links the Caspian area to Europe and brings Asia closer. More importantly, it is a transport and communications corridor, above everything of hydrocarbons – relevant as it connects a landlocked region rich in oil and gas to its sea access and, thus,

reaching global markets more easily. The whole of Central Asia could also be included in those who benefit from the Ganja Gap, as it constitutes its nearer seacoast.

Its geography consisting of a hilly area scored by valleys, made this area the natural path from Europe to Central Asia and also helped the development of transport corridors rather than the mountainous areas of Armenia and the highest heights of the Russian North Caucasus. It is of great interest the investment accomplished, especially in international export pipelines, that brought economic benefits to Azerbaijan, also helping Georgia (Table 1) as well as security assurance in terms of energy to Türkiye, as a consumer, and recently also Europe.

Country	GDP ² in 2001	GDP in 2021	Variation
Armenia	2.12	13.86	11.74
Azerbaijan	5.71	54.62	48.71
Georgia	3.22	18.63	15.41

Table 1: Variation of Gross Domestic Product (GDP) in the three Caucasian States (World Bank, 2023).

In particular, the BTC and BTE pipelines connected since 2006 Baku oil fields to the cities of Ceyhan, near the Mediterranean, and Erzurum, where other pipes could continue. For example, the intended Nabucco gas pipeline, which would link Erzurum's BTE to Austria, passes through Bulgaria, Romania, and Hungary. This project failed due to political pressure from Russia, which favoured the South Stream instead, which would have connected Anapa, near Crimea, to Bulgaria and Serbia. This was also cancelled due to the sanctions on Russia after the 2014 annexation of Crimea. The Southern Gas Corridor was finally completed with the Trans-Anatolian Natural Gas Pipeline (TANAP) and Trans Adriatic Pipeline (TAP) connecting the BTC through Türkiye until it reaches Italy via Greece and Albania. In 2022 a new agreement between the EU and Azerbaijan took aim at doubling gas deliveries to achieve European energy diversification, also involving TANAP capacity to 32 billion cubic meters a year (Daily Sabah, 2022). Another interesting element is the Baku -Tbilisi-Kars (BTK) railway link, which after the success of BTC and BTE, was completed to connect the rail networks of Azerbaijan, Georgia, and Türkiye. This opens a window to broader connect Europe's rail network to China's, transiting Central Asia.

As noted, Central Asia plays a pivotal role in the Ganja Gap connections. Turkic-majority states of Kazakhstan, Uzbekistan

and Kyrgyzstan are members of the OTS, while Turkmenistan, the other Turkic state in Central Asia, is an observer of the organisation. All these countries constitute the path to China. The founding Nakhchivan agreement of 2009 expressed that the purpose is to i. strengthen mutual confidence and friendship among the Parties, ii. developing common positions on foreign policy issues, iii. promoting effective regional and bilateral cooperation in all areas of common interest, and iv. strengthening cooperation and integration between member states, among others (Nakhchivan Agreement on the Establishment of the Cooperation Council of Turkic Speaking States, 2009). Furthermore, Azerbaijan, Türkiye, and Uzbekistan signed in 2022 the Tashkent Declaration, which is expected to contribute to the further expansion of relations between the three countries. In this sense, it is important to point out the *Middle Corridor*, the connection from the Caucasus to Central Asia via the Caspian Sea. This Trans-Caspian International Transport Route starts from Southeast Asia and China, runs through Kazakhstan, the Caspian Sea, Azerbaijan, Georgia and further to European countries, whose main objectives are attracting investment and trade, developing transport infrastructure, promotion of competitiveness, optimisation of costs and the reduction of administrative barriers related to the border and customs procedures, among others (Middle Corridor, 2023). In this regard, the Ganja Gap also seizes great attention, as it permits the traffic of passengers and the continuity of Turkic countries. That is, it also entails a cultural significance. As former Turkish Prime Minister Süleyman Demirel stated, “We [Turkic peoples] share a common history, a common language, a common religion and a common culture. We are cousins cut off from each other for over a hundred years, first by the Russians under the Czars, and then by the Communist regime” (Aydın, 2007).

3) The Ganja Gap After the 2022 Russian War in Ukraine

Russia’s strong will to keep its *near abroad* under its sphere of influence has been constant since the 2000s, when revolutions began to occur in former Soviet republics, such as the Rose Revolution in Georgia or the Orange Revolution in Ukraine. The Georgian invasion in 2008 marked a turning point for a more offensive Russia, followed by the Euromaidan crisis of 2013-2014, resulting in the annexation of Crimea and destabilising the Donbas after combining grey zone tactics, a conventional followed in 2022 when Russia launched the full-scale invasion of Ukraine. Whether it is, a response to NATO

enlargement or the imperialistic realm of Russia would require another article. What this sequence proves, and what matters to our hypothesis, is the escalation of the confrontation between Russia and the West, which may affect the stability of the Caucasus region, being the Ganja Gap, a crucial crossroad. As Trenin (2016) spotted, Russia definitely lost Ukraine and Moldova; it *accepted* the growing Chinese leadership in Central Asia, American in Georgia, and Turkish in the Caucasus. However, he also stated that “Russia’s sphere of influence is more likely to shrink further than to expand” (Trenin, 2016, p. 45), although that did not prevent Russia from attacking Ukraine in order to regain its sphere of influence and threats other ex-Soviet countries (Bernabé-Crespo, 2021b). In the current situation, the transit of goods and communication in the northern route has been stopped, as the EU ceased to import gas and other hydrocarbons from Russia, or at least reduced its consumption to a large extent. Instead, it prioritised the imports of liquefied natural gas via the Atlantic Ocean and enhanced its partnership with other suppliers.

As explained above, what renders the gap hugely relevant is the only land corridor connecting Europe to Central Asia, via Türkiye and the Caspian Sea, without the need to transit Russian territory. This area is the fundamental stone, the *raison d’être*, of the Middle Corridor, the thinnest border space between the partner states of this association, and the only option which allows their land contact. In the new geopolitical situation, this alliance gathers an increasing geopolitical and geoeconomic importance, thus, also the space known as the Ganja Gap. This is strategic not only for this connection but also because it separates an axis formed by Russia – Armenia – Iran. The 2022 war showed geopolitical movements and changing alliances. For one part, Russia’s isolation from the rest of Europe was unprecedentedly united in its support of Ukraine. Central Asia also experienced turmoil, with clashes in Kazakhstan and between Kyrgyzstan and Tajikistan. In this region, Kazakhstan began to distance itself from Russia, opening a window of opportunity to cooperate closely with the Turkic world and the West. In the Caucasus, a busy Russia only maintained its *peacekeeping* position in the Nagorno-Karabakh renewed war, diminishing its role of safeguarding stability.

Western sanctions on Russia’s imports made the European Union turn to more diversified suppliers and enhanced cooperation and investment in the Caucasus, especially Azerbaijan. Not only were the Azerbaijani reserves strategic to the EU but also potential transfers from Turkmenistan and Kazakhstan. In fact, even Kazakhstan began to send oil via Azeri

pipelines bypassing Russia (Reuters, 2022) and, according to KazTag (2022), preparing an agreement on a transport corridor to bypass Russia within the TRACECA partnership, the European-Caucasus-Asia initiative. In a context where Russia could have exploited its influence, these facts unveil the rapprochement of the region to the West. But Türkiye needs the Ganja Gap to keep on functioning if it wishes to be an energy hub. Surrounded by frozen or ongoing conflicts in Europe, Caucasus and the Middle East, Türkiye aims to achieve stability in the region, which benefits its economic development, as well as the desire to gain influence in its proximity: playing a leading role in developing the *Strategic Depth* (Stratejik Derinlik) concept, understood as multiple identities, which serve as bridges, being Türkiye at the centre of many geopolitical areas of influence (Davutoğlu, 2001).

Türkiye emerged as a regional power capable of mediating between Russia and Ukraine and also a reliable partner for the EU and NATO despite disagreements in the past. However, the new security scenario in Eurasia is still riddled with challenges and uncertainties. What we can draw from this escalation is that conflict is more likely, and positions regarding foreign policy alignments indicate the appearance of two opposing blocks. On one side, Türkiye and Azerbaijan have a strategic partnership, bearing in mind the Turkish membership of NATO. Georgia would fit in this group as it is strategically keen on joining the alliance, assuming that is the way to preserve its independence and protection against a Russian invasion. Moreover, it is placed between Azerbaijan and Türkiye, and its foreign policy depends on its condition as a nexus allowing transport and energy flows, which anchors both countries within a European perspective (Starr and Cornell, 2005). Even Turkic countries from OTS could be included, due to economic investments, cultural roots, and their drifting from Russian influence, despite some being members of the CSTO. In this regard, Kazakhstan and Türkiye began exchanging intelligence information, including regional development, military analysis, and terrorism threats (Haidar, 2022).

The other block would be formed by the alliance between Russia, Armenia and Iran – the latter two proved to be supporters of Russia amidst the war in Ukraine. It is necessary to point out the current Russian military presence not only in the two regions recognised by Russia of Abkhazia and South Ossetia but also the peacekeeping forces along Nagorno Karabakh and the extensive military deployment in Armenia –with the base at Gyumri and the rumours of a new base at Aygepar, just in the edge of the Ganja Gap–. Moreover, according to Iran’s security

concerns, it needs to pull out of American influence in the Caucasus, which would serve as a platform for launching operations in Iran itself, besides resolving the Azerbaijani issue in its own territory. Protests have been arising in recent years, condemning discrimination (Collin, 2006) and racism (Bezhan, 2015) and also noting the environmental issues of Lake Urmia (Adilgizi, 2018). Azerbaijan has been aware of this situation; even in the 9th Summit of the Leaders of the Organization of Turkic Countries in Samarkand, President Ilham Aliyev contemplated the lack of education in their mother tongue. Türkiye–Iran confrontation also helps in the rhetoric of regional power competing, Sunni and Shia, boldened with the restoring of full diplomatic ties between Israel and Türkiye.

Although stability and peace are pursued in the region, it is unavoidable to mention the potential confrontation that the Ganja Gap pose, which may spark under the deployment of grey zone tactics.

Conclusion

In the context of the growing confrontation between Russia and NATO, specialists focus on preventing conflicts and identifying potential areas of clash. Due to the ongoing grey zone actions that operate in the Baltic Sea, including threats and simulation of invasions, much attention is paid to Suwalki Gap, the territory bridging the Baltic States and Poland, which means an isolated Russian Kaliningrad cut off its ally Lukashenko's Belarus. However, other areas also share similar characteristics and need to be surveilled with special care by decision-makers in their task of avoiding conflict and securing stability. In this regard, the area known as Ganja Gap also represents a key strategic site. Located in the Caucasus, it consists of the junction that connects Georgia and Azerbaijan but pulls apart Russia from Armenia. Its importance is beyond the regional transit of goods, as it unites the Caspian Sea to the Black Sea, that is, Asia to Europe. And more importantly: bypassing Russian and Iranian soil.

Foreign policies of the Caucasian states tend to be divergent. Georgia is the most pro-Western, a potential EU candidate and seeking NATO membership, feeling threatened by Russia, which occupied two of its regions. Due to its lack of regional allies and the active Karabakh conflict, Armenia needs to turn to Russia as its major partner. Azerbaijan's great development is based on hydrocarbon export, being an emerging partner for the EU but trying to avoid confrontation with Russia.

However, the competence of the Caucasus involves not only the three states themselves but also regional powers such as Türkiye, Russia, and Iran – and even adding the influence of NATO and the EU. Russia has a desire to control its near abroad and resists losing influence in the Caucasus. Due to its unique geographical situation and its roots in Central Asia, Türkiye plays an increasing role, especially holding a strategic alliance with Azerbaijan, both considering Georgia a key transit nexus. Iran seeks to help Armenia and Russia against its perceived threat both from the US and Azerbaijan, the latter of which may stir its northwestern province, as well as confronting its rivals Türkiye and Israel. These considerations portray the formation of two blocks in the Caucasus, where the Ganja Gap could be a contested place to assure geographical continuity if grey zone tactics are applied. Beyond this security approach, Ganja Gap also gathers greater relevance as the path to Central Asia, which due to Turkic common heritage, is drifting from Russian influence to a closer operation with the OTS. In this sense, recent agreements driven by the Russian invasion of Ukraine and the need for the EU to diversify its suppliers make this space strategic for the energetic security of Europe. Ganja Gap is the transit location of these routes, and if Türkiye intends to become an energy hub, stability is needed. Further discussing, the Ganja Gap represents not only a security or economic issue but a cultural significance: both the tie of Azerbaijan and Georgia to Europe influence and the link of connection of the Turkic states.

Geopolitical changing panorama affects security concerns. In a context of uncertainty, renewed clashes, and arising tensions, it is a duty to avert conflict by promoting stability, respect for international law, enhancing international cooperation and aiming to achieve peace.

References

- Adilgizi, L. (2018). Azerbaijanis dance to support their kin in Iran. Eurasianet. Retrieved from <https://eurasianet.org/azerbaijanis-dance-to-support-their-kin-in-iran>
- Ali, L. A. (2000). Patterns of continuity in Iran's FP. A. Mohammadi and A. Ehteshami (Eds.). Iran and Eurasia. Reading: Ithaca Press.
- Aydın, M. (2007). The determinants of Turkish foreign policy and Turkey's European vocation. *The Review of International Affairs*, 3(2), 306-331.
- Baqués, J. (2017). Hacia una definición del concepto de gray zone (GZ). Documento de Investigación. Instituto Español de Estudios Estratégicos. Retrieved from

http://www.ieee.es/Galerias/fichero/docs_investig/2017/DIEEEINV02-2017_Concepto_GaryZone_JosepBaques.pdf

- Bernabé-Crespo, M. B. (2020). Fronteras ocultas en la zona gris europea. *Geopolítica(s), Revista de Estudios sobre Espacio y Poder*, 11(2), 259-285.
- Bernabé-Crespo, M. B. (2021a). ¿Un Euromaidán en Belarús? La revolución blanca de 2020 en el contexto de la zona gris europea. *Actas del XXVII Congreso de la Asociación Española de Geografía, “Geografía, cambio global y sostenibilidad”*, Eje temático 4, 267-280.
- Bernabé-Crespo, M. B. (2021b). Geographical analysis for conflict prevention: Moldova, the focus of geopolitical tension. *Boletín de la Asociación Española de Geografía*, 90.
- Bezhan, F. (2015). Azeris hold protests in Iran over a racial slur. *Radio Free Europe–Radio Liberty*. Retrieved from <https://www.rferl.org/a/azeris-hold-protest-in-iran-over-racial-slur/27354275.html>
- Broers, L. (2020). Unrecognised statehood? The de facto states of the South Caucasus. G. M. Yemelianova and L. Broers (Eds.). *Routledge Handbook of the Caucasus*. London: Routledge.
- Collin, M. (2006). Iran Azeris protest over cartoon. *BBC News*. Retrieved from http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5024550.stm
- Daily Sabah. (2022). Türkiye, Azerbaijan to double TANAP gas pipeline capacity. Retrieved from <https://www.dailysabah.com/business/energy/turkiye-azerbaijan-to-double-tanap-gas-pipeline-capacity>
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik derinlik: Türkiye'nin uluslararası konumu*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Englund, S. H. (2020). A dangerous middle-ground: Terrorists, counter-terrorists, and gray-zone conflict. *Global Affairs*, 5(4-5), 389-404.
- European Commission. (2022). Commission opinion on Georgia's application for membership of the European Union. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council. Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations.
- Gardner, A. (2013). Armenia chooses Russia over EU. *Politico*. Retrieved from <https://www.politico.eu/article/armenia-chooses-russia-over-eu/>
- German, T. (2012). *Regional cooperation in the South Caucasus: Good neighbours or distant relatives?* London: Routledge.

- Guliyev, F. (2013). Oil and regime stability in Azerbaijan. *Demokratizatsiya*, 21(1), 113-147.
- Haidar, A. (2022). Kazakhstan and Türkiye expand cooperation in military intelligence information sharing. *The Astana Times*. Retrieved from <https://astanatimes.com/2022/08/kazakhstan-and-turkiye-expand-cooperation-in-military-intelligence-information-sharing/>
- Hoffman, F. G. (2018). Examining complex forms of conflict: Gray zone and hybrid challenges. *PRISM, The Journal of Complex Operations*, 7(4), 30-47.
- Jordán, J. (2018). El conflicto internacional en la zona gris: Una propuesta teórica desde la perspectiva del realismo ofensivo. *Revista Española de Ciencia Política*, 48, 129-151.
- Kapusta, P. (2015). The gray zone. *Special Warfare Magazine*, October-December, 19-25.
- Kaya, M. K. (2009). The 'Eastern dimension' in Turkey's foreign policy grows. *Turkey Analyst*, 2(18).
- KazTag. (2022). Казахстан готовится одобрить проект соглашения о транспортном коридоре в обход России. Retrieved from https://kaztag.kz/ru/news/kazakhstan-gotovitsya-odobrit-proekt-soglasheniya-o-transportnom-koridore-v-obkhod-rossii?utm_source=twitter&utm_medium=cpc
- Koknar, A. M. (2006). Iranian Azeris: A giant minority. policy watch. The Washington Institute for Near East Policy. Retrieved from <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iranian-azeris-giant-minority#main-content>
- Mazarr, M. J. (2015). *Mastering the gray zone: understanding a changing era of conflict*. C. Barracks (Ed.). PA: United States Army War College Press.
- Middle Corridor. (2023). Trans-Caspian international transport route. Retrieved from <https://middlecorridor.com/>
- Nakhchivan Agreement on the Establishment of the Cooperation Council of Turkic Speaking States. (2009). Retrieved from <https://turkicstates.org/assets/dokuman/Nahngilizce1.pdf>
- Quluncu, A. (2022). Azerbaijani Turks in Iran demand 'freedom, justice, national government'. *Voice of America*, Retrieved from <https://www.voanews.com/a/azerbaijani-turks-in-iran-demand-freedom-justice-national-government-/6830812.html>
- Reuters. (2022). Kazakhstan to start oil sales via Azeri pipeline to bypass Russia. Retrieved from

- <https://www.reuters.com/business/energy/exclusive-kazakhstan-start-oil-sales-via-azeri-pipeline-bypass-russia-2022-08-12/>
- Radio Free Europe/Radio Liberty. (2007). Armenia says not aiming for NATO, EU membership. Retrieved from <https://www.rferl.org/a/1077640.html>
- Riaux, G. (2008). The formative years of Azerbaijani nationalism in post-revolutionary Iran. *Central Asian Survey*, 27 (1), 45-58.
- Schadlow, N. (2014). Peace and war: The space between. War on the Rocks, Retrieved from <https://warontherocks.com/2014/08/peace-and-war-the-space-between/>
- Shaffer, B. (2002). *Borders and brethren: Iran and the challenge of Azerbaijani identity*. Cambridge: MIT Press.
- Starr, F. and Cornell, S. E. (2005). *The Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline: Oil window to the West*. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, Washington DC..
- Trenin, D. (2016). *Should we fear Russia?*. Cambridge: Polity Press.
- US Department of Defense. (2010). *Quadrennial defense review report*. Department of Defense. Washington DC..
- Valiyev, A. (2010). Finlandization of strategy of keeping the balance? Azerbaijan's foreign policy since the Russian-Georgian war. PONARS Eurasia Policy Memo No. 112. Retrieved from http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/pepm_112.pdf
- Veebel, V. and Sliwa, Z. (2019). The Suwalki Gap, Kaliningrad and Russia's baltic ambitions. *Scandinavian Journal of Military Studies* 2(1), 111–121.
- Winrow, G. M. (1995). *Azerbaijan and Iran*, A. Z. Rubinstein and O. M. Smolansky (Eds.). *Regional power rivalries in the new Eurasia: Russia, Turkey and Iran*. New York: ME Sharpe.
- Wirtz, J. J. (2017). Life in the 'gray zone': Observations for contemporary strategists. *Defense and Security Analysis* 33(2), 106-114.
- World Bank. (2023). World Bank open data. Retrieved from <https://data.worldbank.org/>
- Zee News. (2013). Azerbaijan not to join NATO. Retrieved from https://zeenews.india.com/news/world/azerbaijan-not-to-join-nato_850713.html

¹ Claims of independence led by the South Azerbaijan National Awakening Movement (Güney Azerbaycan Millî Özgürlük Hareketi GAMÖH), which defends a federal structure and more cultural rights (Koknar, 2006).

²GDP, current US\$ billion.

NOVUS ORBIS
Journal of Politics and International Relations
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi
Volume 5 • Number 1 • 2023

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

**EUROSCEPTICISM AT THE NATIONAL AND
EUROPEAN LEVELS AND ITS REFLECTION IN
THE EUROPEAN PARLIAMENT ROLL CALL
VOTES**

Mehlika Özlem ULTAN*

Makalenin Geliş Tarihi // Received: 02.03.2023

Düzeltilme Tarihi // Revised: 05.06.2023

Yayına Kabul Tarihi // Accepted: 06.06.2023

Abstract

This article provides an overview of Euroscepticism at the domestic and European levels. The study also aims to explain how the concept of Euroscepticism finds its response in the European parliamentary elections. It aims to make a two-fold contribution to the study of Euroscepticism. First, within the scope of party-based Euroscepticism, the relationship between loyalty to the national party and loyalty to party groups after being elected as a Member of the European Parliament will be examined. Second, these loyalties will be analyzed within the framework of Eurosceptic policy issues. Thus, the stance of Eurosceptic parliamentarians in the roll call votes will be investigated from the perspectives of the arguments of both their national parties and the European Party Groups (EPG). In the study, the voting tendencies of Eurosceptic parliamentarians on issues focusing on Euroscepticism were analyzed. Thus, the level of loyalty of Eurosceptic parliamentarians at the national or European level in the European Parliamentary elections will be examined and tried to be revealed.

* Assoc. Prof., Kocaeli University, Department of International Relations, ORCID: 0000-0002-0718-9083, ozlemultan@gmail.com

Keywords: Euroscepticism, European Parliament, European Elections, Loyalty

Ulusal ve Avrupa Düzeylerinde Avrupa Kuşkuculuğu ve Avrupa Parlamentosu'ndaki Oylamalara Yansıması

Öz

Bu çalışma, ulusal ve Avrupa düzeylerinde Avrupa kuşkuculuğuna genel bir bakış sunmaktadır. Çalışma aynı zamanda Avrupa kuşkuculuğu kavramının Avrupa Parlamentosu seçimlerinde nasıl karşılık bulduğunu açıklamayı amaçlamaktadır. Avrupa şüpheciliği çalışmalarına iki yönlü bir katkı sağlanması hedeflenmektedir. Öncelikle parti temelli Avrupa kuşkuculuğu kapsamında Avrupa Parlamentosu üyesi seçildikten sonra parlamenterlerin ulusal partilerine sadakatleri ile parti gruplarına sadakatleri arasındaki ilişki incelenecektir. İkinci olarak, bu bağlılıklar Avrupa kuşkuculuğuna dair politika konuları çerçevesinde analiz edilecektir. Böylece, oylamalardaki kuşkucu parlamenterlerin duruşu hem ulusal partilerinin hem de Avrupa Parti Gruplarının argümanları açısından incelenecektir. Çalışmada, Avrupa kuşkuculuğuna odaklanan konularda Avrupa kuşkucusu parlamenterlerin oy kullanma eğilimleri analiz edilmiştir. Böylece Avrupa Parlamentosu seçimlerinde Avrupa kuşkucusu parlamenterlerin ulusal ya da Avrupa düzeyindeki sadakat düzeyleri incelenecek ve ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Kuşkuculuğu, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Seçimleri, Sadakat

Introduction

The European Union (EU) has experienced many crises throughout its history. In order to understand the effects of these crises on contemporary European politics, the European integration process should be examined not only from the EU but also from the domestic perspectives. Euroscepticism is one of the results of the crises that the EU has faced. The separatist, Islamophobic, xenophobic or anti-immigrant discourses have been used by the national parties, and they gained support from the citizens. This political polarization and the number of Eurosceptic members of the Parliament have notably increased since the 2014 European Parliament (EP) elections. Even

though the Euro sceptic parties have won 28 per cent of the seats in the EP, they could not play a major role in the EU decision-making and policy-making process of the EU.

The crises experienced by the EU have led to a process in which both EU policies and the EU itself have been questioned more. This shows the importance of examining the Euro sceptic perspective within the Union at the national and European levels. The main argument of the study is based on the fact that Euro sceptic parliamentarians remain loyal to the Euro sceptic discourses of their national parties and demonstrate higher levels of voting cohesion when voting on topics with high levels of Euro sceptic salience. The main aim of the study is to demonstrate that Euro sceptic parliamentarians, once elected as Members of the European Parliament (MEPs), even if those parliamentarians find a party group with ideologically parallel views to their own, remain loyal to their national parties on the basis of issues focusing on Euro scepticism. To substantiate this proposition, firstly, the ideological party-based distribution of Euro scepticism at the national level will be revealed. Then, the level of loyalty of the MEPs to both their national parties and the party group they belong to during the roll call votes in the EP will be discussed. However, considering that every decision taken in the Parliament is not related to Euro sceptic policies, an analysis will be made in the context of Euro sceptic policies and issues in order to learn the loyalty of the Parliamentarians to their national parties' Euro sceptic discourse. In this context, the research question of the study is to understand within the concept of Euro sceptic issues, the MEPs of the Euro sceptic parties remain loyal to their national party discourses or become loyal to their party group in the EP.

Within the scope of the methodology of the study, firstly, the concept of Euro scepticism will be put investigated qualitatively. Then, content analysis will be made in the decisions of the 9th Parliament term between July 2019 and January 2023. Thus, Euro sceptic policy areas will be determined, and the direction in which the Euro sceptic parliamentarians voted on these issues will be determined one by one. Even though the MEPs have some other occasions to express their stances within the EP arena, like speeches and reports, this study will focus on the roll call votes as a source of information concerning MEPs' position.

At a time when there are many debates about the future of the EU, understanding the voting behaviour of parliamentarians who take a stand against the EU itself or its policies is important for understanding the consequences of decisions taken at the level of the European Parliament, where

citizens are represented. The article is structured as follows: The first section outlines the concept of Euroscepticism. With the help of this conceptualization, the study then provides an overview of the Eurosceptic parties' ideological spectrum, their stance on Europe and their seats in the 2019 EP elections. Based on this result, the loyalty of MEPs to their national parties and the loyalty to party groups are analyzed; finally, it will be tried to understand whether they stand behind their Eurosceptic discourses or whether they act within the framework of the arguments of the party groups.

1) Conceptualizing the Euroscepticism

If the origin of Euroscepticism as a term is investigated, it can be traced back to the Ancient Greeks. The term is the combination of *Euro*, *Sceptic*, and *ism*. Scepticism describes being doubtful of a situation or an object (Hobolt, van der Brug, de Vreese, Boomgaarden and Hinrichsen, 2011). When it is used with Euro, as Euroscepticism, it means being sceptical of both Europe and the matters that are related to European notions. On 20 September 1988, the term was first used by British Prime Minister Margaret Thatcher, who was one of the advocates of opposition to the European Community. After that speech, Euroscepticism began to be studied. Ian Ward (1996), in his study whose name was *Identifying the Eurosceptic*, has tried to discuss the theoretical and practical results of being a part of the European Community and also the causes of being opposed to the integration.

There are so many studies that try to explain the theoretical and analytical basis of Euroscepticism (for example, Taggart, 1998; Taggart and Szczerbiak, 2004; Kopecky and Mudde, 2002; Sørensen, 2008). The mainly accepted definition of Euroscepticism was offered by Taggart (1998). In a wide manner, Euroscepticism “expresses the idea of a contingent or qualified opposition, as well as incorporating outright and unqualified opposition to the process of European integration” (Taggart, 1998, p. 366). Being aware of the broadness of this definition, in order to understand it in a narrow sense, the hard and soft Euroscepticism classification was made. According to Szczerbiak and Taggart (2000), *Hard Euroscepticism* implies the rejection of the whole project of the European economic and political integration process and opposition to being a member of the EU. In contrast, *Soft Euroscepticism* involves contingent or qualified opposition to European integration. It is characterized by being opposed to some specific policies or institutional aspects of the Union. Given its complex and diverse nature, other studies focused on conceptualizing

Euro-scepticism. After Taggart and Szczerbiak, Kopecky and Mudde (2002) may be the first of them, they offer four concepts to explain the stance of European parties and people on European integration. These concepts are Euro-enthusiasts, Euro-pragmatists, Euro-sceptics, and Euro-rejects. In the same year, Flood (2002) also conceptualized the opposition to European integration as being *rejectionist*, *revisionist*, *minimalist*, *gradualist*, *reformist* and *maximalist*; Conti (2003) categorized it as *Hard Euro-scepticism*, *Soft Euro-scepticism*, *no commitment*, *functional Europeanism* and *identity Europeanism*; and Vasilopoulou (2011) conceptualized it as *rejecting conditional* and *compromising* categories. Although there were many classifications in the literature, nearly all of the researchers have accepted Taggart and Szczerbiak's distinction between hard and soft Euro-scepticism and tried to use it in their studies.

While the hard and soft Euro-scepticism classification expresses the level of application of Euro-scepticism, there is another classification that tries to explain who applied it. The application of Euro-scepticism can be evaluated in two forms. The former is party-based Euro-scepticism; the latter is public Euro-scepticism (Sørensen, 2008; De Vries and Edwards, 2009). Taggart (1998, p. 379) has presented these two forms and explained that party-based Euro-scepticism as being “stems from a combination of identity politics, position on the most appropriate site for conflict resolution, and relative position in the political system”. In 1998, he conducted an evaluation of party-based Euro-scepticism in Western European states and underlined the national party positions on the EP related to their ideologies. Then in 2004, he and Aleks Szczerbiak improved the research on Central and Eastern European states as well (Taggart and Szczerbiak, 2004).

The mapping of Taggart about party-based Euro-scepticism gives a lead to so many studies later on. Some of them concentrate on the comparative analysis of states at the European level (Marks and Hooghe, 1999; Hooghe, Marks and Wilson, 2002; Almeida, 2010; Usherwood and Startin, 2013); some made a deeper analysis of countries with higher levels of Euro-scepticism such as Britain (George, 2000; Ford, Goodwin and Cutts, 2012); France (Milner, 2000; Ivaldi, 2018); Poland (Szczerbiak, 2000; Markowski and Tucker, 2010); or Italy (Conti, 2003; Salvati, 2018; Pirro and van Kessel, 2018).

When the studies on Euro-scepticism are analyzed, it is seen that some focus on country examples, some focus on party-based Euro-scepticism, and some focus on public Euro-scepticism. This study aims to determine how

parliamentarians elected based on their Eurosceptic discourse exhibit voting behaviour in roll call votes, starting from the point of party-based Euroscepticism. In the literature review, it was found that although there are studies based on voting behaviour, no content analysis has been conducted on issues based on Eurosceptical discourses. The gap in the literature has been tried to be filled with this study.

Taggart and Szczerbiak (2004) did not only suggest the propositions on the positions of the Eurosceptic parties but also mapped the ways to investigate party-based Euroscepticism in Europe. According to them, in order to explain the party-based Euroscepticism, first, it is necessary to examine the distribution of opinion on European integration among party members or supporters. Taking this argument as a starting point, this study will first concentrate on the ideological positions and the distribution of opinion on the European integration of the Eurosceptic parties.

2) Euroscepticism at the National and European Levels

The Eurosceptic parties have been one of the main ideological profiles in the domestic party system of European countries over the years. Moreover, they are becoming an important force in the EP with their more coherent vision. Although party-based Euroscepticism generally occurs in all parts of the left-right spectrum, it is used mostly by the right wing of the political spectrum, especially by the radical right parties (Treib, 2020). Most of the left Eurosceptic parties can be classified as soft-Eurosceptic, accepting European integration but generally rejecting the economic and monetary policies of the Union. To be a winner in the EP elections, the Eurosceptic parties must gain support from the national level. The key part of this success is showing their worry about the domestic effects of EU membership. Moreover, they must know well the issues that voters are dissatisfied with (Treib, 2014).

Even though there are some studies argue that the crises of the European states have caused the electoral gains of the Eurosceptic parties (Hobolt and Wratil, 2015; Hobolt and de Vries, 2016; Pirro, Taggart and van Kessel, 2018; Braun and Tausendpfund, 2020), the changing of the European crises and the discourses of these parties make it difficult to support this claim. That is true that they improved their arguments by using the dissatisfaction of citizens with the crises, but it should not be denied that they always increased their votes in the EP elections. In the 2009 EP elections, which were held nearly after the 2008 economic crisis, 20 per cent of MEPs belonged to a

Eurosceptic party. In the 2014 EP elections, the seat share increased to 28 per cent, and in the 2019 elections, Eurosceptic parties won 28 per cent of the seats in the EP again. However, after Brexit, the seat composition has changed, and now the Eurosceptic parties have 26.2 per cent of the seats (European Parliament, 2019).

From the beginning, EP elections are seen as *second-order* elections in which voters express domestic concerns (Reif and Schmitt, 1980; van der Eijk and Franklin, 1996; Taggart, 1998). Although the second-order theory was suggested by Reif and Schmitt in 1980, an increasing number of studies have benefited from it while explaining the lower rates of turnouts in the EP elections (Hix and Marsh, 2007). This theory argues that the European elections are about national issues rather than Europe, and it is seen as a tool by the voters to express dissatisfaction with the government. Thus, the increasing votes of the Eurosceptic parties may be explained from this point of view (Treib, 2014). On the other hand, as a response to this theory, the EU issue voting approach (Ferrara and Weishaupt, 2004; Tillman, 2004; De Vries, van der Brug, van Egmond, and van der Eijk, 2011) argues that the EP elections are about the EU itself and the Eurosceptic parties have succeeded due to the votes against the EU and its policies. If the EU policies are seen as low salience, citizens can perceive the EP elections as second-order (Vestergaard, 2020). In any case, the votes of the Eurosceptic parties have increased over the years and for the last two EP elections, it remains nearly the same.

During the EP elections, every member state determines its party lists, and these parties describe the party program whose priority is stated for their national context, not for the statements of the multinational federations (Rose and Borz, 2013). Since 2009, according to EP rules, a political group must consist of at least 25 MEPs elected in at least seven of the Member States. Except for the quantitative one, there is no strict criterion for the formation of the political party groups within the EP. If they can constitute a political party group, they can ignore the *political affinities* of MEPs. This shows that the main basis of the constitution of a political party group is not driven by the policy or ideological compatibility of its members. However, since these political party groups frequently use their ideologies in their discourses, it is a matter of debate whether ideology is a condition for membership or not. There are two main arguments for this debate. According to the first argument about political group membership, the most important factor is the policy or ideological pragmatic objectives of the other members. National parties and MEPs can choose suitable

political groups related to their ideological position. However, for a second argument, national parties and MEPs act in EP by their pragmatic objectives rather than ideological policies. The EP grant more power to the mainstream party groups, which is why the MEPs, even if it is not compatible with their ideological view, can enter this kind of group for their office goals (Bressanelli, 2012).

Generally, including the non-attached MEPs, the EP is constituted of eight party groups/coalitions (European Parliament, 2019). The Eurosceptic MEPs can be a part of different party groups. During the 9th parliamentary term from 2019 to 2024, after the 2019 EP elections, the Eurosceptic composition in the EP elections can be formulated within the Identity and Democracy Group (IDG) (radical right), European Conservatives and Reformists (ECR) (conservative), Group of the European People's Party (EPP) (centre-right), and European United Left/Nordic Green Left (GUE/NGL) (radical left) groups (De Quant, 2019). Most of the Hard Eurosceptic MEPs have come together and constituted a new party group whose name is the Identity and Democracy Group. This is the first example in the EP that the Eurosceptic parties are united under the same ideological group with their Eurosceptic view. It is also a chance to influence parliamentary activities because of having 41 per cent of the Eurosceptic MEPs. The EP works on the basis of the D'Hondt system, which is effective in facilitating the majority formation and securing the operability of the EP. Thus, they can be more included in parliamentary activities like being vice president or committee chair and so on.

There are increasing studies that show the ideological party groups have been replaced by more pragmatist party groups, especially since the 2014 Parliamentary elections, both at the national and EP level. In addition, when the voting behaviour of citizens is examined, it is claimed that while the left-right spectrum was at the forefront before 2014, the pro/anti-EU dimension became more important after 2014. This can be evidenced by the increasing use of Eurosceptic discourses and the rising rate of the election of Eurosceptic parliamentarians at the national level (Hix, Noury and Roland, 2019).

In 2004, Taggart and Szczerbiak developed a model and created a constellation of Euroscepticism in order to analyze the Eurosceptic parties' positions in Western, Central, and Eastern European states. According to the model, the party's position on the left-right spectrum is unrelated to its European stance and the position of parties in their party systems is related to the expression of Euroscepticism. These arguments try to underline

the left-right ideological spectrum and party position of Eurosceptic parties in party systems (Taggart and Szczerbiak, 2004).

Radical Left	Centrist	Moderate Right	Radical Right
La France Insoumise (FR) (6)	Five Star Movement (IT) (14)	Brexit Party (UK) (29-29 ¹)	Lega (IT) (28+1 ¹)
Progressive Party of Working People (CY) (2)		Law and Justice (POL) (26+1 ¹)	Rassemblement National (National Rally) (FR) (22+1 ¹)
Communist Party of Greece (GR) (2)		Civic Democratic Party (CZ) (4)	Fidesz/Christian Democratic People's Party (HUNG) (13)
Communist Party of Portugal (POR) (2)		Conservative Party (UK) (4-4 ¹)	Alternative for Germany (GE) (11)
Left Bloc (POR) (2)		Bulgarian National Movement (BUL) (2)	Fratelli d'Italia (Brothers of Italy) (IT) (5+1 ¹)
Worker's Party of Belgium (BE) (1)		National Alliance (LAT) (2)	Freedom Party (AUS) (3)
Communist Party (CZ) (1)		Christian Union/Reforme d Political Party (NL) (2)	Vlaams Belang (BE) (3)
Red-Green Alliance (DK) (1)		Coalition of Croatian Sovereignists (HR) (1)	Vox (ES) (3+1 ¹)
Human Shield (HR) (1)		Christian Families Alliance/Lithua nian Russian Union (LITH) (1)	Forum for Democracy (NL) (3+1 ¹)
Sinn Féin (IRL) (3/1)		Democratic Unionist Party (UK) (1-1 ¹)	Sweden Democrats (SV) (3)
Left Party (SV) (1/1)			Finns Party (FIN) (2)

Sinn Féin (UK) (1/1-1 ¹)			Freedom and Direct Democracy (CZ) (2)
			Golden Dawn (GR) (2)
			Kotleba – People’s Party Our Slovakia (SK) (2)
			Danish People’s Party (DK) (1)
			Conservative People’s Party of Estonia (EST) (1)
			Greek Solution (GR) (1)
			Jobbik (HUNG) (1)
			Party for Freedom (NL) (-+1 ¹)
Sum: 21 seats (-1)¹	Sum: 14 seats	Sum: 72 seats (-33)¹	Sum: 106 seats (+6)¹

Table 1: Eurosceptic Parties’ Position on the Left-Right Spectrum (European Parliament, 2019; Treib, 2020).

After the 2019 EP elections, 23 of 27 European states’ Eurosceptic parties have seats in the Parliament; the only exceptions are Romania, Slovenia, Malta, and Luxembourg. The winners of this election were mainly the radical right Eurosceptic parties. As it is underlined in Table 1, 213 of 751 (28.4 per cent) seats were shared by the Eurosceptic parties in the 2019 EP elections. The composition of the EP has changed due to the Brexit process; now, 185 of 705 (26.2 per cent) seats are owned by the Eurosceptic party members in 2020 (European Parliament, 2019).

This table is consistent with the proposition of Taggart and Szczerbiak (2004)—a party’s position on the left-right spectrum is unrelated to its European stance—by showing the distribution of Eurosceptic parties in terms of the left-right ideological spectrum in the European party system. Although it is said that the left-right spectrum is taken into the background, when the behaviour of Eurosceptic parliamentarians in the EP is examined, it is understood that in the roll call votes, they act

according to the Euro-sceptic discourses of the left or right view, which they take part at the national level. While for the left wing, the main issue is not only the austerity policies but also poverty, social inequality, and social exclusion imposed after the Eurozone crisis (Vasilopoulou, 2018); for the right wing, these issues are accepted as immigration, racism, xenophobia, Islamophobia, the economic anxieties, and also opposition to the EU itself. In both wings, the Euro-sceptic parties have some trouble with the lack of transparency in EU-level decision-making, especially in mainstream politics, but they have softened their Euro-sceptic arguments and searched for a way to transform the EU rather than withdraw from it (Treib, 2014).

This situation has pointed out that not only the hard Euro-sceptics but also the soft Euro-sceptics have toned down their opposition level to the EU and its policies. Treib (2020) has underlined the reasons behind this development. According to him, the Brexit process is one of the reasons because the difficulty of leaving the EU discourages the other Euro-sceptic parties, and they change their position from radical to moderate opposition. Moreover, some of the famous Euro-sceptic parties, like the National Rally under the leadership of Marine Le Pen, aimed the centrist voters in order to take much more votes in her campaign in 2017. That is why it softens its claims about leaving the EU and membership in the Eurozone. And finally, the low voting levels of some *hard* Euro-sceptic parties like the Five Star Movement, the Lega, and the Austrian Freedom Party forces them to tone down their opposition level to the EU. Thus, the categorization of Euro-sceptic parties as hard or soft has become more complicated.

To extend the arguments of Treib (2020) and take a glimpse at the Euro-sceptic vote in the Parliament, this study seeks to offer a certain answer to the question of whether the MEPs of these Euro-sceptic parties remain loyal to their national party discourses or become loyal to their party group in the EP, through an evaluation of Euro-sceptic issues.

3) Euro-sceptic MEPs in the European Parliament

The Euro-sceptic parties have begun to be a political force in the EP from the 2014 elections, and it was expected they to be in a strategic position in the parliamentary work. However, they could not gain attention to their attitudes in the EP. Even though there are researches that investigate the reasons for this situation (Vasilopoulou, 2013; Ripoll Servent and Panning, 2019), Brack (2013; 2015) has formulated a typology related to their various attitudes to parliamentary work. According to Brack (2012), Euro-sceptic MEPs can be classified as public

orators, absentees, and pragmatists. The public orators are concentrated on public speaking and the dissemination of negative information on the EU and European integration. They always participate in the plenary debates, but they are not focused on the day-to-day parliamentary activities. Absentees are not involved in the EP; they are focused on their voters and national issues. Even though they do not participate in plenary debates and neglect parliamentary activities, they can be active at the national level. Pragmatists both maintained their Eurosceptic attitudes and tried to achieve concrete results. They respect the institutional rules, involved in day-to-day parliamentary activities. The pragmatists are aware that they are a minority in the EP, and they do not have so much chance to affect the decision-making process. The pragmatist MEPs engaged in parliamentary activities by using diverse parliamentary tools such as amendments, motions, and reports. Unlike absentees and public orators, they develop a voice strategy, which means they decide on a case-by-case basis whether they want to become involved or not, rather than remaining a persistent opposition. Maintaining the balance between being Eurosceptic and Euro-pragmatist is difficult when they participate in the legislative process. Because they sometimes have voted against their own party reports and amendments. Brack (2015) has widened her study, and she included another kind of typology whose name is the *participants*. *The participants'* main aim is to influence the legislative process of the EP. They do not position themselves as Eurosceptics but as a legislator. Unlike pragmatists and public orators, participants not only respect the institutional rules of the EP but also adjust their behaviour to them. Even if they are elected by a Eurosceptic party, they can accept most of the amendments in order to compromise, so they can try to be a part of the possible coalitions.

Today, it is observed that hard Eurosceptic discourses are replaced by soft Eurosceptic discourses. This does not prevent criticism of the European Union itself but results in a focus on opposing certain policies rather than leaving the Union. According to Vestergaard (2020), the voting behaviour of the Eurosceptic MEPs is related to issue salience. If the issue salience is low, they can be absent or reject the legislative proposals in the Parliament. If it is high, they can vote according to their national interest and policy preferences. In some cases, even though they are opposed to the EU membership or a policy of the Union, a legislative proposal can be in accordance with their ideological views. Thus, they can be

a part of the legislative process in Parliament by accepting the proposal.

However, after becoming MEP, they can vote by following the instructions of their party group. At this point, choosing the right party group for a coalition is vital. But if MEPs have stronger ideological links to their national party than their party group in the EP, they can maintain their Eurosceptic view (Rose and Borz, 2013). They have generally complained about not being able to make their voice heard in the decision-making process. Although they have won 26.2 per cent of the seats in the 2019 EP elections, they do not have a major role in the decision-making and policy-making process of the EU. The reason behind this situation is the success of pro-integrationist parties in the election. It is probable that most of the decisions will be taken by the two major coalitions of Christian Democrats and Socialists in the EP (Braun and Tausendpfund, 2020). Due to their minority position in the EP, Eurosceptic MEPs try to find a place in the coalitions, which is why they cannot reflect their Eurosceptic ideas effectively (Benedetto, 2008).

Only 16 per cent of the Eurosceptic Parliamentarians are actively in the field of institutional representation in the Parliament. In detail, 25 of the 185 Eurosceptic MEPs are serving as vice-chairs, 3 of them are serving as chairs, and 2 of them are serving as vice-presidents in the Parliament. The vast majority of these Eurosceptic MEPs are from the ECR and EPP party groups. The fact that no parliamentarians from the radical right parties and the IDG take part in the management makes it necessary to question the Eurosceptic parliamentarians' activity in the EP and their participation in the administration. The Parliament still consists of a wide majority of pro-integrationist parties like Socialists and Christian Democrats, and probably most decisions in the EP will continue to be taken with the support of these *cordon sanitaire* parties.

Therefore, this study takes Taggart and Szczerbiak's and Treib's works as a starting point and uses an in-depth approach to understand the Eurosceptic MEP's attitude in parliamentary activities, in a more special sense, to understand whether they are loyal to their national parties or loyal to their political party group. In order to discuss it, all the activities of the Eurosceptic MEPs (185 MEPs from the 9th Parliament term after Brexit) are analyzed via Vote Watch Europe and the EP website.

Party Groups in the European Parliament	Loyalty to political group 2019-	Loyalty to national party 2019-2023
--	---	--

	2023 (Percentage)	(Percentage)
GUE-NGL (Group of the European United Left - Nordic Green Left)	88,46	99,65
ECR (European Conservatives and Reformists Group)	87,83	99,34
EPP (Group of the European People's Party (Christian Democrats))	86,02	99,14
IDG (Identity and Democracy Group)	71,03	99,55
Non-attached Members (NI)		99,64

Table 2: The Loyalty of MEPs to their National Party and their Political Group in the EP (Vote Watch Europe, 2023).

Table 2 shows the loyalty of the Eurosceptic parties' MEPs in the 9th parliamentary term both to their political group and their national party at the roll call votes. From July 2019 to January 2023, MEPs' participation in decisions was examined, and it was observed that their loyalty to their national parties was very high.

Loyalty to national parties does not imply separation from the political party groups of the European Parliament. The fact that the percentage of one is high while the other is parallel to it shows that the two are not mutually exclusive. It is only natural that there is a close relationship when looking at the percentages because, in fact, they are members of the political party group that is closest to their own views. What is particularly striking here is that parliamentarians who are included in the IDG because of their Eurosceptic views are more loyal to their national party in voting.

In the literature, there are studies showing that parliamentarians form party groups according to their political views, but in some cases, they may belong to a party where they can make their voice heard even if their views are not similar. However, this study is important in that it underlines the fact that parliamentarians can remain loyal to national parties even if they belong to a party group with similar political views. In the ID Group, loyalty to the national party was around 99%, while loyalty to the political party group in Parliament was 71%. This shows that even if it is a party group formed in line with their views, Eurosceptic parliamentarians are loyal to their

national parties and participate in Parliamentary activities within the framework of national interests and views.

The most striking development in this period is that the loyalty to the IDG, a group formed for the first time by Eurosceptic and radical right parliamentarians, remained at a very low level. The fact that loyalty to party groups and loyalty to national parties are close to each other is natural due to the tendency of party groups to be formed according to their political views. However, the widening gap between the ratios for IDG is a situation that needs to be analyzed. It is necessary to examine why loyalty to the party group is low in the IDG. For this reason, all the decisions taken in the EP until January 2023 during the 9th Parliament were analyzed; in the policy areas where Euroscepticism is prominent, the way in which Eurosceptic parliamentarians vote in the roll call votes is discussed. The preferences of the parliamentarians elected from national parties (left or right) that adopt Eurosceptic arguments related to the classification in Table 1 are considered with their decisions taken in the EP. In this context, it has been tried to understand whether Eurosceptic parliamentarians act with the discourse of the national party or the discourse of the party group they belong to in the European Party Groups (EPG) while voting in the roll call votes. For this purpose, the information shared on the www.votewatch.com website was used, and the loyalty of Eurosceptic parliamentarians to their national parties and party groups in the Parliament is shown in Table 2 in proportion to the voting. However, for an in-depth analysis, the degree of loyalty to the national party or the EPG in roll call votes held on different policy issues should be examined. In this context, first of all, policy areas where Euroscepticism is high are discussed. As stated before, it is seen that the moderate right and radical right-wing parties use Eurosceptic arguments, especially about immigration, the Eurozone crisis and Brexit. Radical left parties, on the other hand, are also related to the Eurozone crisis but mostly developed Eurosceptic arguments about austerity measures, employment and social policies (Pirro, Taggart and van Kessel, 2018, Conti, 2018).

It is possible to list these policy areas as Constitutional Affairs, Civil Liberties, Justice and Home Affairs, Foreign Affairs, Economic and Monetary Affairs, and Employment and Social Affairs. Issues related to Constitutional Affairs are about the transparency of the Union's decision-making and used by all Eurosceptic national parties. Civil Liberties, Justice and Home Affairs, Foreign Affairs, and Economic and Monetary Affairs issues are mostly prioritized by the moderate right and radical right-wing parties. Radical left parties have developed their

Eurosceptic arguments on the issues of Economic and Monetary Affairs and Employment and Social Affairs. From July 2019 to January 2023, the 914 decisions taken in the Committee on Employment and Social Affairs were reviewed, and issues related to Euroscepticism were analyzed in detail. Some of these decisions are on *the employment and social policies of the euro area 2020*, *rules on the free movements of workers and services: intra-EU labour mobility as a tool to match labour market needs and skills*, or on *employment and social policies of the euro area 2021*. And also, the 833 decisions taken on the specified dates in the Committee on Economic and Monetary Affairs were reviewed. The decisions related to Euroscepticism are determined by *strengthening the international role of the Euro* and *the impact of national tax reforms on the EU economy*. All of the results of these roll call votes show that especially all Eurosceptic parliamentarians in the IDG voted in a common direction and voted negatively on the resolutions. The fact that the members of the ECR group voted unanimously on these resolutions shows that the party group also agrees with the Eurosceptic parliamentarians on these issues. It is understood that Eurosceptic parliamentarians in the GUE, The Left and EPP groups mostly voted in favour of many decisions in these Eurosceptic areas. The point that draws attention here is that these Eurosceptic parliamentarians act together with the party groups on the issues that are expected to use negative votes and move away from their national parties' Eurosceptic discourses. It is an important consideration that Eurosceptic MEPs, especially on the radical left, who put forward Eurosceptic arguments on issues such as unemployment, social policies and corruption, approach these decisions without Euroscepticism.

It is known that the decisions taken by the Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs, Committee on Foreign Affairs and Committee on Economic and Monetary Affairs are often handled with a Eurosceptic discourse by the moderate right and radical right-wing parties. In order to analyze the right-wing Euroscepticism, first of all, the 1682 decisions taken on the specified dates in the Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs were reviewed, and in particular, the decisions taken on immigration-related issues were examined. The decisions related to Euroscepticism are determined as on *the Implementation of the Dublin III Regulation*, *European Arrest Warrant and surrender procedures between the Member States*, *Implementation of the Anti-Trafficking Directive*, *Implementation of Article 43 of the Asylum Procedures Directive*, *Integrated Border Management Fund: Instrument for Financial Support for Border Management and*

Visa Policy 2021-2027, Annual Report on the functioning of the Schengen area, Legal migration policy and law, on human rights protection and the EU external migration policy, or The Schengen evaluation mechanism. In all the decisions taken on these issues, IDG members have acted together and voted negatively. Other moderate rights and extreme-right Eurosceptic parliamentarians do not seem to have a strong stance. It is understood that the Eurosceptic parliamentarians of the ECR group act together with the party groups in all decisions and remain loyal to the party groups by voting against them even on Eurosceptic issues.

The 2856 decisions taken in the Committee on Foreign Affairs were reviewed, and the decisions related to Euroscepticism were analyzed as on the implementation of the common security and defence policy, on *Arms export: implementation of Common Position 2008/944/CFSP, concerning the implementation and governance of Permanent Structured Cooperation (PESCO), on the implementation of the common foreign and security policy - annual report 2021, or on the implementation of the Common Security and Defence Policy – annual report 2021.* It can be stated that Eurosceptic parliamentarians belonging to the IDG voted negatively in all of these decisions. Eurosceptic parliamentarians from the radical right wing of the EPP, on the other hand, seem to mostly act together with party groups, although the subject is Eurosceptic. Eurosceptic parliamentarians who are members of the ECR also acted together with party groups, but since all the members of the ECR approach these issues with a Eurosceptic perspective, the rates of loyalty to the national party and loyalty to the political groups are close to each other.

In conclusion, IDG has acted together on Eurosceptic issues. However, it has tended to vote in line with its national interests on non-Eurosceptic issues. Thus, although there was a Parliamentary group formed with Eurosceptic motives, their level of loyalty to their national parties on non-Eurosceptic issues was very high. It is understood that the parliamentarians in other party groups do not display a strong stance like the IDG. Parliamentarians in these groups often acted with party groups, regardless of whether the subjects were Eurosceptic or not.

Conclusion

This article has presented an analysis of Eurosceptic MEPs' attitude in parliamentary activities during the 9th Parliamentary term. To find out whether they continue to behave loyal to their national parties' Eurosceptic discourses,

we used Taggart and Szczerbiak's (2004) argument on the relation between the party's position on the left-right spectrum and its European stance and combined it with Ripoll Servent and Panning's (2019) argument on Eurosceptic MEPs' behaviour in roll call votes and Treib's (2014; 2020) argument that *even the discourses have changed, but the Eurosceptic legacy remains nearly the same* as a starting point for a detailed examination of their behaviour in parliamentary activities. We subsequently discuss how our findings relate to the existing literature on Euroscepticism and national-interest party politics more generally and conclude with several avenues for further research.

The analysis revealed that although there is an important difference between the right-wing and left-wing discourse on populist politics of Euroscepticism related to their stance on Europe, the MEPs continue to defend their thoughts and discourses even after being elected as MEPs. In this context, it is understood that the national interest in Euroscepticism, which is frequently used by Taggart and Szczerbiak (2004), is still important for Eurosceptic parliamentarians today.

One of the main aims of the Eurosceptic parliamentarians in the EP elections is to obtain the results of the first-order elections, which have been held within the framework of national interest. However, as we accept that EP elections are second-order by nature, the MEPs may not continue their Eurosceptic attitudes after being elected for the EP. However, as it can be understood from the analysis, all of the Eurosceptic MEPs are loyal to their national party. This underlines that Eurosceptic MEPs continue to protect the views they defend in their national parties in the EP as well. But this is not true of all Eurosceptic parliamentarians. Instead of voting in line with the ideas of the political party group they belong to, IDG members continue to defend their national party views in Parliament.

In general, although the ratio of loyalty to party groups in the EP and loyalty to national parties are very close to each other in every party group, the IDG is an exception. Members of the IDG are more loyal to their national party, even though they are members of a party group formed along political views and have Euroscepticism at its core. The studies reviewed in the literature show that Eurosceptic parliamentarians maintain their Eurosceptic views after becoming MEPs, but they express this through general votes. The most important point that distinguishes this study from the others is that it is specific and detailed in terms of Eurosceptic issues. Considering that it is not possible to fully understand the attitudes of Eurosceptic

parliamentarians when all issues in the European Parliament are considered, the Euro-sceptic issues in the studies were selected within the scope of Pirro, Taggart and van Kessel (2018) and Conti (2018) studies and subject-based loyalty rates were tried to be revealed. This study seeks to analyze the voting behaviour of MEPs from Euro-sceptic parties, exploring, firstly, the extent to which MEPs from such parties vote with their European party group and with their national party delegation and, secondly, going into this in more depth by focusing on issues which are particularly salient to Euro-sceptic parties.

While Euro-scepticism is on the rise, parliamentarians may also choose to harden their Euro-sceptic arguments after being elected to the EP. However, as the Euro-sceptic MEPs are generally in the minority position, in order to take part in coalitions, they do not benefit from hard Euro-sceptic discourses. This occurs as parliamentarians maintain their own national party discourse and act loyal to them rather than supporting the ideas of coalitions. The paper uses voting in the European Parliament to examine the extent of party cohesion among Euro-sceptic MEPS, comparing loyalty to national parties with loyalty to party groups and finding the former is notably higher.

The possibilities for further research lie in some other directions. The first is to make a detailed analysis of the Euro-sceptic MEPs' role within the framework of Brack's classification so that it can be understood whether they are the absentees, the public orators, the pragmatists, or the participants in their legislative behaviour. Although the study investigates whether Euro-sceptic politicians made pragmatist decisions after being elected as parliamentarians, it is possible to make an assessment within the scope of Brack's (2015) classification. For example, Ripoll Servent and Panning (2019) concentrated on the applicability of Brack's typology to the Euro-sceptic MEPs' attitude in trilogue negotiations. However, it needs a more detailed and complex analysis of their participation in the legislative process related to their ideological views. The second involves making a deep analysis by choosing specific country examples. And finally, the research can be done again at the end of the 9th parliamentary term so that the MEPs' attitudes can be examined totally. This study can highlight a new point of view, so some other researchers can concentrate on this kind of analysis.

References

- Almeida, D. (2010). Europeanized Eurosceptics? Radical right parties and European integration. *Perspectives on European Politics and Society*, 11(3), 237-253.
- Benedetto, G. (2008). Explaining the failure of Euroscepticism in the European Parliament. A, Szczerbiak and P. Taggart (Eds.), *Opposing Europe? The comparative party politics of Euroscepticism*. Oxford: Oxford University Press.
- Brack, N. (2012). Eurosceptics in the European parliament: Exit or voice? *Journal of European Integration*, 34(2), 151-168.
- Brack, N. (2013). Euroscepticism at the supranational level: The case of the 'untidy right' in the European parliament. *Journal of Common Market Studies*, 51(1), 85-104.
- Brack, N. (2015). The roles of Eurosceptic members of the European Parliament and their implications for the EU. *International Political Science Review*, 36(3), 337-350.
- Braun, D. and Tausendpfund, M. (2020). Electoral behaviour in a European Union under stress. *Politics and Governance Cogitatio Press*, 8(1), 28-40.
- Bressanelli, E. (2012). National parties and group membership in the European Parliament: Ideology or pragmatism?. *Journal of European Public Policy*, 19(5), 737-754.
- Conti, N. (2003). Party attitudes to European integration: A longitudinal analysis of the Italian case. *European Parties Elections and Referendums Network Working Paper No. 13*, Guildford.
- Conti, N. (2018). National political elites, the EU, and the populist challenge. *Politics*, 38(3), 361-377.
- De Quant, S. (2019). Euroscepticism and the European elections. *Survival*, 61(2), 111-119.
- De Vries, C. E. and Edwards, E. E. (2009). Taking Europe to its extremes, extremist parties and public Euroscepticism. *Party Politics*, 15(1), 5-28.
- De Vries, C. E., van der Brug, W., van Egmond, M. H. and van der Eijk, C. (2011). Individual and contextual variation in EU issue voting: The role of political information. *Electoral Studies*, 30(1), 16-28.
- European Parliament. (2019). 2019 European election results. Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/en/tools/comparative-tool/>
- Ferrara, F. and Weishaupt, J. T. (2004). Get your act together: Party performance in European parliament elections. *European Union Politics*, 5(3), 283-306.
- Flood, C. (2002). Euroscepticism: A problematic concept. The UACES 32nd Annual Conference and 7th Research Conference, Belfast: Queen's University.

- Ford, R., Goodwin, M. J. and Cutts, D. (2012). Strategic Eurosceptics and polite xenophobes: Support for the United Kingdom Independence Party (UKIP) in the 2009 European parliament elections. *European Journal of Political Research*, 51(2), 204-234.
- George, S. (2000). Britain: Anatomy of a Eurosceptic state. *European Integration*, 22(1), 15-33.
- Hix, S. and Marsh, M. (2007). Punishment or protest? Understanding European Parliament elections. *The Journal of Politics*, 69(2), 495-510.
- Hix, S., Noury, A. and Roland, G. (2019). Changing political cleavages in advanced democracies: Evidence from the European Parliament. Working Paper, London Schools of Economics Political Science, 1-50.
- Hobolt, S. B. and de Vries, C. (2016). Turning against the Union? The impact of the crisis on the Eurosceptic vote in the 2014 European Parliament elections. *Electoral Studies*, 44, 504-514.
- Hobolt, S. B. and Wratil, C. (2015). Public opinion and the crisis: The dynamics of support for the Euro. *Journal of European Public Policy*, 22(2), 238-256.
- Hobolt, S. B., van der Brug, W., de Vreese, C. H., Boomgaarden, H. G. and Hinrichsen, M. C. (2011). Religious intolerance and Euroscepticism. *European Union Politics*, 12(3), 359-379.
- Hooghe, L., Marks, G. and Wilson, C. J. (2002). Does left/right structure party positions on European integration?. *Comparative Political Studies*, 35(8), 965-989.
- Ivaldi, G. (2018). Contesting the EU in times of crisis: The Front National and politics of Euroscepticism in France. *Politics*, 38(3), 278-294.
- Kopecky, P. and Mudde, C. (2002). The two sides of Euroscepticism party positions on European integration in East Central Europe. *European Union Politics*, 3(3), 297-326.
- Markowski, R. and Tucker, J. A. (2010). Euroscepticism and the emergence of political parties in Poland. *Party Politics*, 16(4), 523-548.
- Marks, G. and Hooghe, L. (1999). National parties and the contestation of Europe. T. Banchoff and M. P. Smith (Eds.), *Legitimacy and the European Union*. London: Routledge.
- Milner, S. (2000). Euroscepticism in France and changing state-society relations. *Journal of European Integration*, 22(1), 35-58.

- Pirro, A. L. P. and van Kessel, S. (2018). Populist Eurosceptic trajectories in Italy and the Netherlands during the European crises. *Politics*, 38(3), 327-343.
- Pirro, A. L. P., Taggart, P. and van Kessel, S. (2018). The populist politics of Euroscepticism in times of crisis: Comparative conclusions. *Politics*, 38(3), 378-390.
- Reif, K. and Schmitt, H. (1980). Nine second-order national elections: A conceptual framework for the analysis of European election results. *European Journal of Political Research*, 8(1), 3-44.
- Ripoll Servent, A. and Panning, L. (2019). Eurosceptics in trialogue settings: Interest formation and contestation in the European parliament. *West European Politics*, 42(4), 755-775.
- Rose, R. and Borz, G. (2013). Aggregation and representation in European parliament party groups. *West European Politics*, 36(3), 474-497.
- Salvati, E. (2018). Eurosceptic, Eurocritical or Euroconfused? An analysis of the Five Star Movement's voting behaviour in the European Parliament. *European Politics and Society*, 20(3), 296-314.
- Sørensen, C. (2008). Love me, Love me not: A typology of public Euroscepticism. *European Parties Elections and Referendums Network Working Paper No. 19*, Guildford.
- Szczerbiak, A. (2000). Polish public opinion: Explaining declining support for EU membership. *Journal of Common Market Studies*, 39(1), 105-122.
- Szczerbiak, A. and Taggart, P. (2000). *Opposing Europe: Party systems and opposition to the Union, the Euro and Europeanisation*. Sussex European Institute Working Paper, No. 36, Brighton: University of Sussex.
- Taggart, P. (1998). A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems. *European Journal of Political Research*, 33(3), 363-388.
- Taggart, P. and Szczerbiak, A. (2004). Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe. *European Journal of Political Research*, 43(1), 1-27.
- Tillman, E. R. (2004). The European Union at the ballot box? European integration and voting behavior in the new member states. *Comparative Political Studies*, 37(5), 590-610.
- Treib, O. (2014). The voter says no, but nobody listens: Causes and consequences of the Eurosceptic vote in the 2014 European elections. *Journal of European Public Policy*, 21(10), 1541-1554.

- Treib, O. (2020). Euroscepticism is here to stay: What cleavage theory can teach us about the 2019 European parliament elections. *Journal of European Public Policy*, 28(2), 174-189.
- Usherwood, S. and Startin, N. (2013). Euroscepticism as a Persistent Phenomenon. *Journal of Common Market Studies*, 51(1), 1-16.
- Van der Eijk, C. and Franklin, M. (1996). *Choosing Europe? The European Electorate and National Politics in the Face of Union*. Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press.
- Vasilopoulou, S. (2011). European integration and the radical right: Three patterns of opposition. *Government and Opposition*, 46(2), 223-244.
- Vasilopoulou, S. (2013). Continuity and change in the study of Euroscepticism: Plus ça change?. *Journal of Common Market Studies*, 51(1), 153-168.
- Vasilopoulou, S. (2018). The party politics of Euroscepticism in times of crisis: The case of Greece. *Politics*, 38(3), 311-326.
- Vestergaard, K. T. (2020). A 'second-order'-agenda in the European parliament? How Eurosceptic voting behaviour is moderated by issue salience. *European Politics and Society*, 22(3), 331-346.
- Vote Watch Europe. (2023). 9th Parliamentary Term. Retrieved from: https://term9.votewatch.eu/search_meps.php?euro_tara_id=2&euro_grup_id=12
- Ward, I. (1996). Identifying the Eurosceptic. *Res Publica*, 2(1), 87-100.

¹ Seat changes in parentheses show changes on the composition of the European Parliament after Brexit.

NOVUS ORBIS
Journal of Politics and International Relations
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi
Volume 5 • Number 1 • 2023

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

KÜRESEL ENERJİ DENKLEMİNDEKİ DEĞİŞİMLER VE TÜRKİYE'NİN YÜKSELİŞİ

Anıl Çağlar ERKAN*

Makalenin Geliş Tarihi // Received: 10.12.2022

Düzeltilme Tarihi // Revised: 23.04.2023

Yayma Kabul Tarihi // Accepted: 25.04.2023

Öz

Küresel enerji denklemindeki değişimlerin uluslararası arenanın gündemine yansımaları her geçen gün daha görünür hale gelmektedir. Söz konusu değişim başlıca küresel enerji düzeninin radikal bir dönüşüm sürecinde gözle görünür hale gelmektedir. Ayrıca benzer şeyleri küresel enerji denkleminin yapısı ve aktörleri için de söylemek mümkündür. Dolayısıyla küresel enerji düzeniyle birlikte enerji denklemi ve aktörler açısından radikal bir dönüşümden söz etmek mümkündür. Bu bağlamda küresel enerji oyununun kuralları yeniden şekillenmekte ve yeni oyuncular ise sürece dahil olmaktadır. Özellikle Rusya-Ukrayna arasındaki çatışmaların 2022 tarihinde *savaş* durumuna evrilmesi bu süreçte önemli dönüm noktalarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte enerjinin taraflar arasındaki çatışmaların bir kolu haline gelmesi ve küresel ölçekte kriz halini almasını bu kapsamda ele almak mümkündür. Yaşanan gelişmeler sınır aşan sorun haline gelmesiyle birlikte Dünya'nın önemli bir kesimini olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak Türkiye açısından bu durum tamamen krizin fırsata çevrilmesi yönünde olmuştur. Dolayısıyla Dünya'nın önemli bir kesiminin enerji kriziyle karşı karşıya kaldığı bir ortamda Türkiye'nin küresel enerji

* Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, ORCID: 0000-0001-9693-6556, acerkan@mehmetakif.edu.tr

jeopolitiğindeki yükselen değerlerden birisi haline gelmeye başladığını söyleyebiliriz. Tüm bunlar ışığında çalışmada küresel enerji jeopolitiğindeki değişimle birlikte Türkiye'nin yükselişi kapsamlı bir şekilde analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Küresel Enerji Jeopolitiği, Rusya, Ukrayna, Enerji Denklemi

The Changes in Global Energy Equation and the Rise of Turkey

Abstract

The reflections of the changes in the global energy equation on the agenda of the international arena are becoming more visible every day. While the change becomes visible in a revolutionary transformation process of the global energy order, this situation is also valid for the game and the players. Therefore, with the global energy order, it is possible to talk about a radical transformation in terms of the energy equation and actors. In this context, the rules of the global energy game are being reshaped, and new players are involved in the process. In particular, the transformation of the conflicts between Russia and Ukraine into a *war* state in 2022 emerges as one of the critical turning points in this process. In this process, it is possible to deal with the energy becoming a branch of the conflicts between the parties and the crisis on a global scale in this context. As the developments became a cross-border problem, they had a negative impact on a significant part of the world. However, for Turkey, this situation has been in the direction of turning the crisis into an opportunity. Therefore, in an environment where a significant part of the world is faced with an energy crisis, it has started to become one of the rising values in Turkey's global energy geopolitics. Considering all these, the rise of Turkey with the change in global energy geopolitics is analysed comprehensively in the study.

Keywords: Türkiye, Global Energy Geopolitics, Russia, Ukraine, Energy Equation

Giriş

Enerjiyle ilişkili olarak dünya genelinde birçok köklü değişimler meydana gelmektedir. Dolayısıyla tek değişmeyen şey, enerjinin devletlerin fonksiyonel işlevselliğinin

sürdürülebilirliği için en önemli hayati girdilerden birisi olmaya devam ettiği. Görünen o ki eldeki veriler ışığında enerji kaynaklarının bu niteliğinin literatürün dogmalarından birisi haline geleceğini ifade etmek mümkündür. Buna karşın özellikle son dönemlerde enerjiyle ilişkili değişimleri daha ön plana çıkaracak yönde gelişmelere tanıklık edilmektedir. Küresel enerji düzenindeki dönüşüm sürecinin hız kazandığı bu dönemde geçiş süreci bağlamında yaşanan gelişmeleri bu kapsamda ele almak mümkündür. Öyle ki özellikle Rusya-Ukrayna arasındaki *savaş* halini alan çatışmaların enerji alanına önemli yansımaları olmuştur. Örneğin bu dönemde enerji dönüşüm hareketleri hız kazanırken, geçiş sürecinin enerji denklemi ve aktörlerinde bir takım yeni durumlar ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu bağlamda Rusya-Ukrayna arasındaki çatışmaların enerji alanında birtakım değişimlere ve yeniliklerin ortaya çıkması noktasında önemli bir dinamik olduğunu ifade etmek mümkündür.

Rusya-Ukrayna arasında devam eden çatışmaların enerji alanındaki en önemli etkilerinden birisi Avrupa'dan başlayarak küresel ölçekte genişlemesi kaçınılmaz hale gelen enerji krizinin ortaya çıkmasıdır. Bu bağlamda hali hazırda çok ciddi boyutlarda bir enerji krizinin dünyayı beklediğini ifade etmek mümkündür. Dolayısıyla dünyanın enerji gibi hayati bir alanda ortaya çıkması muhtemel bir krizden olumsuz etkilenmesi an meselesidir. Eldeki veriler de bunu destekleyici yöndedir. Örneğin Avrupa Birliği'nin (AB) birçok gelişmiş üye devletin ekonomilerinin enerji krizinden toplumsal huzursuzluklara varacak kadar kötü etkilenmesini bu kapsamda ele almak mümkündür. Çünkü Rusya-Ukrayna arasındaki çatışmalar önemli ölçüde bir enerji arzının kesintiye uğramasını da beraberinde getirmiştir.

Avrupa için ciddi boyutlarda enerji güvenliği sorunu halini alan arz kesintisi, kısa süre içerisinde dünya çapında bir tehdiye doğru evrilmeye başlamıştır. Örneğin enerji ihtiyaçlarını karşılayamayan bazı Amerika Birleşik Devletleri (ABD) eyaletlerinin ambargoları delme noktasına gelmesini ve Çin'in Sıvılaştırılmış doğalgaz (Liquefied natural gas-LNG) ihracatını durdurarak buradaki arzı kendi iç tüketimi için kullanacağını açıklaması gibi gelişmeleri bu kapsamda ele almak mümkündür. Dolayısıyla görüldüğü üzere dünya ciddi bir enerji krizi tehlikesiyle karşı karşıyadır. Buna karşın birtakım devletlerin, Çince *fırsat* anlamına gelen krizden kendi lehine olacak şekilde fayda sağladığına tanıklık edilmektedir. Türkiye söz konusu devletlerden birisidir. Tüm bunlar ışığında çalışma kapsamında Türkiye'nin enerji krizinin etkilerinden birisi olarak nitelendirebileceğimiz küresel enerji denklemindeki

değişim sürecinde yükseliş süreci analiz edilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada ilk olarak Rusya-Ukrayna arasındaki silahlı çatışmaların enerji alanına etkisi ve küresel enerji denklemindeki değişimler ele alınmaktadır. Bunun sonrasında Türkiye'nin süreçteki etkin rolü ve değişen enerji denkleminin kilit aktörlerinden birisi haline gelme süreci değerlendirilmektedir. Çalışmanın son bölümünde Türkiye'nin enerji alanındaki gelişimi ve küresel enerji denklemindeki yükselişi analiz edilmektedir.

1) Değişen Küresel Enerji Denklemi

Enerji güvenliği uluslararası sistemin halihazırdaki egemen aktörleri olan devletlerin fonksiyonel işlevselliğinin sürdürülebilirliği yani hayatta kalabilmeleri için en kritik unsurlardan birisi olmaya devam etmektedir. Hemen hemen her devletin enerji güvenliğini ulusal güvenliklerinin temel bileşenleri arasında yer vermesi bunun göstergelerindedir. Bununla birlikte tarihsel süreçteki birtakım hadiselerin bir bakıma bunu zorunlu hale getirdiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda Sanayi Devrimi, Dünya Savaşları, Soğuk Savaş, 1970'li yıllardaki küresel enerji krizleri ve Rusya'yla ilişkili doğal gaz krizleri gibi benzer hadiselerin enerji güvenliğinin devletlerin ulusal güvenliklerinin temel bileşenlerinden birisi haline gelmesinde etkisi olduğunu ifade etmek mümkündür. Buna karşın söz konusu hadiselerin etkileri salt enerji güvenliğinin hayati öneminin anlaşılmasıyla sınırlı değildir. Dolayısıyla diğer birtakım etkilerden söz konusudur. Örneğin enerji güvenliğini sağlamaya yönelik girişimlerin doğal bir sonucu olarak yaşanan dönüşüm ve değişimleri, söz konusu hadiselerin diğer birtakım etkileri kapsamında ele almak mümkündür. Bu doğrultuda en önemli değişim ve dönüşümlerden birisi 1973 Küresel Petrol Krizi sonrasında karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki petrolün diplomatik etki aracına dönüşmesinin tetiklediği küresel enerji krizi, doğal gaza yönelime neden olmuş ve bu süreç dönemin enerji denkleminde değişim olarak yansımıştır. Dolayısıyla 1973 Petrol Krizi, küresel enerji denkleminin revize edilmesine neden olmuş ve farklı bir aşamaya geçiş süreci ortaya çıkmıştır.

Endüstri devriminden günümüze kadar ki tarihsel süreçte dünya genelinde enerji ciddi bir mücadele konusu olmuş ve kimi zaman bu savaşa varan boyutlara ulaşmıştır. Stratejik enerji kaynakları temelli söz konusu hadiseler tamamen devletler arasındaki kıyasıya bir yarışın ürünlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hadiselerin kökenleri bağlamında ele alındığında tüm bu yaşananların tamamen stratejik enerji kaynaklarının nitelikleriyle ilişkili olduğu

görülmektedir. En başta stratejik enerji kaynaklarının dünya coğrafyasına asimetrik dağılmasıyla bunlara erişim ve sahip olabilmek yarışı birlikte değerlendirildiğinde çatışmaların kaçınılmaz hale gelmesi daha net anlaşılmaktadır. Sadece son yüzyıllık bir süreçte çatışmaya varan bazı önemli krizler, Dünya Savaşları, Kore Krizi, Küba Krizi, Vietnam Savaşı, Arap-İsrail Savaşları, Süveyş Krizi, Körfez Operasyonları ve Rusya-Ukrayna Savaşı'dır. Öyle ki bunların bazılarının oluşumunda kimi zaman başrolde kimi zaman ise yan rollerinde mutlaka enerji yer almaktadır (Sevim, 2012, s. 4379). Stratejik enerji kaynakları bakımından ele alındığında ise başrolde kimi zaman kömür, kimi zaman petrol kimi zaman da doğal gazın yer aldığı görülmektedir.

Stratejik enerji kaynakları temelli krizlerin başta enerji güvenliği olmak üzere birçok konsept ve olgu üzerinde etkileri olmuştur. Bu bağlamda en önemli etki alanlarından birisi enerji denkleminin değişim ve dönüşümünde meydana gelmektedir. Bu bağlamda tarihsel süreçteki hemen hemen her bir stratejik enerji kaynakları temelli krizin, o dönemin işleyen mevcut enerji denklemi üzerinde değiştirici ve dönüştürücü etkisinden söz etmek mümkündür. Örneğin enerji denkleminin temel aktörlerindeki değişim ve dönüşümleri bu kapsamda ele almak mümkündür. Öyle ki zaman içerisinde enerji denkleminin, yeni kural ve oyuncularla baştan kurgulandığına çok kez tanıklık edilmiştir.

Enerji denkleminin zaman içerisinde yenilenen kurgusundaki en radikal değişimlerden birisi aktörlerle ilişkilidir. Bu bağlamda aşamalı şekilde bir değişim sürecinden söz etmek mümkündür. Yaşanan değişim sürecinin miladı ise şüphesiz ilk başlarda enerji üretiminin sadece kendi iç tüketime ayrılması düşüncesinin terk edilmesi olmuştur. Dolayısıyla bununla birlikte stratejik enerji kaynakları başta devletler arasındaki ticari ilişkilerde bir emtia haline dönüşmesiyle bir diğer aşamaya geçilmiştir. Bunun sonrasında stratejik enerji kaynaklarının uluslararası ölçekte ticari emtia halini almasıyla dünya çapında bir pazar oluşumu aşamasına geçilmiştir. Bu aşamaya geçişle birlikte enerji denkleminde önemli değişimler meydana gelmiştir. En başta enerji ilişkileri ikili ticari faaliyetin ötesinde bir aşamaya geçerek denklemin küresel bir niteliğe bürünmüştür. Bu bağlamda enerji denklemiyle ilişkili olarak önemli bir gelişim durumundan söz etmek mümkündür. Bununla birlikte pazar oluşumuna geçilmesiyle bir diğer değişim enerji denkleminin aktörleriyle ilişkili meydana gelmiştir. Dolayısıyla enerji ticareti monopol ve monopson bir piyasa olmaktan çıkarak çok sayıda alıcı ve satıcının etkileşim içerisinde bulunduğu tam rekabet piyasasına doğru evrilme

sürecine girmiştir. Ancak bu gelişim tüm stratejik enerji kaynaklarını kapsayıcı şekilde olmamıştır. Bu bağlamda halihazırda petrol piyasası için küresel ölçekte bir pazar mekanizmasının varlığından söz etmek mümkündür.¹

Enerji piyasalarının olgunlaşmasıyla birlikte çağın değişen koşulları artık bu denkleme yeni oyuncuların katılımını kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu bağlamda enerji piyasalarındaki en önemli gelişmelerden birisi bu alandaki ticaretin ölçeğindeki genişlemeyken, benzer şeyleri enerji ticareti kapsamında çağın değişen koşullarıyla ilişkilendirmek mümkündür. Dolayısıyla enerji ticareti de piyasaların küresel ölçekte genişlemesiyle bağlantılı bir şekilde bölgesel niteliğin ötesinde bir aşamaya evrilmiş ve artık denklemin aktörlerinin sadece alıcı ve satıcılardan meydana geldiği bir düzen yeniden formüle edilir hale gelmiştir. Çünkü enerji iletimi artık farklı ülkelerin sınırlarından geçer hale gelmiştir. Bu durumda *transit* olarak nitelendirilen devletler artık enerji denkleminin yeni formunun oyuncularından birisi haline gelmişlerdir.

a) Küresel Enerji Denkleminde Transit Ülkeler

Küresel enerji tüketimi hızla artmaya devam ederken, stratejik olarak nitelendirilen bu denli önemli varlıkların dünya coğrafyasına asimetrik dağılmış oluşu uluslararası sistemin halihazırdaki egemen aktörleri devletleri birbiriyle etkileşimini zorunlu hale getirmiştir. Başta ikili ticari ilişkiler kapsamında ele alabileceğimiz söz konusu etkileşimler zaman içerisinde ciddi boyutlarda gelişim göstererek enerji ilişkileri olarak anılır hale gelmiştir. Bu doğrultuda enerji, devletler arasında salt ticari boyuttaki faaliyetlerin ötesine geçerek karşılıklı bağımlılık kapsamında ele alınan bir etkileşim alanı haline dönüşmüştür.

Artan tüketimle birlikte çok az devletin bu konuda bağımsız ve kendi kendine yeterli durumda olması enerji ilişkilerinde tarafları bir araya getiren en önemli etken olmakla birlikte çağın değişen koşulları birtakım değişimlere neden olmuştur. En başta teknolojinin gelişmesiyle birlikte küresel enerji tüketimindeki ciddi artış, enerji denkleminde birtakım değişimleri meydana getirmiştir. Bu bağlamda enerji kaynaklarının dünyanın farklı coğrafyalarını kapsayan daha uzun mesafelere iletiminin ve taşınmasının mümkün hale gelmesiyle birtakım ülkeler küresel enerji denkleminin oyuncuları arasında kendisine yer bulmaya başlamıştır. Bu çerçevede, enerji kaynaklarının sınır ötesi ve bölgeler arası taşınmasının yeni bir olgu olmaması şaşırtıcı değildir (Leal-Arcas, Peykova, Choudhury ve Makhoul, 2015, s. 122). Dolayısıyla enerjide transit aktör olmak durumu tamamen enerjinin taşımacılığıyla ilişkilidir. Bilindiği üzere enerji

taşımacılığı, enerji kaynakları kapsamında değerlendirilen malların pazarlara getirilmesi için başta gemiler olmak üzere sınır ötesi kara ve sualtı boru hatları gibi diğer ulaşım araçlarını da içeren kanallara dayanmaktadır (Leal-Arcas vd., 2015, s. 122-123).

Teknolojiyle bağlantılı şekilde ulaştırma imkanlarının gelişmesi ve kaynak-pazar arasındaki mesafelerin fiziksel açıdan uzunluğunun günümüzde sorun olmaktan çıkmaya başlamasının diğer alanlar gibi küresel enerji denkleminde de birtakım yansımaları olmuştur. Bu bağlamda birtakım unsurların özellikle enerji ticaretinde birbirine uzak coğrafyaları fiziki açıdan olmasa da ulaşılabilirlik açısından birbirine yakınlaştırıcı rol oynadığını ifade etmek mümkündür. Örneğin transit ülkeleri enerji ulaşım ağının genişlediği ve geliştiği bir enerji ticaret ortamında arz-talep mercileri arasındaki bağlantıyı kuran en önemli unsurlar kapsamında ele almak mümkündür. Enerji denkleminde özellikle petrol ve doğal gazın transferi kapsamında artan hacimler, yeni iletim yöntemlerinin kullanılmaya başlanması ve ulaşım ağlarındaki genişleme, kaynaklara sahip olmasa da enerji kaynaklarının taşınmasında transit konumdaki ülkelerin önemli roller üstlenmesini de beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla transit olarak nitelendirilen söz konusu geçiş ülkeleri, enerji kaynaklarına sahip olmadıkları halde, küresel enerji piyasasının işleyiş denkleminde enerji kaynaklarının geçişi nedeniyle büyük öneme sahip aktörler haline gelmişlerdir (Karataş, 2022, s. 60).

Stratejik enerji kaynakları bakımından zengin durumdaki üreticilerle tüketici ekonomiler arasında yer alan transit ülkeleri genel olarak iki farklı kategoride sınıflandırılmak mümkündür. Bunlardan ilki sınırlı miktarda üretim yapabilen transit ülkeler iken, bir diğeri ise kaynakları olmayan yani kendisi de tüketici konumunda olan transit ülkelerdir. Daha açık bir deyişle transit ülkelerden bazen üretici olabilirken, doğal kaynak zengini ülkelerle, tüketici ülkeler arasında yer alan, kendisi de hem tüketici hem de kaynakları olmayan ya da sınırlı miktarda üretim yapabilen transit ülkeler de bulunmaktadır ki bu ülkeler rezerv zengini ülkelerle tüketici ülkeler arasındaki coğrafi konumlarını transit ülke olarak jeo-ekonomik bir avantaja dönüştürmüşlerdir (Anlar, 2017, s. 68).

Transit ülkeler, kendileri de enerji üreticisi veya tüketicisi olabilmelerinden dolayı enerji güvenliğinin ana bileşenleri arasında yer almaktadır. Enerji güvenliği bağlamında söz konusu ülkelerin başlıca rolü, enerji kaynaklarının iletiminin kesintiye uğramaması noktasında önem kazanmaktadır. Öyle ki enerji iletimindeki olası bir kesinti, ekonomilerde milyarlarca dolarlık bir zarara dönüşebilecek, toplumların günlük

yaşamlarını aksatabilecek kadar ciddi olumsuzluklara neden olabilecektir. Örneğin Prof. Dr. Gürkan Kumbaroğlu'na göre Türkiye'deki bir saatlik elektrik kesintisinin ekonomiye zararının 18 milyon Türk Lirası (TL) olduğu ifade edilmektedir (Akıncı, 2022).

Sonuç olarak enerji ticaretinde, rezerv sahibi üretici ve tüketici ülkeler kadar transit ülkelerde bir süreden beri önem kazanmaya başlamıştır (Yılmaz, 2021, s. 35). Transit ülkeler, iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar enerji üretimlerinin sınırlı olduğu ve tüketiminin çoğunu ithal ederek karşılayan ülkelerdir. Buna karşın en yaygın transit ülkeler taleplerinin önemli bir kısmını ithalat yoluyla temin edenlerdir. Buna karşın bütün transit ülkeler, üretici ve tüketici ülkeler arasındaki nakil güzergâhı üzerinde enerji güvenliğinin sağlanmasında kilit rol oynadığı tartışmasızdır. Enerji güvenliğinin temininde coğrafi şartlar, siyasi istikrar, taşıma mesafesi ve güvenlik gibi temel bileşenleri taşımaları transit ülkeleri enerji naklinde ve güvenlik tehditlerinin bertaraf edilmesinde önemli hale getirmektedir. Bu bağlamda enerji arz-talep güvenliğinin hayati unsurlarından birisi haline gelen transit ülkeler, tüketici ülkelere arz sağlarken kendi ihtiyacı olan enerji tedarikini de gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla böylesi bir ortamda transit ülkelerin küresel enerji denkleminin başlıca aktörlerden birisi haline gelmesi kaçınılmaz hale gelmektedir.

b) Küresel Enerji Denkleminde Merkez Ülke

Transit ülkeleri enerji kaynaklarına yeterli miktarlarda sahip olmadıkları halde, küresel enerji piyasasında enerji kaynaklarının iletimindeki üstlendikleri misyonlar nedeniyle büyük öneme sahip aktörler haline gelmişlerdir. Bu bağlamda söz konusu ülkeler, kıtaların çıkış noktaları olmaları, enerji kaynaklarının üretim merkezlerine komşu olmaları ve enerji geçişini güvenli ve sağlıklı bir şekilde sağlamak için yaptıkları altyapı yatırımları gibi nedenlerden dolayı önem kazandıklarını ifade etmek mümkündür (Karataş, 2022, s. 60). Buna karşın transit pozisyonu halen önemini devam ettirirken, son dönemde ülkelerin enerji denkleminde daha da ön plana çıkma çabasına tanıklık edilmektedir. Bu bağlamda transit pozisyon, mevcut etkisi ve önemini devam ettirirken bir takım yeni gelişmelerin bu ülkelerde, jeopolitik ve jeostratejik açıdan bunun daha ötesinde önem kazanma arzusunu tetiklediğini ifade etmek mümkündür. Dolayısıyla mevcut transit konumun etkili ancak yeterli düzeyde olmamasının birtakım ülkeleri daha fazlası için harekete geçirdiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda birçok ülkenin transit olmak yerine merkez (hub) olabilmek amacına yöneldiğine tanıklık edilmektedir.

Transit ve merkez (hub) kavramlarının kimi zaman birbirinin yerine kullanıldığına tanıklık edilmiş olsa da aslında aralarında küçük gibi görünen fakat aslında önemli farklar bulunmaktadır. Bu doğrultuda transit konumunda enerji fiyatları yine alıcı-satıcı tarafından belirlenirken bunlar arasında yer alan coğrafyada taşımacılığın geçiş ülkesine ait şebeke üzerinden yapılması enerji transit ülke olmanın ön koşuludur. Böylece her ne kadar geçiş ülkesi fiyatları belirleme imkanına sahip değilse de vananın kontrolü ilgili ülkenin elinde bulunmakta ve üçüncü aktörler taşıttıkları gaz/petrolün iletim bedelini geçiş ülkesi şirketine ödemektedir (Özdemir, 2022, s. 185). Bununla birlikte merkez (hub) durumunda, alıcıyla satıcı arasında aktarıcı rolü üstlenmeksizin farklı enerji kaynaklarının dengelenmesiyle çok sayıda piyasa oyuncusunun bir araya geldiği, bununla ilişkili gerekli olan yeterli altyapı, yasal düzenlemeler ve finansal hizmetlerin mevcut olduğu fiziki ya da sanal (virtual) ticaret merkezinin ilgili ülkede oluşturulması gereklidir. Söz konusu ticaret merkezlerinde işlem gören enerji fiyatları birden fazla alıcı ve satıcı arasında arz-talep dengesine göre belirlenirken göreceli olarak gelişmiş ülkelerde enerji merkezi o ülkenin finansal piyasalarına entegre olmakta ve bunun işletimi ilgili ülkelerin şirketlerince yapılarak ülke ekonomilerine ciddi boyutlarda katma değer yaratılmaktadır (Özdemir, 2022, s. 185). Tüm bunların ışığında transit ve hub kavramlarının birbirinden farklı şeyler olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bu bağlamda en önemli ayırım, noktalarının transit ve hub'ın birbirinden tamamen farklı ekonomik işleyiş ve jeopolitik anlayış mekanizmasına sahip olması noktasında karşımıza çıkmaktadır. Dahası bir ülkenin enerji denkleminde bulunduğu pozisyon onu hub ya da transit kategorilerinden birine koyarken, bu aynı zamanda fırsat maliyetini de beraberinde getirmektedir (Özdemir, 2022, s. 185). Bu bağlamda merkez olma iddiasının transit olma durumundan daha ileri bir aşama olduğunu ifade etmek mümkündür.

Transitten merkeze geçiş kolay gibi görünse de aslında bu yöndeki bir anlayış tamamen yanlıştır. Örneğin Özdemir (2022, s. 185)'in "Koridor olanlar merkez olma iddiasını kaybettiği gibi transitten merkeze geçiş de pek kolay olmamaktadır" şeklindeki ifadeleri söz konusu düşünceleri desteklemektedir. Çünkü koridorda geçiş ülkesinin konumu ve rolü *diğerleri* tarafından belirlenirken transitte fiyatlar yine başkalarınca belirlense de koridora nazaran geçiş ülkesinin² eli daha güçlü bir haldedir. Bununla birlikte enerji hub'³ olmak ise her şeyden önce akışkan bir piyasa yapısı, depolama dahil gelişmiş altyapı, şeffaf düzenlemeler ve yeterli insan kaynağı talep eden sofistike bir

ticaret merkezi anlamını taşımaktadır (Özdemir, 2022, ss. 185-186).

Enerji merkezi rolü transit ülkeye göre oldukça kapsamlı faaliyetlerin yerine getirdiği bir pozisyon olarak karşımıza çıkmaktadır. En genel anlamıyla enerji merkezi, çeşitli enerji taşıyıcılarının üretiminin, dönüştürülmesinin, depolanmasının ve tüketiminin gerçekleştirildiği bir model olarak tanımlanmaktadır (Mohammadi, Noorollahi ve Mohammadi-Ivatloo, 2019, s. 2). Bununla birlikte enerji hub kavramının, transit ülke özellikleri taşımasının yanında önemli bir altyapı olanaklarına sahip olan ülkeler için kullanıldığına tanıklık edilmektedir. Söz konusu altyapıların en önemlileri depolama, aktarım/taşıma tesisleridir. Bu noktadan hareketle enerji hub'larının transit bir geçiş noktası olmaktan çok enerjinin bir nevi dönüşüme uğradığı ve tekrardan ihraç edildiği (re-export) noktalar olarak ön plana çıktıklarını söyleyebiliriz (Yılmaz, 2021, s. 44). Tüm bunlar ışığında enerji merkezi niteliğine sahip ülkelerin, ulusal sınırları içerisinde tedarikçi ülkelere satın aldığı enerji kaynaklarını üçüncü ülkelere tekrar satma (re-export) hakkına sahip olduğunu ve bu kapsamda satış koşullarını, üretici ve tüketicilerden bağımsız olarak belirleyebildiklerini ifade etmek mümkündür (Kakışım, 2020, s. 257).

Muhtemelen en az iki tanınmış enerji merkezi türü vardır. Fiziksel bir enerji merkezi, rafineriler, depolama birimleri, terminaller, petrokimya fabrikaları, gaz sıvılaştırma tesisleri vb. gibi boru hatları ve tesisler gibi önemli bir enerji altyapısının olduğu bir durumu ifade eder (Winrow, 2013, s. 154). Bununla birlikte bir de sanal hub'lar vardır. Burada petrol/doğal gazın fiziki olarak var olması gerekmez, ticaret sanal olarak gerçekleşir. Bireysel alıcılar ve satıcılar, önceden belirlenmiş bir varış noktası olmaksızın sisteme giriş ve çıkış için farklı miktarlar rezerve edebilir, böylece fiziksel bir merkeze göre ticaretin esnekliğini ve kolaylığını artırmaktadır (Şahin, 2022).

Fiziki ya da sanal oluşumlar olarak karşımıza çıkan enerji hub'ları daha çok doğal gaz ticareti kapsamında ön plana çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu bağlamda ülkelerin enerji hub'ı olmak yönündeki gayelerinin temelinde daha çok doğal gaz ticaret merkezi haline gelmek düşüncesinin yattığını söyleyebiliriz. Bu doğrultuda doğal gaz hub'ı, genel olarak, doğal gazın üretim ve üretim sonrası taşınması, borularla aktarılmayacaksa sıvılaştırılması, satılması gibi süreçleri sırasında devreye giren bir dağıtım merkezidir ve bir nevi borsa işlevi görmektedir. Bu oluşumlar kapsamında doğal gaz fiyatları, ya kaynak ülke ve alıcı ülke arasındaki ikili

anlaşmalarla ya da spot piyasa dediğimiz, fiyatın birçok değişkene bağlı olarak belirlendiği bir piyasada belirlenmektedir. Dolayısıyla ülkeler, doğal gaz ihtiyaçlarını iki yöntemle de karşılayabilmektedirler. İşlevini yerine getirebilen bir hub'da ise yeterli sayıda alıcı ile satıcı söz konusudur ve güvenilir bir ortamda doğalgaz alınıp satılmaktadır. Çünkü doğal gaz alıcıları ve satıcılarının uzun vadeli sürdürülebilir ve kârlı bir ticari faaliyet sürdürebilmesi için adil bir fiyat seviyesi bulmaları çok önemlidir ve hub'ların bu avantajı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca iyi işleyen bir hub'da üreticilerin ve tüketicilerin yanı sıra teknoloji ve servis şirketleri dâhil doğalgaz ile ilgili diğer yatırımcılar, enerji finans sektörünün tüm unsurları da bir araya gelmektedir (Şahin, 2022).

2) Nitelikleri Bağlamında Türkiye ve Enerji Merkezi Olmak Arzusu

Türkiye'nin enerji merkezi olma konusunun gündeme gelmesinde Vladimir Putin'in 2022 yılının son çeyreğindeki açıklamaları önemli bir dönüm noktası olsa da aslında bunun yeni ortaya çıkmış olan bir durum olmadığı altını çizmek gerekmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin enerji merkezi olmak yönündeki gayelerinin dönemin Rusya devlet başkanı Vladimir Putin'in Ekim 2022 yılındaki açıklamalarının öncesine dayandığını ifade etmek mümkündür. Türkiye'nin bu yöndeki daha önceki yıllara dayanan girişimleri ve elde ettiği başarılı sonuçlar bunun göstergelerindedir. Bununla birlikte birtakım faktörler Türkiye'nin girişimlerinden başarılı sonuçlar elde etmesini kolaylaştırdığı görülmektedir. Tüm bunlar ışığında Türkiye'nin enerji merkezi olmak yönündeki girişimlerinin öncesinde sahip olduğu niteliklere değinmek gelinen aşama açısından yol gösterici olacaktır.

a) Türkiye'nin Coğrafi Konumu

Türkiye, tarihten bu yana jeopolitik açıdan son derece kritik önemdeki bir coğrafya üzerinde yer almaktadır. Bu bağlamda Türkiye bir şekilde uluslararası siyasetin ana gündem maddelerinden birisi olmuştur. Türkiye coğrafyasının sahip olduğu bu önemin, bir bakıma uluslararası siyasetin değişen gündeminden etkilenmeyen ve her koşulda sahip olduğu değerinin arttığını iddia edilebiliriz. Dolayısıyla Türkiye coğrafyası bir şekilde sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik değer doğrultusunda bir şekilde uluslararası siyasette önemli bir yere sahiptir.

Türkiye, coğrafyasının taşımış olduğu jeopolitik ve jeostratejik önemi kendi lehine kullanarak ciddi bir gelişim

göstermiştir. Bununla birlikte artık coğrafyanın kaderi Türkiye için olumlu yönde kazanımlar elde edildiği bir döneme geçilmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik konumu Ankara tarafından ülke için bir kazanıma dönüşür şeklindeki bir hal almıştır. Bu bağlamda özellikle son dönemde enerji merkezi olmak yönündeki girişimlerden elde edilen başarılı sonuçları bu kapsamda ele almak mümkündür.

Türkiye'nin coğrafi açıdan enerji merkezi olmak yönündeki sahip olduğu en önemli niteliklerinin başında dünyanın bir nevi enerji rezervleri bakımından zengin durumdaki ülkelere yakın konumda olması gelmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin enerji zengini ülkelerle çevrili bir hilalin yanındaki yıldız olduğunu iddia etmek mümkündür. Öyle ki Türkiye, coğrafi konumu sebebiyle petrol ve doğal gaz kaynaklarının büyük bir bölümünün yer aldığı Orta Doğu, Hazar ve Akdeniz coğrafyasında merkezi bir yere sahiptir (Karagöl, 2016). Bununla birlikte özellikle son yıllarda giderek artan bir şekilde sadece enerji üreten ülkelerin değil enerji arz ve talep eden ülkeler arasındaki bağlantıyı kuran ve güvenliğini sağlayan ülkelerin de stratejik öneminin artması Türkiye'yi enerji piyasasında *aktör* pozisyonuna çıkartmaktadır (Karagöl, 2016).

Türkiye'nin enerji bağlamında önem kazanmasını coğrafi ortamların ve politik süreçlerin dinamizmiyle ilişkilendirmek mümkündür. Bu bağlamda söz konusu dinamizmin enerji jeopolitiğinin önem kazanması noktasında Türkiye'ye ciddi bir biçimde olumlu yönde katkı yaptığını söyleyebiliriz. Enerji jeopolitiğinin, stratejik enerji kaynakları ve rezerv alanları/miktarları, kaynakların iletimi ve piyasalardan oluşan bir denklemi kapsadığı göz önüne alındığında Türkiye coğrafyasının önemi daha da anlaşılır olmaktadır (Harunoğulları, 2020, s. 182).

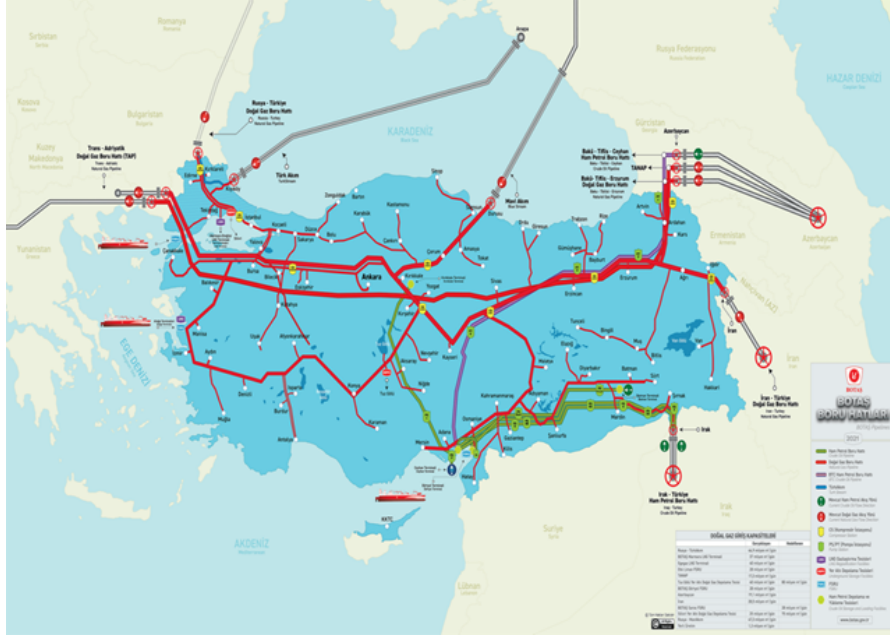
Bir devletin coğrafi lokasyonu, kendisi için özellikle gelişim ve etkinlik düzeyi noktasında önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Bu durumda Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik niteliklerinin enerji bağlamında kendisine değer kattığını söyleyebiliriz.

Türkiye'nin enerjiyle ilişkili olarak coğrafi nitelikleri açısından önem kazanmasını dört başlıkta ele almak mümkündür. Bunlardan ilki şüphesiz Türkiye'nin stratejik enerji kaynakları bakımından zengin ülke ve bölgelere yakın olmasıdır. Öyle ki günümüzde dünya toplam enerji tüketim sepetindeki fosil yakıtların sahip olduğu pay önemli yer tutmakla birlikte, benzer şekilde elektrik enerjisi üretiminin de yaklaşık 2/3'si de bu kaynaklardan (kömür, petrol ve doğal gaz) gerçekleştirilmektedir. Böylesi bir durumda Türkiye ise, Orta

Doğu ve Hazar Havzası başta olmak üzere, varlığı bilimsel verilerle ispatlanmış dünya petrol rezervlerinin yüzde 72,7'sinin ve gaz rezervlerinin yüzde 71,8'nin bulunduğu bir bölgede yer almaktadır (Akbaş ve Ürün, 2016, ss. 105-106).

Türkiye coğrafyasının enerjiyle ilişkili olarak önem kazanmasına neden olan bir diğer etken devletler arasında artan karşılıklı bağımlılıktır. Öyle ki devletler arasındaki etkileşimler kapsamında enerji ilişkileri karşılıklı bağımlılığın söz konusu olmasını kaçınılmaz hale getirmektedir. Bu bağlamda enerji kaynaklarına ihtiyaç duyan tüketiciler kadar üreticiler de müşteri ve yatırımcılara ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla böyle bir ortamda enerji ilişkileri karşılıklı bağımlılık olgusu temelinde şekillenmekte ve taraflar da bunun sürdürülebilir olması için birbirine karşı daha hassas davranışlar sergiler hale gelmektedir. Bu ise birtakım ülkeler için artı değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda Türkiye, kaynak ülkeler ile tüketici ülkeler arasında doğal bir köprü işlevi görmek yanı sıra kaynak ve güzergâh çeşitlendirmesi yoluyla da enerji güvenliğinin sağlanması noktasında kilit bir aktör olarak ön plana çıkmaktadır (Akbaş ve Ürün, 2016, s. 106).

Türkiye coğrafyasının enerjiyle ilişkili olarak önem kazanmasında bir diğer etken, kaynakların tüketicilere iletimiyle bağlantılıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin enerji iletim güzergahı olmanın yanı sıra altyapı ve donanım açısından gelişmiş düzeyde olmasının önem kazanmasındaki etkenlerden birisi olduğunu ifade etmek mümkündür. Öyle ki Türkiye'nin sahip olduğu petrol ve doğal gaz hatları ülkeyi enerji ticaret ve dağıtım merkezi haline gelmesine olanak sağlayacak şekilde gelişmiş düzeyde olmakla birlikte mevcut yapının daha üst seviyelere çıkarılması için her geçen gün yeni projeler hayata geçirilmektedir.

Harita 1: Türkiye'nin Doğal Gaz ve Petrol Boru Hatları Haritası (T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2022a).

Enerji merkezi olmak gayesi Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgili idari mercilerince her fırsatta ve ortamda dile getirilmektedir. Örneğin T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (2022b)'nin "Cumhuriyetin 100. yılı için belirlenen 2023 hedeflerinin gerçekleştirilmesinin ön koşulu olan enerji politikamıza, etkin bir diplomasi ile yön veriyoruz" şeklindeki ifadelerini bu kapsamda ele almak mümkündür. Bu süreçte benimsenen "Milli Enerji ve Maden Politikası" başlıca yol haritası olarak karşımıza çıkmaktadır. T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (2022b)'de bu politikanın kapsamı şu şekilde ifade edilmektedir;

Milli Enerji ve Maden Politikası kapsamında, kaynak-güzergâh çeşitlendirmesi yoluyla enerji arz güvenliğimizin teminatı olacak bir enerji diplomasisi yürütmek ve enerjiyi halkımızın refahını artıracak bir unsur olarak kullanmak, Bakanlığımızın önceliklerinden birini oluşturmaktadır. Enerji kaynakları yönünden zengin coğrafyaya yakınlığı ile bölgede önemli bir aktör olan ülkemiz, jeopolitik konumunun getirdiği avantajların farkında olarak hem halkına hem de içerisinde yer aldığı bölgeye karşı bir sorumluluk bilinci ile hareket etmektedir. Zira Türkiye, coğrafi olarak yer aldığı konumun çok ötesinde, yalnızca batı ile doğuyu bağlayan bir köprü değil, aynı zamanda bölgesinde istikrarlı ve güvenli bir enerji aktörüdür.

Türkiye'nin enerji merkezi olmaya yönelik gayesi T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde "Türkiye'nin Uluslararası Enerji Strateji" başlığı altında da değinilmektedir. T.C. Dışişleri Bakanlığı (2022)'deki Türkiye'nin Uluslararası Enerji Stratejisi başlığı altında enerji merkezi olmakla ilişkili yer verilen ifadeler,

Enerji arz güvenliğini güçlendirmek için güzergâh ve kaynak çeşitlendirmesini sağlamak Türkiye'nin enerji stratejisinin ana hedeflerinden biridir. Türkiye aynı zamanda bölgesel ve küresel enerji güvenliğine katkıda bulunmayı ve enerjide bölgesel ticaret merkezi olmayı hedeflemektedir

şeklinde (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). Bununla birlikte Türkiye'nin enerji stratejisinin uluslararası boyutunu oluşturan temel unsurların ilk üç maddesinin ülkenin merkez olmak gayesiyle ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye'nin enerji stratejisinin uluslararası boyutunu oluşturan temel unsurlardan merkez olmayla bağlantılı maddeler T.C. Dışişleri Bakanlığı (2022)'nda:

1. *Artan talep ve dışa bağımlılığı dikkate alarak, petrol ve doğal gazın tedarikinde güzergâh ve kaynak çeşitlendirmesini sağlamak,*
2. *Bölgesel ve küresel enerji güvenliğine katkıda bulunmak,*
3. *Enerjide bölgesel ticaret merkezi olmak şeklinde ifade edilmektedir.*

Türkiye'nin enerji merkezi olunması yönündeki çabaları şüphesiz strateji belgelerinin açıklanması gibi teorik boyuttaki girişimlerle sınırlı değildir. Dolayısıyla beklentilerin aksine Türkiye bu yöndeki çabalarını bir takım önemli girişimlerle pratiğe dönüştürmekle birlikte bu süreçte önemli bir gelişim göstermiş ve ciddi bir mesafe katetmiştir. Kamu ve özel sektör iş birliğiyle geliştirilen somut projeler bunun göstergelerindedir.

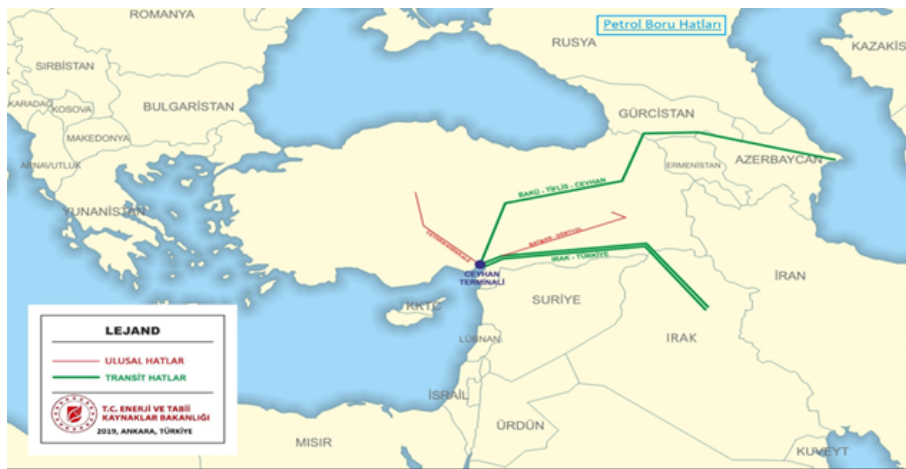
b) Boru Hatları ve Projeleri Bağlamında Türkiye

Türkiye bölgesinde enerji ticaretinde merkez ülke konumuna ulaşmayı amaçlamaktadır. Türkiye bu hedefe yönelik olarak bölgede önemli doğalgaz ve petrol boru projelerini hayata geçirmiş veya hayata geçirilmesine öncülük etmiştir. Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı (BTC), Güney Kafkasya Doğal Gaz Boru Hattı (The South Caucasus Pipeline-SCP), Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) Doğal Gaz Boru Hattı, Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Enterkonnektörü (Interconnection Turkey Greece-ITG), Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP) ve TürkAkım bu kapsamdaki projeler

arasındadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). Bu kapsamda Türkiye'nin özellikle Avrupa'nın enerji güvenliğine önemli ölçüde katkı sağladığını ifade etmek mümkündür. Örneğin Türkiye'nin Avrupa'nın enerji arz güvenliğine yıllardır sağladığı katkı 2020 yılında yeni bir seviyeye ulaşmıştır. Bu süreçte Avrupa'nın 4. doğal gaz arteri olan Güney Gaz Koridoru 2020 sonunda tamamlanan Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP) sayesinde hayata geçmiştir. Bununla birlikte Güney Gaz Koridoru'nun belkemiği Türkiye'den geçen TANAP'dır. TANAP'ın 2026 yılında 31 milyar metreküp (bcm) yıllık kapasiteye ulaşması hedeflenmektedir.

Türkiye'nin enerji merkezi olmak yönünde geliştirilen projeler kapsamındaki girişimleri salt Güney Gaz Koridoru'yla sınırlı değildir. Dolayısıyla bir diğer güzergâh, Rusya doğal gazının Karadeniz üzerinden Türkiye topraklarına ulaşması noktasında önem kazanmaktadır. Bu bağlamda son dönemde başta ülkemizin doğal gaz arz güvenliğinin pekiştirilmesine katkı sağlayan diğer bir proje TürkAkım Doğal Gaz Boru Hattı projesidir. Yakın dönemde hayata geçirilen TürkAkım projesi, Karadeniz'in altından döşenen her biri 15,75 bcm kapasiteye sahip iki boru hattından meydana gelmektedir. TürkAkım'ı oluşturan birinci hat ülkemize, diğer hat ise Avrupa ülkelerine doğal gaz sevki gerçekleştirmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022).

TANAP ve TürkAkım projeleri yakın döneme ilişkin gelişmeler iken, Türkiye topraklarına ulaşan enerji nakil hatları şüphesiz bunlarla sınırlı değildir. Bu bağlamda İran-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı, Mavi-Akım Doğal Gaz Boru Hattı, BTE, Türkiye'nin önceki yıllardaki hayata geçirilen doğal gaz kapsamındaki diğer önemli projeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Harita 2: Türkiye ve Petrol Boru Hatları (T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2022c).

Türkiye'nin enerji merkezi olmaya yönelik girişimleri sadece doğal gaz boru hatları çerçevesindeki projelerle sınırlı değildir. Bu bağlamda Türkiye'nin petrolle ilişkili de önemli girişimlerde bulunduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'nin petrolle ilişkili başlıca girişimleri, Kerkük-Yumurtalık Ham Petrol Boru Hattı ve BTC'nin hayata geçirilmesidir.

c) Türkiye'nin Gelişen Enerji Altyapısı

Doğal gaz ve petrol iletiminin hayati bileşenlerinden olan nakil hatları Türkiye'nin enerji merkezi olmaya yönelik amaçları kapsamında da aynı niteliğe sahiptir. Bununla birlikte Türkiye'nin bu yöndeki girişimleri salt petrol ve doğal gazın taşınmasına yönelik geliştirilen boru hatları projeleriyle sınırlı değildir. Bu bağlamda Türkiye'nin enerji merkezi gibi hayati bir pozisyonun gerektirdiği şekilde hareket ettiğini ifade etmek mümkündür. Söz konusu gereklilikler kapsamında ele alabileceğimiz bir diğer konu, yeni geliştirilen projeler, depolama tesisleri gibi enerji altyapılarına yönelik faaliyetlerin yürütülmesidir.

Türkiye enerji altyapısını geliştirmeye yönelik uygulamalarını genel olarak iki başlık altında ele almak mümkündür. Bunlardan ilki kendi coğrafyasına yönelik kaynak ve güzergâh çeşitlendirmesine yönelik yeni proje çalışmalarıken bir diğeri enerji altyapısına yönelik geliştirmeler kapsamındaki yapmış olduğu yatırımlardır. Bu kapsamda Türkiye'nin sadece mevcut transit boru hatlarıyla yetinmediği ve çeşitli girişimlerde bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Katar-Irak-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı, Mısır-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı (Arap Doğalgaz Boru Hattı-DGBH), İran-Türkiye-Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı (ITE Pars) ve İsrail-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı gibi henüz hayata geçirilmemiş projeleri bunun örnekleri arasındadır (Yılmaz, 2021, s. 43).

Türkiye'nin enerji merkezi olmak gayesiyle ilişkili olarak bir diğer önemli girişimi, enerji depolama kapasitesinin arttırılmasına yönelik olmuştur. Bu durum gerek yurtiçi talebin karşılanması gerekse enerji ticaretinde arz güvenliği açısından son derece önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Depolama bakımından Türkiye iki doğal gaz tesisiyle ön plana çıkmaktadır. Doğal gaz depolama kapasitesi 3,2 milyar bcm'den 4,6 bcm'ye çıkarılan Silivri Yer Altı Doğal Gaz Depolama Tesisi⁴

ve 1 bcm kapasiteye sahip Tuz Gölü Yer Altı Doğal Gaz Depolama Tesisi⁵, söz konusu merkezlerdir.

Türkiye'nin depolama bağlamındaki girişimleri doğal gazla sınırlı değildir. Bu doğrultuda son dönemde giderek artan tüketimle ön plana çıkmaya başlayan LNG kapsamında da bir takım önemli girişimler göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki Marmara Ereğlisi LNG terminalidir. Marmara Ereğlisi LNG terminali, 37 milyon Sm³/gün gazlaştırma kapasitesi ve her biri 85.000 m³ kapasiteli 3 adet depolama tankına sahip LNG Terminali'nin üç ana fonksiyonu; ithal edilen LNG'yi depolamak, depolanan LNG'yi istenilen miktarda gazlaştırarak Rusya Federasyonu-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı'na sevk etmek ve kara tankerlerine LNG dolumunu gerçekleştirmektir (BOTAŞ, 2022c). LNG bağlamında Türkiye'nin önemli girişimlerinden bir diğeri Dörtyol FSRU tesisleridir. FSRU, İngilizce *Floating Storage and Regasification Unit* ifadesinin kısaltılmış hali olup LNG formundaki gazın depolandığı ve gazlaştırılarak iletim şebekesine aktarıldığı gemi tipini tanımlamaktadır. Dünya geneli uygulamada, FSRU gemisi terminalde sabit halde bulunmakta, LNG taşıyan gemi FSRU gemisine yanaşarak bu gemiye LNG transfer etmektedir. FSRU gemisi de LNG'yi depolama ve ihtiyaç duyduğunda LNG'yi gazlaştırarak iletim şebekesine aktarma fonksiyonlarını icra etmektedir. Türkiye'nin arz ve sistem güvenliğinin sağlanması hedefleri doğrultusunda Dörtyol'da bulunan FSRU tesisi ve milli FSRU (Yüzer LNG Depolama ve Gazlaştırma) gemimiz Ertuğrul Gazi ile boru hatlarına bağlı kalmadan farklı kaynak, ülke ya da spot piyasalardan gaz tedarikine imkân tanınmıştır (BOTAŞ, 2022c). 110 milyon metreküp doğal gaz depolama kapasitesi ile dünyada kapasitesi en yüksek gemilerin başında gelen Ertuğrul Gazi FSRU gemisi ayrıca 28 milyon metreküplük günlük gazlaştırma kapasitesi ile öne çıkmaktadır. 25 Haziran 2021'de devreye alınan Ertuğrul Gazi Gemisine ilk gemiden gemiye transfer (ship-to-ship/STS) işlemi 28 Haziran 2021 tarihinde başarıyla gerçekleşmiştir (BOTAŞ, 2022c).

Türkiye'nin depolama ve LNG terminalleri kapsamındaki gelişimi sürekli olarak devam etmektedir. Bu kapsamda birtakım projelerin bitme aşamasına geldiğini ifade etmek mümkündür. Söz konusu projelerden en önemlileri şüphesiz, Saros FSRU Projesi, BOTAŞ Dörtyol Ceyhan Pompa istasyonu, Kuzey Marmara Doğal Gaz Depolama Tevsi (Faz III) Projesi ve Tuz Gölü Doğal Gaz Yer Altı Depolama Tesisindeki kapasite genişletme çalışmalarıdır.

d) Türkiye ve EPIAŞ

Türkiye, enerji merkezi olmak yönündeki gayesinin sadece fiziki tesis ve enerji altyapılarının geliştirilmesiyle mümkün olmadığını farkındadır. Bununla ilişkili olarak Ankara'nın kendisini transit ülke konumundan daha da ileri aşamalara taşıyacak birtakım girişimlerini söz konusu farkındalık kapsamında ele almak mümkündür. Bu bağlamda Türkiye'nin enerji stratejileri kapsamında enerji merkezi olmanın başlıca gerekliliklerinden olan ticari mekanizmaların işlevselliği için gerekli yasal ve teknik konuları kapsayan çalışmalarına bir süredir tanıklık edilmektedir. Enerji Piyasaları İşletme A.Ş. (EPIAŞ)'nin kurulması ve faaliyete geçirilmesi bu süreçteki en önemli gelişmelerden birisidir.

18 Mart 2015 tarihinde kurulan EPIAŞ, Türkiye'nin "Enerji ticaretinde merkez ülke olma" hedefi doğrultusunda; enerji piyasalarının etkin, şeffaf, güvenilir ve sürdürülebilir biçimde işletilmesi ve geliştirilmesi için çalışmaktadır (EPIAŞ, 2022a). Ancak EPIAŞ'ın oluşumunun belirli bir süreç sonunda ortaya çıktığının altını çizmek gerekmektedir. Bu doğrultuda ilk önemli aşama 2001 tarihinde 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun yayımlanması ve Enerji Piyasaları Düzenleme Kurumu (EPDK)'nin kurulmasıdır. Bunun sonrasında süreçteki önemli gelişmeler şu şekildedir; 2004 yılında Geçici Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliğinin yayımlanması, 2006 yılında Dengeleme Güç Piyasası Mekanizması 1. aşamasının devreye girmesi, Dengesizliklerin Gece, Gündüz ve Puant periyotlarında uzlaştırılmasına başlanması, Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ) bünyesinde Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi (PMUM)'in kurulması, 2009 yılında Gün Öncesi Planlama Mekanizması'nın devreye girmesi ve Saatlik fiyatlandırma ve uzlaştırma başlanması, 2011 yılında Gün Öncesi Piyasası Mekanizması ile Teminat ve Avans Ödeme Mekanizması'nın devreye girmesi ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları (YEK) Destekleme Mekanizması'nın başlaması, 2013 yılında 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile EPIAŞ'ın kurulmasının hükme bağlanması, 18 Mart 2015 tarihinde EPIAŞ, 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'na tabi olarak resmen kurulması, 1 Temmuz 2015 tarihinde Gün İçi Piyasası'nın açılması, 1 Eylül 2015 tarihinde EPIAŞ'nin Piyasa İşletim Lisansı alması ve Piyasa İşletim faaliyetlerinin PMUM'dan EPIAŞ'a geçmesi, 14 Mart 2016 Şeffaflık Platformu katılımcıların ve kamuoyunun kullanımına sunulması, 1 Haziran 2016 Yeni Gün Öncesi Piyasası Yazılımı'nın devreye girmesi, 30 Aralık 2016 tarihinde Serbest Tüketici Portalı'nın kullanıma açılması, 1 Nisan 2018 tarihinde Organize Toptan Doğal Gaz Satış Piyasası Yönetmenliği ve Piyasa İşletim Usul ve Esasları'na göre Sürekli Ticaret Platformu sanal uygulamasının açılması, 1 Eylül 2018

tarihinde Organize Doğal Gaz Toptan Satış Piyasası'nın açılması, 31 Ekim 2018 tarihinde EPİAŞ mobil uygulamasının yayımlanması, 30 Ocak 2019'da İleri Tarihli Fiziksel Teslimatlı Elektrik Piyasasının EPİAŞ tarafından işletilmesine izin veren kanun değişikliğinin yayımlanması, 1 Haziran 2020 tarihinde Doğal Gaz Piyasası Haftalık Ürünlerin işleme açılması, 1 Haziran 2021 tarihinde Vadeli Elektrik Piyasası ile Yenilenebilir Enerji Kaynak Garanti (YEK-G) Sistemi'nin açılması ve 21 Haziran 2021 tarihinde Organize YEK-G Piyasası'nın ilk seansının gerçekleşmesi (EPİAŞ, 2022a). Tüm bu süreçteki gelişmeler sonrasında faaliyete geçirilen EPİAŞ (2018, s. 3)'ün başlıca amacı ve faaliyet konusu, şirket Esas Sözleşmesi'nin 3. maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir;

MADDE 3 –

(1) Şirket'in başlıca amacı ve faaliyet konusu;

(a) Piyasa işletim lisansında yer alan enerji piyasaları ile piyasa işletim lisansı kapsamı dışında kalan ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurum'u (bundan böyle Kurum olarak anılacaktır.) tarafından belirlenen diğer enerji piyasası faaliyetleri ile emisyon ticaretine ilişkin faaliyetlerin (bundan böyle işletilen diğer enerji piyasaları olarak anılacaktır.) etkin, şeffaf ve güvenilir ve bu piyasaların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlanması, kurulması, geliştirilmesi ve işletilmesidir.

(b) Eşit taraflar arasında ayırım gözetmeden güvenilir referans fiyat oluşumunun temin edilmesidir.

(c) Artan piyasa katılımcı sayısı, ürün çeşitliliği ve işlem hacmi ile likiditenin en üst düzeye ulaştığı, piyasa birleşmeleri yoluyla ticaret yapılmasına imkân tanıyan bir enerji piyasası işletmecisi olmaktır.

Tüm bu gelişmeler ışığında Türkiye'nin enerji merkezi olmak yönünde önemli bir aşamayı geride bıraktığını ve hatta söz konusu pozisyon için çok da önemli olmayan birtakım unsurlar dışında gerekli niteliklere sahip hale geldiğini ifade etmek mümkündür. Bu doğrultuda en önemli aşamalardan birisinin 30 Mart 2013 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 6446 Sayılı Elektrik Piyasası kanunuyla birlikte sonraki süreçteki uygulamalarla yerine getirildiği görülmektedir. Bu kanunun getirdiği en önemli yenilik ise şüphesiz Enerji Borsasıdır. Enerji Borsası bünyesinde spot ve türev olmak üzere iki ayrı piyasa yer almaktadır. Spot piyasaların EPİAŞ bünyesinde; türev piyasaların ise Borsa İstanbul Anonim Şirketi (BİST) bünyesinde yer alması uygun görülmüştür. Dolayısıyla Enerji Borsası'nın kurulumu ile birlikte şeffaflık ve serbest piyasa ortamında oluşacak olan elektrik fiyatlarının

öngörülebilirliğinin yatırımcıları çekecek olması, Türkiye'nin önemli bir enerji üssü olmasını ve nihai tüketicilere orta ve uzun vadede olumlu katkılar sağlaması açısından son derece önemli bir gelişmedir (Karagöl, 2013).

Enerji borsası olarak EPIAŞ, piyasa katılımcılarına enerji alış-satış taleplerinde bulunabilecekleri ortamları sunmaktadır. Görevi, piyasa alış-satış işlemlerinin şeffaf, düzenlemelere uygun bir şekilde yürütülmesi ve referans fiyat oluşturulmasıdır. EPIAŞ bünyesinde bulundurduğu, Gün Öncesi ve Gün İçi spot elektrik piyasaları, Spot Doğal Gaz Piyasası, Vadeli Elektrik Piyasası, Vadeli Doğal Gaz Piyasası ve Yenilebilir Enerji Kaynak Garanti Sistemi ve Piyasası ile uluslararası standartlarda hizmet veren bir piyasa işletmecisidir. Görevini ifa ederken piyasa hacminin derinleşmesine katkı sağlayarak güvenli bir piyasa ortamı oluşturmaktadır. Bununla birlikte Dünyanın önde gelen enerji piyasaları ve düzenleyici otoritelerinin oluşturduğu Enerji Borsaları Birliği (Association of Power Exchanges-APEX) ve Avrupa Enerji Borsaları Birliği (Association of European Energy Exchanges-EUROPEX) üyesi olan EPIAŞ; işletmekte olduğu enerji piyasaları, sektörün ihtiyaçları doğrultusunda tamamen kendi imkânlarıyla geliştirdiği, yeni ürün ve hizmetleri ile küresel ölçekte gıpta ile bakılan ve işlemlerde referans alınan bir enerji borsası olma yolunda ilerlemektedir (EPIAŞ, 2022b).

Sonuç olarak Türkiye, birçok açıdan sahip olduğu niteliklerle enerji merkezi olması mümkün olan ülkelerden birisi haline gelmiştir. Bununla birlikte her geçen gün kendisini ciddi ölçüde geliştirmeye de devam etmektedir. Dönemin T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez'in

İstanbul'da ulusal bir enerji borsası olduğu için bu alanda deneyime sahip durumdayız. Türkiye dünyadaki emsal merkezlere kıyasla en zengin kaynak girişi ve çeşitliliğine sahip ülkelerden biri. Yaklaşık 15 ülkeden gaz girişi var. Balkan ülkeleri ile Avrupa'nın güneydoğu ve doğusundaki ülkeler zaman zaman bizimle iletişime geçerek Türkiye'den gaz almı talep ediyorlar

şeklindeki ifadeleri bunun göstergelerindendir (Türkiye Gazetesi, 2022).

e) Enerji Faaliyetlerindeki Başarılar ve Türkiye

Türkiye, enerjiyle ilişkili olarak özellikle son yıllarda yaşanan gelişmelerle birlikte ulusal güvenliği üzerinde olası bir tehdit haline gelmesi durumuna karşı böylesine önemli bir alanda proaktif nitelikli strateji anlayışını benimsediği görülmektedir. Türkiye'nin söz konusu anlayışı

benimsemesinde *Milli Enerji ve Maden Politikası* önemli bir dönüm noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. “Güçlü ekonomi ve ulusal güvenlik” temeli ile şekillenen Milli Enerji ve Maden Politikası, Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda bölgesel ve küresel enerji piyasasında kat edeceği yolu aydınlatacak olması açısından önem arz etmektedir (Karagöl, Kavaz, Kaya ve Özdemir, 2017, s. 7). Türkiye'nin Milli Enerji ve Maden Politikası'nın şekillenmesindeki en büyük motivasyon, ülkenin dış politikasının güçlü bir diplomasi ekseninde şekillenmesinin yolunun, ilk aşamada enerjide dışa bağımlılığın azaltılması ve sonrası aşamalarda enerji talebini karşılamada kendisine yetebilen bir ülke olmaktan geçtiğinin farkındalığıdır. Türkiye'nin bu politikasını diğerlerinden farklı kılan önemli noktalar göze çarpmaktadır. Bu bağlamda en önemli farklılıkların başında yerli kaynakların geliştirilmesiyle birlikte kullanımının artırılması gelmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin artık kendi yerli ve milli enerji kaynaklarını kullanması yönündeki girişimlere ağırlık verilmesiyle birlikte önceki yıllara nazaran farklı önceliklerin gün yüzüne çıktığını ifade etmek mümkündür.

Türkiye, Milli Enerji ve Maden Politikası kapsamında geliştirilen stratejiler çerçevesinde özellikle yerli enerji kaynaklarının geliştirilmesine yönelik önemli çalışmalar başlatmıştır. Bu doğrultuda ilk etapta enerji faaliyetleri kapsamında gerekli altyapı ve teknolojik donanımlar temin edilmiştir. Türkiye'nin enerji piyasasındaki gücünü arttırmak ve bağımsızlığı yolunda envanterine kattığı sondaj gemilerini bu kapsamda ele almak mümkündür. Türkiye'nin envanterinde halihazırda dört adet sondaj gemisi bulunmaktadır. Söz konusu gemiler, Fatih, Yavuz, Kanuni ve Abdülhamid Han olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin envanterinde Barbaros Hayrettin Paşa ve Maden Tetkik ve Arama (MTA) Oruç Reis adında iki adet sismik araştırma gemisi yer almaktadır.

Türkiye özellikle son dönemde dört sondaj gemisi ve iki sismik araştırma gemisiyle Doğu Akdeniz başta olmak üzere denizlerde Türk bayrağını dalgalandırmaktadır. Türkiye'nin söz konusu alanlardaki faaliyetleri başlıca üç noktada önemli hale gelmektedir. Bunlardan ilki şüphesiz sahip olunan gemilerin dünyanın en gelişmiş teknolojik donanıma sahip olmasıdır, ikincisi özellikle Türkiye'nin yakın bölgesindeki enerji satrancının ana aktörlerinden birisi haline gelmesidir. Üçüncü ve belki de en önemli nokta ise şüphesiz Türkiye'nin enerji gibi zor bir alanda yürüttüğü faaliyetlerden kazandığı tecrübeler ve elde edilen başarılı sonuçlardır. Öyle ki Türkiye yakın dönemde yürüttüğü enerji faaliyetlerinden kısa bir süre içerisinde başarılı

sonuçlar elde etmiştir. Bu baēlamda Karadeniz'deki ilk milli derin deniz sondajını gerçekleştiren Fatih sondaj gemisi, Sakarya Gaz Sahası Tuna-1 kuyusunda 320 bcm doēal gaz keşfetmiştir. Söz konusu keşif yılın dünyada derin denizlerdeki en büyük, tüm gaz keşifleri arasında ise ikinci en büyük keşfi olarak kayıtlara geçmiştir. Bununla birlikte kısa bir süre sonra Fatih Sondaj Gemisi'nin yine Karadeniz'de önce 85 bcm ardından 135 bcm'lk doēal gaz keřfettiēi kamuoyuna duyurulmuştur. Böylece Türkiye'nin Karadeniz'deki toplam gaz keşfi 540 bcm'e ulaşmıştır (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklıēı, 2021).

Türkiye'nin özellikle elde ettiēi başarılar doērultusunda enerji faaliyetleri kapsamında dünyanın önde gelen ülkelerinden birisi haline gelmeye bařladıēını söyleyebiliriz. Bununla birlikte son yıllarda Türkiye'nin bu alandaki gelişimini salt kendi ülkesi için kullanmanın ötesine geçerek elde ettiēi tecrübelerini ihraç eder bir hale geldiēi grlmektedir. Libya ve Cezayir gibi ülkelerle enerji faaliyetleri kapsamındaki anlaşmaları bu kapsamda ele almak mümkündür. Dolayısıyla Türkiye'nin artık hem yurtiçi hem de yurtdışı enerji faaliyetlerinde başlıca kilit aktörlerden birisi haline gelmesi tartışmasız gerçeklerdendir. Öyle ki Türkiye bu alanda çok önemli bir aşamayı geride bırakmaktadır. Bu doērultuda enerji faaliyetleri için gerekli yüksek teknoloji, teknik bilgi ve ekipman gibi kritik önem taşıyan unsurların ithalatçısı konumundayken, geline son aşamada ihracatçı pozisyonuna doēru evirilmiştir. Bu baēlamda Türkiye'nin enerji faaliyetleri kapsamında başta gerekli teknolojik donanım olmak üzere teknik bilgi birikimini ihraç eden bir devlet haline geldiēini söyleyebiliriz.

3) Enerjide Güncel Gelişmeler ve Türkiye

21.yy'ın ilk yıllarından itibaren enerji uluslararası arenanın gündeminin st sıralarını işgal eden bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Enerji gvenliēinin ülkelerin ulusal güvenliklerinin temel bileşenlerinden birisi haline gelmesinde şüphesiz söz konusu gelişmelerin etkisi büyüktür. Hatta bunun da ötesinde enerjinin uluslararası ilişkilerin işleyen denkleminin formülasyonuna dair etki ettiēi iddia edilebilir. Bu kapsamda en önemli deēiřimlerin başında devletlerin uluslararası ilişkiler düzenindeki pozisyonlarındaki deēiřimler gelmektedir. Dolayısıyla enerjinin küresel siyasete yansımalarından birisinin devletlerin pozisyonları ve konumlarındaki üzerindeki deēiřim yönlü etkisi olduēunu söyleyebiliriz. Bunun en önemli örneklerinden birisi Türkiye'nin son dönemdeki gelişmelerle birlikte küresel enerji denkleminin başlıca aktörleri arasında yer almaya başlamasıdır.

Ukrayna-Rusya arasında patlak veren silahlı çatışmalarla ilişkili yaşanan gelişmeler tüm dünyada ciddi etkilere neden olmuştur. Bu süreçte başta taraflar arasında kanlı bir çatışma süreci ortaya çıkmış ve yaşanan hadiseler kısa bir zaman içerisinde sınır aşan sorun haline dönüşmüştür. İnsan hakları ihlalleri, göç hareketleri, gıda krizi ve enerji güvenliği tehditleri bunlardan sadece bir kaçıdır. Bununla birlikte en önemli sorun alanlarından birisi enerji yaşanan enerji krizleridir. Öyle ki başta Avrupa olmak üzere dünyanın birçok yerinde enerji krizi ülkeleri ciddi ölçüde olumsuz etkiler hale gelmiştir. Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren kritik sektörlerde, artan enerji maliyetleri ve belirsizlikler nedeniyle üretimlerine ara vermesi ya da sonlandırmasını bu kapsamda ele almak mümkündür. Bu bağlamda özellikle son dönemde yaşanan gelişmelerle birlikte tırmanan enerji krizi nedeniyle Avrupa sanayisinde çarkların dönmez hale geldiğini söyleyebiliriz.

Ukrayna-Rusya arasındaki silahlı çatışmaların küresel ölçekte bir enerji krizini tetiklediği tartışmasızdır. Bununla birlikte birtakım hadiseler krizin daha büyük boyutlara ulaşmasında etkili olduğu görülmektedir. Bu süreçte yaşanan gelişmelerin temelinde ise enerjinin devletler arası ilişkilerde bir kaldıraç haline getirilmesi ve etki aracı olarak kullanılması yer almaktadır. Dolayısıyla enerji kaynaklarının devletler arası ilişkilerde dış politika *silahı* haline gelmesinin küresel ölçekte bir enerji krizine neden olduğunu ifade etmek mümkündür.

Ukrayna-Rusya arasında süre gelen silahlı çatışmalar sırasında sürece doğrudan ya da dolaylı şekilde müdahil olan kesimlerce enerji kaynaklarının diplomatik etki aracı olarak kullandığı görülmektedir. Daha açık bir deyişle yaygın inanışın aksine enerji sadece Rusya'nın değil karşıt taraflarca da bir silah haline gelmiştir. Bu bağlamda söz konusu silahın Rusya tarafından arz kesintisi, karşıt taraflarca da yaptırımlar kapsamında kullanıldığını ifade etmek mümkündür. Dolayısıyla tarafların bu yöndeki yaklaşımları ise enerji krizinin ciddi boyutlara ulaşmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Gerek üreticilerin gerekse tüketicilerin silah olarak kullanılmasının derinleştirdiği enerji krizinin yansımaları birtakım ülkelerin lehine olmuştur. Türkiye söz konusu ülkelerden belki de en önemlisidir. Bu bağlamda küresel ölçekli bir tehdit haline gelen enerji krizini, Türkiye açısından fırsat olarak yorumlamak mümkündür. Karadeniz'in ötesine geçerek sınır aşan sorun haline dönüşen enerji krizinin, Türkiye açısından fırsat haline gelmesinde çeşitli hadiselerin etkisi büyüktür. Kuzey Akım 2'nin devreye girmemesi, Rusya'ya yönelik yaptırımlar (tavan fiyat uygulaması, ambargo, ithalat yasakları), Rusya'nın Ukrayna üzerinden Avrupa'ya giden enerji

akışını kademeli olarak azaltması ve durdurması, Kuzey Akım 1'de meydana gelen patlamalar gibi süreçteki gelişmeleri bu kapsamda ele almak mümkündür.

Enerji akışının tamamına yakınının durmasına neden olan süreçteki gelişmeler zaten çatışmalarda aktif bir diplomasi çabası içerisinde dünya kamuoyunun takdir ettiği Türkiye için yeni bir dönemin başlangıcını gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda başta Avrupa ülkelerinin enerji güvenliğine yönelik çözüm arayışlarında Türkiye'nin kilit rol oynadığının daha net anlaşılmasının, yeni bir döneme geçişin gündeme gelmesinde etkili olduğunu ifade etmek mümkündür. Buna karşın en somut gelişmeler Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Rusya'nın enerji kaynaklarının transferi için ana rotayı Türkiye üzerinden sağlamaya yönelik teklifiyle yaşanmaya başlamıştır. Bununla ilişkili olarak Moskova'da Rusya Enerji Haftası'nda konuşan Putin, Türkiye'nin Avrupa için en büyük gaz merkezi olabileceğini ve Türkiye onaylarsa bu fikir hayata geçebileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte aynı etkinlikte konuşan Gazprom Başkanı Aleksey Miller'in, söz konusu merkezin Türkiye ile AB sınırında kurulabileceğini ifade etmesi tüm dikkatleri Ankara'nın üzerinde çekmiştir. Bu açıklamalar kapsamında henüz somut adımlar atılmamıştır. Ama yine de enerji merkezi teklifinin Türkiye tarafından olumlu karşılanmasıyla birlikte önümüzdeki günlerde önemli gelişmelerin yaşanacağını kesin olarak ifade etmek mümkündür.

Sonuç

Küresel enerji jeopolitiği çağın şartlarındaki değişimle bağlantılı bir şekilde önemli ölçüde dönüşüm içerisindedir. Bu doğrultuda en önemli değişimlerin başında enerji denkleminin aktörleriyle ilişkili yeni durumların ortaya çıkması gelmektedir. Öyle ki gelinen son aşamada birtakım aktörlerin transit olmanın ötesine geçerek enerji merkezi olmak yönünde küresel enerji jeopolitiğinde ön plana çıkmaya başladıklarına tanıklık edilmektedir. Özellikle son dönemde yaşanan gelişmeler doğrultusunda enerji jeopolitiğinde yükselen değer haline gelmeye başlayan Türkiye bunun örneklerindedir.

Türkiye'nin bir süredir enerji merkezi olmak gayesi doğrultusunda adımlar attığı bilinmektedir. Bununla birlikte bu doğrultuda önemli gelişim gösterdiği aşıkardır. Türkiye'nin enerji merkezi olmanın birçok gerekliliklerini yerine getirmesini bu kapsamda ele almak mümkündür. Enerji merkezi ülke pozisyonu için gerekli adımları sistemli ve aşamalı bir şekilde yerine getiren Türkiye için Ukrayna-Rusya arasında süre gelen çatışmaların tetiklediği ve sınır aşan sorun haline gelen enerji

krizi önemli bir fırsat niteliğindedir. Öyle ki başta Avrupa ülkelerinde, enerji krizinin etkilerinin derinleştiği son günlerde Türkiye, enerji merkezi olarak gündeme getirilmiş ve bir bakıma küresel enerji güvenliğinin tesisinde dikkatleri üzerine çekmiştir. Bu bağlamda son dönemde enerji jeopolitiğindeki değişimlerin küresel enerji denkleminde etkilerini Türkiye'nin yükselişi olarak nitelendirmek mümkündür.

Kaynakça

- Akbaş, F. ve Ürün, E. (2016). Enerji güvenliği: Bölgesel enerji merkezi Türkiye. Sosyal Bilimler Dergisi, ICEBSS Özel Sayısı, 103-113.
- Akncı, S. (2022). 1 saat kesinti 18 milyon TL kaybettiriyor. Erişim: Dünya Gazetesi: <https://www.dunya.com/ekonomi/1-saat-kesinti-18-milyon-tl-kaybettiriyor-haberi-344340>
- Anlar, A. (2017). Farklı bakış açıları ile enerji güvenliği üretici, tüketici ve transit ülkeler: Türkiye örneği. International Journal of Economic and Administrative Studies, 19, 59-88.
- BOTAŞ. (2022a). Silivri yer altı doğal gaz depolama tesisi. Erişim: <https://www.botas.gov.tr/Sayfa/silivri-yer-alti-dogal-gaz-depolama/21>
- BOTAŞ. (2022b). Tuz Gölü yer altı doğal gaz depolama tesisi. Erişim: <https://www.botas.gov.tr/Sayfa/tuz-golu-yer-alti-dogal-gaz-depolama/23>
- BOTAŞ. (2022c). Marmara Ereğlisi LNG terminali. Erişim: <https://www.botas.gov.tr/Sayfa/marmara-ereglisi-lng-terminali/20>
- EPIAŞ. (2018). Enerji piyasaları işletme anonim şirketi esas sözleşmesi. Erişim: <https://www.epias.com.tr/wp-content/uploads/2018/06/EPIAŞ-ESAS-SÖZLEŞME.pdf>
- EPIAŞ. (2022a). Tarihçe. Erişim: <https://www.epias.com.tr/epias-kurumsal/tarihce/>
- EPIAŞ. (2022b). Hakkımızda. Erişim: <https://www.epias.com.tr/epias-kurumsal/hakkimizda/>
- Harunoğulları, M. (2020). Enerji dağıtım merkezi perspektifinden Türkiye'nin enerji jeopolitiği. Mukaddime, 11(1), 177-211.
- Kakışım, C. (2020). Türkiye'nin bölgesel doğal gaz merkezine dönüşebilme potansiyeli. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 8(24), 255-280.
- Karagöl, E. T. (2013). Türkiye'de enerji borsası. SETAV. Erişim: <https://www.setav.org/turkiyede-enerji-borsasi/>
- Karagöl, E. T. (2016). Türkiye enerji merkezi olabilir mi?. Kriter Dergisi. Erişim:

- <https://kriterdergi.com/ekonomi/turkiye-enerji-merkezi-olabilir-mi>
- Karagöl, E. T., Kavaz, İ., Kaya, S. ve Özdemir, B. Z. (2017). Türkiye'nin milli enerji ve maden politikası. Ankara: SETA Yayınları.
- Karataş, H. (2022). Examination of energy security in context of supply, demand and transition security. *Journal of SDE Academy*, 2(5), 40-69.
- Leal-Arcas, R., Peykova, M., Choudhury, T. ve Makhoul, M. (2015). Energy transit: Intergovernmental agreements on oil and gas transit pipelines. *Renewable Energy Law and Policy Review*, 6(2), 122-162.
- Mohammadi, M., Noorollahi, Y. ve Mohammadi-Ivatloo, B. (2019). An introduction to smart energy systems and definition of smart energy hubs. B. Mohammadi-Ivatloo ve F. Jabari (Ed.), *Operation, planning, and analysis of energy storage systems in smart energy hubs*. Cham: Springer International Publishing.
- Özdemir, V. (2022). *Enerji güvenliği ve doğal gaz piyasaları*. Ankara: Pankuş Yayınları.
- Sevim, C. (2012). Küresel enerji jeopolitiği ve enerji güvenliği. *Journal of Yasar University*, 26(7), 4378-4391.
- Şahin, G. (2022). Türkiye, doğalgaz ticaretinin merkezi olabilir mi? *Fikir Turu*. Erişim: <https://fikirturu.com/jeo-strateji/turkiye-dogalgaz-ticaretinin-merkezi-olabilir-mi/>
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022). Türkiye'nin uluslararası enerji stratejisi. Erişim: https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2022a). Doğal gaz ve petrol boru hatları haritası. Erişim: <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-haritalar>
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2022b). Enerji diplomasisi. Erişim: <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-diplomasisi-detay>
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2022c). Petrol boru hatları. Erişim: <https://enerji.gov.tr/neupgm-boru-hatlari-ve-projeleri>
- Türkiye Gazetesi. (2022). Türkiye, Avrupa'nın doğal gaz merkezi mi olacak? İşte teknik sorulardan yasal düzenlemelere kadar cevap arayan her şey. Erişim: <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/iran-istihbarat-bakani-hatip-macron-cianin-alt-kademeli-bir-istihbarat-unsuru-tarafindan-yonetiliyor-932873>
- Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı. (2021). Karadeniz'de Kuzey Sakarya gaz sahası'nda 135 milyar metreküp'lük yeni keşif. Erişim:

<https://www.tpao.gov.tr/file/2111/amasra-1-kuyusundaki-kesfe-iliskin-basin-aciklamasi-607619375497518f.pdf>

- Winrow, G. M. (2013). The southern gas corridor and Turkey's role as an energy transit state and energy hub. *Insight Turkey*, 15(1), 145-163.
- Yılmaz, D. (2021). Türkiye'nin enerji politikası ve altyapısı bağlamında enerji hub potansiyeli. *Ulusal Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi*, 1(1), 33-48.

Extended Abstract

Many radical changes are occurring around the world concerning energy. Therefore, the only thing that does not change is that energy continues to be one of the most vital inputs for the sustainability of the available functionality of states. It seems that in light of the available data, it is possible to state that this quality of energy sources will become one of the dogmas of the literature. On the other hand, developments have been witnessed in the last period, especially in bringing energy-related changes to the fore. In this period, where the transformation process in the global energy order has accelerated, it is possible to consider the developments in the context of the transition process in this context. So much so that the conflict, which turned into a *war* between Russia and Ukraine, had important repercussions in the field of energy. For example, while the energy transformation movements gained momentum in this period, it is seen that some new situations began to emerge in the energy equation and actors of the transition process. In this context, it is possible to state that the conflicts between Russia and Ukraine are an important dynamic in the emergence of some changes and innovations in the energy field.

One of the most important effects of the ongoing conflicts between Russia and Ukraine in the energy field is the emergence of the energy crisis, which has become inevitable to expand globally, starting from Europe. In this context, it is possible to state that a severe energy crisis awaits the world. Therefore, it is only a matter of time before the world will be adversely affected by a possible crisis in a vital area such as energy. The available data also support this. For example, it is possible to deal with the fact that the economies of many developed member states of the European Union (EU) were severely affected by the energy crisis, leading to social unrest. Because the conflicts between Russia and Ukraine brought about a significant interruption of the energy supply.

The supply interruption, which has become a serious energy security problem for Europe, has started to evolve into a worldwide threat in a short time. For example, it is possible to consider developments such as the fact that some US states that cannot meet their energy needs come to the point of breaking the embargoes and that China will stop Liquefied natural gas (LNG) exports and use the supply there for its own domestic consumption. Therefore, as can be seen, the world is in danger of a serious energy crisis. On the other hand, it is witnessed that several states benefited from the crisis, which means *opportunity* in Chinese to their advantage. Turkey is one of these states. In light of all these, within the scope of the study, the ascension process in the change process in the global energy equation, which we can characterise as one of the effects of Turkey's energy crisis, is analysed. In this direction, the effect of the armed conflicts between Russia and Ukraine on the energy field and the changes in the global energy equation are discussed first. After that, Turkey's active role in the process and the process of becoming one of the key actors in the changing energy equation are evaluated. In the last part of the study, Turkey's development in the field of energy and its rise in the global energy equation are analysed.

¹ Doğal gazla ilişkili olarak tam anlamıyla küresel bir pazar mekanizması ve piyasa oluşumunun varlığından söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla petrolün ikamesi olarak nitelendirilen stratejik enerji kaynaklarından bir diğeri doğal gazın ticari faaliyetleri bir takım farklı fiyat mekanizma ve oluşumlar kapsamında yürütülmektedir. Bu bağlamda dünyanın farklı yerlerinde üç farklı yapılanma ve fiyat mekanizması karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu oluşumlar Amerika Kitası, Avrupa Kitası ve Asya Kitası'nda faaliyetlerini sürdürmektedirler. Dolayısıyla entegre olmuş küresel bir doğal gaz piyasası varlığından henüz tam anlamıyla söz etmek mümkün değildir.

² Binlerce kilometre uzunluğa ulaşabilen boru hatları, tercih edilen güzergâha göre bir veya birden fazla ülkenin kara ve deniz sınırlarından geçebilmektedir. Enerji nakil hatlarının geçtiği bu ülkeler ise geçiş ülkesi olarak tanımlanmaktadır. Geçiş ülkeleri, coğrafi konumlarına, enerji altyapılarının gelişmişliğine, üretici ve tüketici ülkeler arasında enerji ticaretindeki pozisyonlarına göre farklı roller üstlenmektedir. Geçiş ülkelerine atfedilen bu rollerden biri transit ülkedir (Kakışım, 2020, s. 257).

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. (Özdemir, 2022).

⁴ Silivri Doğal Gaz Yer Altı Depolama Tesislerine yönelik geliştirilen Faz-I ve Faz-II Projeleri kapsamında tesisin depolama, enjeksiyon ve geri üretim kapasiteleri artırılmış olup, halihazırda 3,19 milyar Strandar Metre Küp (Sm³) depolama ve 28 milyon Sm³/gün geri üretim kapasitesine ulaşılmıştır (BOTAŞ, 2022a).

⁵ Tuz Gölü Doğal Gaz Yer Altı Depolama Projesi I. ve II. Etap çalışmaları Tuz Gölü'nün yaklaşık 40 km güneyinde, Aksaray ili, Sultanhanı ilçesinde gerçekleştirilmektedir (BOTAŞ, 2022b).

NOVUS ORBIS
Journal of Politics and International Relations
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi
Volume 5 • Number 1 • 2023

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ARKTİK POLİTİKASI

Selen BALDIRAN*

Makalenin Geliş Tarihi // Received: 31.01.2023

Düzeltilme Tarihi // Revised: 09.03.2023

Yayına Kabul Tarihi // Accepted: 23.03.2023

Öz

İklim değişikliğinin etkilerinin en yoğun şekilde hissedildiği bölgelerin başında Arktik gelmektedir. İklim değişikliği sonucu eriyen buzullar, Arktik'te köklü değişimlerin başlangıcı olmuştur. Bu değişimler, uluslararası aktörlerin coğrafi ilgi odaklarını Arktik'e kaydırarak bölgede varlıklarını güçlendirme ve meşrulaştırma amacıyla politikalar üretmelerine neden olmuştur. Bu aktörlerden biri de ulusüstü yapı olarak Avrupa Birliği (AB)'dir. AB çalışmaları literatüründe, Birliğin diğer bölge politikaları üzerine yapılan çalışmalarına oranla Arktik bölge politikalarına yönelik çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Çalışmanın bu açıdan Türkçe literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Araştırma, AB'nin Arktik'e yönelik politikalarını analiz etmek amacıyla literatür tarama çalışmasına ve bu doğrultuda birincil ve ikincil kaynak kullanılarak nitel araştırma metoduna dayandırılmıştır. Geçmişte AB'nin Arktik'te öncü rol üstlenmediği görülse de iklim değişikliğinin etkilerinin hissedilmeye başladığı dönemden itibaren başta iklim politikaları olmak üzere, deniz ulaşırma, doğal kaynak, balıkçılık ve yerli halk ile ilgili alanlardaki Arktik politikaları Birlik tarafından etkin şekilde ele alınmaya başlanmış ve bölgeye yönelik girişimler hız kazanmıştır. Fakat Arktik'i hegemon güçler arasında henüz paylaşılmaya başlanmamış bir pasta olarak düşünürsek o pastadan dilim alabilmek

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Denizcilik Çalışmaları Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-1353-9107, selen.baldiran@gmail.com

kolay olmayacaktır. Güç üstünlüğü sağlamak isteyen aktörler açısından Arktik kilit noktalardan biri haline gelecektir. Bundan dolayı, AB'yi bir Arktik aktörü olarak tanımlayabilmemiz için başta üye devletleri arasında konsensüs sağlayarak bölgeye yönelik politikalarının daha tutarlı ve daha kapsamlı hazırlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Arktik, Kuzey Kutbu, İklim Değişikliği, Dış Politika

Arctic Policy of the European Union

Abstract

The Arctic is one of the regions where the effects of climate change are felt most intensely. Melting glaciers as a result of climate change has been the beginning of fundamental changes in the Arctic. These changes have caused international actors to shift their geographical focus to the Arctic, and thus have produced policies to strengthen and legitimize their presence in the region. One of these actors is the European Union (EU) as a supranational organization. In the EU studies literature, it is noteworthy that the studies on Arctic Region policies are a few when compared to the studies on the Union's other regional policies. In this respect, the study aims to contribute to the Turkish literature. The research is based on a literature review study to analyze the EU's policies towards the Arctic and qualitative research method using primary and secondary sources in this direction. Although it was seen that the EU did not take a leading role in the Arctic in the past, since the effects of climate change began to be felt, Arctic policies in the fields of maritime transport, natural resources, fisheries and indigenous people, especially climate policies, have been started to be handled deeply by the EU and its initiatives towards the Arctic region have gained momentum. However, if we consider the Arctic as a cake that has not yet been shared among the hegemonic powers, it will not be easy to get a slice of that cake. The Arctic will become one of the key region for international actors who want to gain power superiority. Therefore, in order for us to define the EU as an Arctic actor, it is necessary that its policies towards the region become more consistent and more comprehensive, primarily by achieving consensus among its member states.

Keywords: European Union, Arctic, North Pole, Climate Change, Foreign Policy

Giriş

Atmosferdeki sıcaklık artışı ile beraber iklim değişikliğinin etkileri hızla hissedilmeye başlanmıştır. Gerek boyutları gerekse uzun vadeli sonuçları ile uluslararası sistem üzerinde ciddi değişiklikler yaratan iklim değişikliği çağımızın en büyük sınavıdır. İklim değişikliğinin etkilerinin en belirgin olarak gözlemlenebileceği yer ise Arktik'tir. Arktik, iklimsel açıdan permafrost tabakasıyla kaplı ve günlük ortalama yaz sıcaklığının 10 °C'nin üzerine çıkmadığı yüksek enlemleri kapsamaktadır. Bölge, coğrafi olarak 66°33" Kuzey enlemi ile Kuzey Kutup Noktası arasında kalan, yaklaşık 8 milyon km²'lik kara parçasını ve 18 milyon kilometre kare (km²)'lik deniz alanını içeren dünyanın en kuzeyinde bulunmaktadır. Siyasi tanım kapsamında bölgedeki aktörler ise Arktik Konseyi'ne üye ve A8 devletleri olarak geçen Norveç, İsveç, Danimarka (Grönland ve Faroe Adaları ile birlikte), İzlanda, Finlandiya, Rusya, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada'dır. Arktik Okyanusu'na dayalı olarak yapılan bir başka siyasi tanımda belirtilen ve A5 devletleri olarak bilinen aktörler ise Norveç, Danimarka (Grönland aracılığıyla), Rusya, ABD ve Kanada'dır (Oğuz ve Ersoy, 2019).

İklim değişikliği sonucunda eriyen buzulların yeni ulaşım yollarına ve kaynaklara erişme imkânı tanınması, Arktik'i her geçen gün ilgi odağı haline getirmektedir. Bölgeye kıyası olan ve olmayan devletler bu imkânlardan yararlanmak için hak iddia etmeye başlamışlardır. Uluslararası örgütler de gözlerini buraya çevirmiş, bölgede çok kutuplu sistemin yansımaları hissedilmeye başlanmıştır. Bölgedeki, önemli aktörlerden biri de Avrupa Birliği (AB)'dir. AB, Arktik konularına ilişkin politikalar ortaya koyarak bölgede aktif olmayı hedeflemektedir. Bu çalışmada Arktik'in giderek odak noktası haline gelmesine paralel olarak, AB'nin bölgedeki varlığını artırma ve meşrulaştırma yolunda oluşturduğu politikalarından bahsedilecektir. Bu çalışmanın amacı, 27 üyeli supranasyonel bir yapı olan AB'nin Arktik politikalarını ve bölgedeki hedeflerini incelemektedir. Öncelikle AB'nin Arktik politikalarının tarihsel süreci ve bölgeye ilgisinin nedenlerinde bahsedilecek, daha sonra AB'nin bölgedeki işbirliklerinin kısa bir özeti aktarılacak olup AB'nin Arktik politikalarının çoğunluğunun kümelendiği beş alandaki (iklim değişikliği, deniz ulaştırma, doğal kaynaklar, balıkçılık ve yerli halk) bölgesel girişimleri ve faaliyetlerinden bahsedilecektir. Çalışmanın sonunda, AB Arktik politikalarının analizi yapılarak çıkarımlarda bulunulacaktır.

1) Avrupa Birliği'nin Arktik Politikasının Gelişimi

Başlarda AB'nin Arktik'te varlığı kısa sürmüştür. Bu süreç aslında Grönland'ın, 1973'te Danimarka'nın bir parçası olarak AB'nin o dönemdeki adı olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılması ve AB üyesi olmasıyla başlamış olup AB'nin balıkçılık konusunda kısıtlamalarına tabi olmayı istemeyerek 1985 yılında Grönland'ın AB ile üyelik ilişkilerinin sona erdirmesiyle bitmiştir (Stephien, Koiivura ve Kankaanpaa, 2014).

İlk olarak, 1980'lerde, Avrupa Parlamentosu'nun bazı üyelerinin, Arktik'teki çevrenin durumu hakkında Komisyonu sorgulamaya başlamasıyla, Arktik'in AB politika yapıcılarının dikkatini çektiği görülmektedir. 1989'da Avrupa Parlamentosu üyesi Ernest Clinne, o zamanki Avrupa Toplulukları Konseyi'ne *Kuzey Kutbunda Ozon Tabakası* başlıklı yazılı soru önergesi sunmasıyla AB'nin Arktik'e yönelik ilk politika temelleri atılmaya başlanmıştır. Bir sonraki adım ise 1 Ocak 1995'te İsveç ve Finlandiya'nın AB üyesi olmasıyla gelmiştir (Akçadağ Alagöz, 2008).

2008 yılına kadar etkin bir AB Arktik politikası oluşturulamamıştır. Bölgeye ilgi, 2004 Arktik İklim Etki Değerlendirmesinde, ortalama sıcaklıklarda 4-7°C arasında bir artışın tespit edilmesiyle artmaya başlamıştır. Yüksek temsilci ve Komisyon tarafından 20 Mart 2008 tarihinde Avrupa Konseyi'ne hitap edilen *İklim Değişikliği ve Uluslararası Güvenlik* başlıklı belge kabul edilmiştir. Yaygın olarak Solana Raporu olarak bilinen belge, çoğunlukla devletlerarası anlaşmazlıkların, doğal kaynaklar üzerindeki çatışmaların, göçün vb. önemini vurgulayan güvenlik ve jeopolitik söylemin egemen olduğu görülmektedir (Weber ve Romanyshyn, 2011, s. 852). Solana Raporu, Avrupa hükümetlerinin "Arktik bölgesinin gelişen jeo-stratejisine dayalı bir AB Arktik politikasının gerekliliğini kaynaklara erişimi ve yeni ticaret yolunun açılmasını göz önünde bulundurularak geliştirilmesini" önermesi açısından AB'nin Arktik politikalarının şekillenmesindeki önemli adımlardan biri olmuştur (Raspotnik ve Rudloff, 2012, s. 10).

20 Kasım 2008'de Avrupa Komisyonu *AB ve Arktik Bölge* adı altında bölgeye yönelik bir tebliğ yayımlamıştır. Bu tebliğ, aslında AB'nin Arktik'e gösterdiği ilginin ilk sembolüydü. Politika kapsamında üç hedef belirlenmiştir. Birincisi, Arktik bölgesinin yerel nüfusuna uygun olarak korunması, ikinci hedef sürdürülebilirlik prensibine dayandırılan kaynak kullanımı ve üçüncü hedef ise AB'nin Arktik'in çok taraflı yönetimine katkı sağlamasıdır (Davis, 2011, s. 22). Aralık 2009'da, bu tebliğinde yer alan öneriye dayanarak, AB Konseyi, bir *AB Arktik*

Politikasının geliştirilmesine karar vermiş olup, 2011 yılında ise Avrupa Parlamentosu Arktik ile ilgili çıkarlarını güncellemiştir. Bu güncellemede Arktik araştırmaları için ortak balıkçılık altında biyolojik kaynakların korunması, Arktik'i etkileyen süreçlerin anlaşılması, çevre için yeni tehditlerin önlenmesi ve güçlü AB vurgusu yapılmaktadır (Weber, 2014, s. 64; Luszczyk, 2011). Bu süreçlerden sonra AB'nin ortak bildirimler yayınlarak Arktik politikalarına yoğunlaştığı görölmektedir.

26 Haziran 2012'de *Arktik Bölgesi'ne Yönelik Bir AB Stratejisine Doğru* başlıklı bir ortak bildiri yayımlanmıştır. Ortak bildiri de, katılım ve sorumluluk bakımından AB'nin Arktik konularına daha fazla odaklanması gerektiğinin altı çizilmiştir (European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 2012). 3 Temmuz 2012 tarihinde, Avrupa Komisyonu ve AB Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi tarafından sunulan tebliğin Komisyon'da kabul edilmesiyle, AB'nin Arktik'e yönelik taahhütlerini içeren strateji belgesi açıklanmıştır. Belge, Arktik'te iklim değişikliğiyle mücadele, sürdürülebilir kalkınma, bölgede araştırma faaliyetleri, gemicilik ve madencilik alanlarında çevreye duyarlı teknolojilerin kullanılmasını amaçlayan 28 eylem öngörmektedir (İKV, 2012). 12 Mart 2014 Brüksel'de yapılan Konsey toplantısında, *AB'nin Arktik'e Yönelik Politikasının Gelişimi* başlığı altında Avrupa Parlamentosu tarafından bazı maddeler kabul edildi. Bu maddeler, bölgede AB faaliyetlerini güçlendirmek; ekonomik kalkınma için katkıda bulunmak; Arktik devletleri ile ortaklığının artırılması; Arktik'teki değişimlere çözüm bulmak için yerli halkla işbirliği şeklinde özetlenebilir (European Parliament, 2014). Bu kararın kabulünden iki ay sonra, 12 Mayıs 2014'te Arktik'e yönelik AB politikası geliştirmek için Aralık 2015'e kadar entegre bir Arktik politikası önerilerinin sunulması konusunda Konsey kararları kabul edilmiştir (Council of the European Union, 2014).

Bütünleşmiş bir Arktik politikası önerisi 27 Nisan 2016'da Avrupa Komisyonu ve Yüksek Temsilci, "Kuzey Kutbu için Entegre bir AB Politikası" konulu bir ortak bildiri ile hayata geçmiştir. Arktik için yeni entegre AB politikası, 2008 tarihli *AB ve Arktik Bölgesi Tebliği* ve 2012'deki güncellemesinin ardından geliştirilen mevcut AB faaliyetleri ve araçları üzerine inşa edilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma, çevre ve iklim değişikliği araştırmaları ve Arktik devletleri ve yerli halkla ilişkilere güçlü bir şekilde odaklanarak bölgedeki AB politikasını yapılandırmak için 39 eylem önermektedir. Bu öneriler, AB'nin neden Arktik'te aktif olarak yer alması, Arktik'e hangi açıdan neler sağlayabileceği ve mevcut Arktik işbirliğinde nasıl işbirliği

yapılacağı gibi sorulara cevap verecek şekilde tasarlanmıştır (Limon, 2020, s. 671). Politika, küresel meselelere (örneğin enerji, iklim değişikliği, çevre, doğal kaynaklar) ilişkin endişeleri de paylaşmıştır. Ayrıca, Kuzey Doğu Geçidi'nin açılmasının deniz güvenliğine tehdit oluşturduğunu kabul etse de güvenliği tam anlamıyla ele almamaktadır (Marsili, 2022, s. 6).

2016 yılındaki Entegre AB Politikası'nda bahsedilen çevre ve sürdürülebilirlik konuları oldukça önemli olmaya devam ederken, bölgenin artan jeopolitik önemine bağlı güvenlik politikasının eksikliği endişe yaratmıştır. Hem bu nedenle hem de *AB Arktik Politikasını* güncellemek amacıyla 2020 yılında bir halk istişaresi başlatılmıştır. (Paul, 2021). Bu istişare sonucunda, 13 Ekim 2021 tarihinde, AB güncellenmiş *Barışçıl, Sürdürülebilir ve Refah İçinde Bir Kuzey Kutbu için Daha Güçlü Bir AB Katılımı* politikasını yayınlamıştır. Yeni politikasında, AB, kendisini Arktik'te ekonomik ve çevresel etkilerini değerlendiren ve daha kendine güvenen bir aktör olarak tanımlamaktadır. Genel önceliklendirme açısından 2016'dan bu yana çok büyük değişiklikler yapılmadığı görülmektedir. Yeni politikada tanıdık temalar, iklim değişikliği ve çevre, sürdürülebilir kalkınma ve uluslararası işbirliği aynı önceliklerini korumaktadırlar. Farklılık olarak ise yeni bir jeopolitik bakış açısı benimseme (AB kendisini bölgede ilk kez jeopolitik bir güç olarak nitelendirmekte); ekonomik ve çevresel ayak izini yönetmede Arktik 'teki rolünü açıkça kabul etme gibi konulara güçlü vurgu yapılmaktadır (European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 2021).

2) Avrupa Birliği'nin Arktik'e Yönelik İşbirlikleri

Arktik'in varlığı uzun zamandır sadece yerli halk tarafından değil, dünya tarafından da bilinir durumdaydı. Fakat bölgedeki buzulların erişimi zorlaştırmasından ve yaşanması zor iklim şartlarına sahip olmasından dolayı siyasi ve askeri faaliyetleri gerçekleştirmek de zor olacağından dünya devletlerinin tam ilgi odağı haline gelememişti. Arktik'in gündeme gelmesi Soğuk Savaş ve sonrası dönemi kapsayan egemenliğe yönelik girişimlerin artması ve bölgede paylaşım sorunlarının ortaya çıkmasıyla olmuştur (Akpınar, 2017, s. 89). Arktik'teki paylaşım sorunları; uluslararası sulardaki geçiş, kıta sahanlığı, toprak ve münhasır ekonomik bölge (MEB) sorunlarıdır. Bölgenin hukuki statüsü üzerine uluslararası bir anlaşma bulunmamaktadır. Devletler, bu sorunları 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ile çözmeye çalışsalar da Sözleşme'nin düzenlemeler,

sınırlandırmalar gibi hususlarda yetersiz kaldığı gözükmektedir. Çünkü BMDHS, Arktik devletlerine sadece kendi MEB'lerinde kaynak çıkarma hakkı vermekte olup, bu alanlar dışındaki bölgeleri açık deniz saydığından üzerinde herhangi bir devletin hak iddiasını kabul etmemektedir (Akhiyadov, 2019). Bu sorunların devam ettiğinin fark edilmesi sonucu Ottawa Deklarasyonu ve deklarasyona bağılı olarak kurulan Arktik Konseyi bir çözüm seçeneği sunmak ve uzlaşya varmak amacıyla bir forum olarak ortaya çıkmıştır (Çıtak, 2020, s. 5445). Böylece, 19 Eylül 1996 tarihinde Kanada'nın Ottawa şehrinde Arktik devletlerin temsilcileri tarafından deklarasyonun imzalanmasıyla Arktik Konseyi (AK) kurulmuştur. Deklarasyon, Arktik devletlerinin halkının ve yerel halkın refahını ve haklarını savunmayı, bölgede sosyal, ekonomik, kültürel açıdan kalkınma sağlamayı, çevreyi ve doğal kaynakları korumayı ve bölgesel sorunlarda işbirliğini amaçlamaktadır (Çıtak, 2020).

Söz konusu deklarasyonun ikinci maddesinde daimi üyeler Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Danimarka, Finlandiya, İsveç, İzlanda, Kanada, Norveç ve Rusya Federasyonu olarak belirlenmiştir (Arctic Council, 1996). Bu devletlerden ABD, Rusya Federasyonu, Kanada, Norveç ve Danimarka'nın Arktik Okyanusu'na sınırı bulunmaktadır ve Arktik Beşlisi olarak tanımlanmaktadır¹. Bu devletler haricinde İsveç, İzlanda ve Finlandiya'nın topraklarının bir kısmı da Arktik Bölgesinde bulunmaktadır. Bölgede fırsatlardan yararlanmak isteyenler ise başta Çin olmak üzere Güney Kore, Singapur gibi Asyalı ve Almanya, Fransa, İngiltere gibi Avrupalı devletlerdir. Bölge dışı aktör olarak tanımlayabileceğimiz yani coğrafi olarak Arktik'e bir sınırı olmayan ama bölgenin jeopolitik öneminden dolayı çıkarları ve ilgisinin şekillendiği aktörlerin başında ulusüstü bir yapı olarak AB bulunmaktadır (Çıtak, 2020, s. 5440; Ateş, 2017, s. 65).

Deklarasyonun üçüncü maddesi gözlemci statü ile ilgilidir. Gözlemciliğın, hükümetlerarası, parlamentolararası, hükümet-dışı, bölgesel ve küresel kuruluşlara verilebileceğinden bahsetmektedir. Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, Polonya, Hindistan, Kore, Singapur, İspanya, İsviçre, Birleşik Krallık ve kendini "Arktik'e yakın devlet" olarak adlandıran Çin de AK'de gözlemci statüsüne sahiptir (Marsili, 2022, s. 5).

AB, AK'yi Arktik'te anahtar bir forum olarak kabul etmekte ve bu platformda sürekli gözlemci statüsü elde etmek istemektedir (Tunçeri, 2013, s. 88). AB'nin kendisi bir AK gözlemcisi değildir, ancak üç AB devleti (Danimarka, Finlandiya ve İsveç) aynı zamanda Arktik devletleridir, İzlanda ve Norveç ise EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Birliği-The European Free

Trade Association)'ya üyedir (Dickson ve Hiltunen, 2021). AB, bölgedeki gelişmeleri daha yakından takip edebilmek için ilk olarak 2009 yılında gözlemci üye başvurusunda bulunmuştur. AB'nin gözlemci üye statüsü için başvurusu 2009 ve 2011 yıllarında AK tarafından ertelenmiştir (Çıtak, 2020). 2013 yılında İsveç'in Kiruna şehrinde AK toplantısında AB, üyelik talebini yine gündeme getirmiştir. 2013 yılında da AB'nin gözlemci statüsü başvurusu kabul edilmemiş, fakat toplantılara prensipte gözlemci olarak katılma imkânı tanınmıştır. AK, AB'nin gözlemci statüsü için başvurusunu almıştır; ancak nihai karar ertelenmiştir (Marsili, 2022, s. 5; Arctic Council, 2022).

AK üyelerinden İzlanda ve Norveç AB'nin gözlemci statüsüne olumlu bakarken, Kanada ve Rusya ise AB'yi kendi egemenliklerine karşı bir tehdit olarak gördüklerinden olumsuz yaklaşmaktadırlar (Tunçeri, 2013, s. 88). Birliğin AK'de daimi gözlemci olma başvurusu, 2009 yılında AB'nin fok ürünlerinin ithalatına getirdiği yasağa cevaben Kanada tarafından engellenmiştir (Marsili, 2022, s. 5). 2013-2015 yılları arasında Kanada'nın AK başkanlığı sırasında bu problem çözülsün de Ukrayna Krizi'nden dolayı AB'nin başvurusu konusunda yine anlaşma sağlanamamıştır (Limon, 2020, s. 194). Rusya, 2014 Ukrayna Krizi ve AB'nin kendisine uyguladığı yaptırımlardan dolayı, bölgede AB'nin yasal olarak bulunmasını istememesinden ve yine bölgedeki petrol projelerinden dolayı AB'nin üyeliğini onaylamamaktadır (Boşilcâ, Ferreira ve Ryan, 2022, s. 374). AB'yi Arktik'ten uzak tutmak isteyen başka bir devlet ise Danimarka'dır. Danimarka, AB üyesi olmasına rağmen, AB'nin çevre ve balıkçılık gibi alanlarındaki mevzuatların kendi çıkarlarına ters düşmesi ve AB'nin izlediği diğer bölge devletleri ile olan ilişkilerin Danimarka'nın denge siyaseti üzerinde değişiklikler yaratacağı düşüncesiyle Konsey'den AB'yi uzak tutmaya çalışmaktadır (Alım, 2021, s. 244). Şu anda AB, ad hoc üyedir. Bu noktada, AB, Arktik ile ilgili çalışmalar gerçekleştirebilir fakat yaptırım konusunda bir yetkisi bulunmamaktadır.

AB sadece AK'ye üyelik çerçevesinde değil, bölgedeki diğer oluşumlarda da etkin rol almaya çalışarak Arktik'e yönelik işbirliklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. AB, 1993 yılında, Arktik bölgedeki sürdürülebilir kalkınmayı ve mevcut işbirliği çalışmalarını daha ileri götürmek için devletlerarası düzeyde Barents Avrupa Kutup Konseyi kurulmasında yer almıştır (Alım, 2021, s. 238). Bu işbirliğinde, üye devletler, ekonomi, kültür, çevre ve toplumsal refah gibi konularda politikalar geliştirmektedirler (Liu, Kirk ve Henriksen, 2017, s. 48). Konsey, Danimarka, Finlandiya, İzlanda, Norveç, Rusya, İsveç ve Avrupa Komisyonu'ndan oluşmaktadır. Konsey içinde

oluşturulan Yerli Halklar alışma Grubu bünyesinde Sami, Nenet ve Vepsian yerli halkları da temsil imkânı bulmaktadır (Gökırmak, 2016, s. 148).

AB'nin Arktik'teki önemli ikinci işbirliği girişimi ise Kuzey Boyutu (KB)'dur. Finlandiya ve İsveç'in 1995'te AB'ye katılmasından ve Finlandiya'nın AB'nin KB yaratmaya yönelik girişiminden sonra, Arktik bölgesi AB'nin politika gündeminde yer almaya başlamıştır (Raspotnik ve Rudloff, 2012, s. 10). Böylece, Finlandiya'nın AB Konseyi Başkanı olduğu 1997 yılında *AB'nin Kuzey Boyutu* girişimi başlatılmıştır (Gümrükçü, Şimşek ve Ersoy, 2016, s. 10). KB politikası 1999 yılında oluşturulmuş ve AB, İzlanda, Norveç ve Rusya arasındaki işbirliğini artırmayı amaçlamıştır. Bir *Arktik penceresi* olarak hizmet etmesi gereken Barents bölgesiyle olan bağlantısına rağmen, Arktik meselelerine girme konusunda başarısız olmuş ve beklentileri karşılayamamıştır (Weber, 2014). KB'nin 1999'da tanımlanan İskandinav boyutu, Helsinki zirvesinde (24 Kasım 2006) yenilenmiştir. Zirvede, Kuzey Boyutu Politikası ereve Belgesi ile Kuzey Boyutu İçin Siyasi Bildirge onaylanmıştır. AB, Rusya, Norveç, İzlanda eşit ortaklar olarak tanımlanmıştır (Gümrükçü, Şimşek ve Ersoy, 2016, s. 10). 2006 yılında yenilenen işbirliğinde üyelerinin topraklarını kapsayan bölgede evre, nükleer güvenlik, sağlık, enerji, ulaşım, lojistik, ticaret ve yatırım, araştırma, eğitim ve kùltür gibi pek çok alanda sürdürülebilirlik amaçlanmıştır (ıtak, 2020, s. 5447). Günümüzdeki KB, evre, halk sağlığı ve refah, ulaşım ve lojistik, kùltür olmak üzere dört ortak alanda faaliyet göstermektedir. (ND, 2022). Bu iki işbirliği geçmişteki sınırsal ayrımları ve algı farklılıklarını ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Sadece bölgedeki devletleri değil aynı zamanda devlet dışı aktörleri de içermesi açısından önemlidir (Tunçeri, 2013, s. 69).

3) Avrupa Birliği'nin Arktik Politikası

AB'nin Arktik'te varlığını güçlendirmeye dayalı çeşitli strateji ve politikalar izlemektedir. Kendini iklim değişikliği ile mücadelede bir aktör olarak tanımlayan AB'nin, kendi iklim vizyon ve misyonuna paralel olarak izlediği politika alanların başında iklim gelmektedir. AB'nin Arktik iklim politikasına ayrı bir önem vermesi Arktik'in dünyada iklim değişikliğinin etkilerinin en yoğun hissedildiği bölgelerin başında olmasından kaynaklanmaktadır. AB'nin Arktik'e yönelik öncelik verdiği diğer politika alanları deniz ulaştırma, doğal kaynak, balıkçılık ve yerli halk olarak kategori edilebilir. Bu alanların ön planda olması yine iklim değişikliğinin etkisi ile eriyen buzulların, Arktik'te yeni deniz ulaştırma yollarının açılmasına imkân tanınması, değerli doğal kaynaklara erişilebilirliği

kolaylaştırması, balık ve buna bağlı balıkçılık sektörünü etkilemesi ve yerli halkın yaşam koşullarını değiştirmesidir. Çalışmanın bu bölümde, AB'nin Arktik politikası bölgede öncelik verdiği politika alanlarına yönelik analiz yapılarak açıklanacaktır.

a) Avrupa Birliği'nin Arktik'teki İklim Politikası

Arktik değişimden etkilenmesi muhtemel AB politika alanlarının başında iklim gelmektedir. 29 Haziran 2008'de, Avrupa Komisyonu, Avrupa'nın sera gazı emisyonlarının azaltılmasında kayda değer veriyi tutturmak ve iklim değişikliğine uyum sağlamak için etkili önlemlerin alınmasına yardımcı olmak amacıyla *Yeşil Kitap* yayımlanmıştır. Kitap, Arktik'e özgü sorunlara odaklanmamaktadır. Fakat iklim değişikliğinin Avrupa ve Arktik üzerinde etkisinin hayati olduğunu belirlemekte ve Arktik bölgesinin en savunmasız bölgeler arasında olduğunu altını çizmektedir (Commission of the European Communities, 2007).

İklim değişikliği ve güvenlik konularında öncü belgelerden biri olarak kabul eden *İklim Değişikliği ve Uluslararası Güvenlik* başlıklı belgede 6. başlık Arktik'e ayrılmıştır. Bu başlık altında, iklim değişikliği sonucunda buzulların erimesi ile beraber Arktik'in yeni suyollarına ve uluslararası ticaret rotalarına açık hale geleceği; hidrokarbon kaynaklara ulaşımın kolaylaşacağı, bu durumun Avrupa'nın güvenliği için tehlike yaratacağı ifade edilmektedir. Rapor'da, iklim kaynaklı göç (kaynaklar üzerindeki çatışmalar, şehirlere/kıyılara verilen ekonomik zarar ve bölgesel anlaşmazlıklardan sonra) dördüncü en önemli güvenlik endişesi olarak sıralanmaktadır. Başta Rusya olmak üzere başat güçlerin bölgesel hak iddialarının artmasından kaynaklı sorunların Avrupa'nın güvenliği açısından çıkaracağı sonuçlara da gönderme yapılmaktadır (High Representative and the European Commission to the European Council, 2008). Rapordan sonra yayımlanan AB'nin 2008 yılındaki *AB ve Arktik Bölgesi* başlıklı politikası; iklim değişikliği ve Arktik çevresinin korunması, sürdürülebilir kalkınma ve Arktik meselelerinde uluslararası işbirliği olmak üzere üç temele dayandırılmıştır (Commission of the European Communities, 2008). Bu yeni ilginin ana itici gücü, iklim değişikliğinin Arktik'in *jeo-stratejik dinamikleri* üzerindeki etkisine ilişkin endişedir.

Aralık 2010'de yayınlanan *AB Arktik Ayak İzi ve Politika Değerlendirmesi* başlıklı değerlendirmede, AB'nin uygulaması gereken politika seçenekleri sıralanmıştır. Bunlar, yerel sera gaz emisyonlarının ve siyah karbon² emisyonlarının azaltılması,

uluslararası gemicilik tarafından uygulanan emisyon azaltma faaliyetlerinin desteklenmesi ve son olarak Arktik bölgesinin adaptasyonu için gerekli fonlama yapmaya hazır olduklarının belirtilmesidir (Cavalieri vd., 2011).

AB, 2016 yılında *Kuzey Kutbu için Entegre Bir AB Politikası* başlıklı tebliğinde önceliği ilk olarak Arktik'teki iklim değişikliği konusuna vermiştir. Bu noktada Arktik'teki stratejik ve jeopolitik çıkarlardan daha çok iklim koruma ve araştırma alanı ön plana çıkmıştır. AB'nin iklim değişikliğine yönelik politika tepkisinin temel bir unsuru, daha iyi bir iklim araştırmaları yoluyla bölgedeki gelişmelerin anlaşılması şeklinde ifade edilmiştir. Tebliğ, AB'nin Paris Anlaşması³ kapsamındaki “2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarında 1990 seviyelerine kıyasla %40 azaltmak” taahhüdünü yinelemiştir. Ayrıca, AB'nin bütçesinin %20'sini iklimle ilgili konulara harcama taahhüdünü tekrardan vurgulamıştır (European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 2016).

2019 yılında, Avrupa Komisyonu, AB ekonomisini geliştirmeyi ve daha yeşil bir düzeye ulaştırmayı amaçlayan iddialı politika olarak tanımlayabileceğimiz *Avrupa Yeşil Mutabakatı* (AYM) tanıtmıştır. AB, AYM ile 2050 yılına kadar Avrupa'yı dünyanın ilk iklim nötr kıtası haline getirmeyi ve ekonomik büyümeyi amaçlayan bir paket olarak tanıtmıştır. AB'nin daha rekabetçi ve modern ekonomik yapıya ulaşmasını hedefleyen AYM, ticaret, üretim, enerji, tarım, vergilendirme gibi birçok alanı kapsayan önemli bir dönüşüm stratejisidir. AB'nin Arktik'te jeopolitik ve iklimci aktör olarak konumlandırılması açısından AYM önem taşımaktadır.

Haziran 2020'de başlatılan istişarede, AB'nin AYM kapsamındaki hedefleri de dâhil olmak üzere yeni zorluklar ve fırsatlar karşısında AB'nin Arktik politikası hakkında geniş bir yansıma sağlanması amaçlanmıştır. Josep Borrel ve Virginijus Sinkevičius, iklim değişikliği kapsamında gerçekleşen değişimlerin sadece Arktik ile sınırlı kalmayacağını ve bunun AB üzerinde de etkisi olacağını belirtmişlerdir (PubAffairs Bruxelles, 2022). 13 Ekim 2021 tarihinde güncellenen Kuzey Kutbu Stratejisi kapsamındaki “Barışçıl, Sürdürülebilir ve Refah Düzeyi Yüksek Bir Kuzey Kutbu İçin AB Katılımı” başlıklı tebliğde, AB'nin Arktik'te daha etkin olmayı istediği ve bölgeye yönelik yaklaşımlarında iklim krizini ön plana çıkardığı görülmektedir. Tebliğin amaçları arasında iklim değişikliğinin yol açtığı çevresel, sosyal, ekonomik ve politik sorunları ele almak, çevresel bozulmayı engelleyerek Arktik'i daha dirençli hale getirmek yer almaktadır (European Commission and High

Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 2021, s. 2).

AB'nin Arktik iklim politikaları kapsamında bahsedilmesi gereken konulardan biri de araştırmadır. AB, iklim alanında da kutup araştırmaları için önemli bir finansman sağlayıcısıdır. AB'nin Arktik'te iklim değişikliği ile ilgili projelerine örnek olarak, hava ve iklim tahmin yeteneklerini geliştirmek için çalışan Horizon 2020 programı kapsamında finanse edilen 2016-2021 yılları arasındaki *APPLICATE* projesi verilebilir. Projenin, Arktik odaklı olması orta enlemlerde hava ve iklimin daha iyi tahmin edilmesini sağladığı için önemlidir. Horizon 2020 programı ve Komisyon tarafından finanse edilmiş başka bir proje olan *BLUE-ACTION* ise Arktik bölgesindeki ısınmayı gerçekçi bir şekilde temsil etmek ve atmosferik ve okyanus sirkülasyonu üzerindeki etkisini ele almak için iklim modellerinin geliştirilmesine katkıda bulunma amacıyla 2016-2021 yılları arasında yürütülmüştür. 2014-2017 yılları arasında AB'nin 7. Çerçeve Programı tarafından fonlanan *ICE-ARC* ise deniz buzundaki değişikliklere odaklanarak Arktik deniz değişimini daha iyi anlama ve tahmin etmek amaçlı projedir (Liu, Kirk ve Henrikse, 2017). Devam eden projelerden, Arctic PASSION (2021 – 2025), ECOTIP (2020-2024) ve Nunataryuk (2017-2023) iklim değişikliğinin Arktik üzerindeki etkisini inceleme odaklı yürütülmektedir (EU4OceanObs, 2023).

b) Avrupa Birliği'nin Arktik Deniz Ulaştırma Politikası

Arktik denizciliğine olan ilginin arkasında küresel ısınmanın etkisi ile eriyen buzullarla gemiler için yeni ulaşım ve ticaret yollarının ortaya çıkması yatmaktadır. Hem sefer süresi kısaltması hem de 2050 yılına kadar Asya ve Avrupa arasındaki toplam konteyner ticaretinin yüzde 10'unun bu rota üzerinden yapılması düşünüldüğünden Arktik deniz ulaşım yolu için *yeni bir altın su yolu* betimlemesi yapılmaktadır (Öztürk ve Gürsoy, 2022; UTİKAD, 2013). Son zamanlarda, kamuoyunda da yer bulan gemi seferlerinin yapıldığı duyurusu ile de Arktik deniz ulaşım rotalarına daha fazla ilgi gösterilmeye başlanmıştır (Stepien, Koivurova ve Kankaanpaa, 2014).

Mesafeleri yüzde 40'a varan oranda kısaltma potansiyeli olan yeni Arktik deniz ulaşım rotaları, zaman, maliyet ve emisyonları azaltmayı vaat etmektedir. Bu sebeple de dünya denizcilik filosunun neredeyse üçte birini kontrol eden AB, bölgedeki deniz taşımacılığında önemli bir oyuncu olarak bulunması kaçınılmaz hale gelmektedir (Maurer, Steinicke, Engel, Mnich and Oberländer, 2012). Arktik deniz ulaşım taşımacılığındaki değişiklikler AB'nin ekonomik, politik ve

çevresel çıkarlarını etkileyebilecek potansiyele sahiptir. Bu potansiyel etkileri AB açısından özetlemek gerekirse, ticaret yollarına erişim sağlama; siyasi açıdan istikrarlı devletlerden nispeten de daha yakın mesafelerde yeni enerji kaynaklarına ve diğer doğal kaynaklara erişim sağlama; daha kısa nakliye rotalarıyla ilgili potansiyel maliyet tasarrufları yapma; Arktik'te faaliyet göstermek isteyen Avrupalı armatörlerin, hizmet verilecek pazardan ve buza karşı özel olarak güçlendirilmiş gemilere yapılan yatırımlardan önemli paya sahip olabilmesi şeklinde açıklanabilir (Stepien, Koivurova ve Kankaanpaa, 2014).

AB deniz taşımacılığı politikasının Arktik ile en ilgili unsuru muhtemelen deniz güvenliği ve emniyetidir. 2002 yılında oluşturulan Avrupa Deniz Emniyeti Ajansı (The European Maritime Safety Agency-EMSA), Komisyona, üye devletlere, İzlanda ve Norveç'e petrol kirliliği, hazırlık, tespit ve müdahale konularında teknik ve bilimsel yardım sağlamaktadır (Airoldi, 2008). Bu görevlerinin yanı sıra operasyonel görevleri de olan EMSA, Arktik Deniz Çevresinin Korunması Çalışma Grubu'nun (Protection of the Arctic Marine Environment Working Group-PAMA) çalışmalarına da dâhil olmaktadır (Airoldi, 2010). Kısaca, EMSA kapsamındaki acil müdahale yetenekleri Arktik sularında da kullanılabilir. Bu açıdan AB katkıları Arktik gemiciliğinin ekonomik fizibilitesi için değerlidir (Koivurova vd., 2021).

AB'nin Arktik deniz ulaştırmasına katkısı sadece kendi kurduğu sistemlerin entegre edilmesi ile değil aynı zamanda bölgeye has projelerde yer almasıyla da görölmektedir. Örneğin, AB tarafından Norveç ve Rusya'daki 21 kuruluşu kapsayan, Kuzey Denizi üzerinden petrol ve gaz taşımacılığının ekonomik ve çevresel yönlerini netleştirmeyi amaçlayan *Arctic Operational Platform* projesi (2002–2005) fonlanmıştır (Airoldi, 2008). Diğer bir proje ise yine AB desteği ile 2002-2008 yılları arasında hayata geçirilen Kuzey Deniz Koridoru projesidir (Airoldi, 2010). Projenin temel amacı, denizyolu ve intermodal taşımacılığın gelişimi için en uygun koşulları yaratmaktır (Kikkas ve Romashkina, 2018).

AB'nin Arktik politikaları ile ilgili belgelerine baktığımızda ise Arktik deniz ulaştırma ile ilgili referansların yer aldığını görmekteyiz. 2008 AB Arktik politikasının 3.3. *Ulaşım* başlığı altında, Arktik'te, özellikle Uluslararası Denizcilik Örgütü (International Maritime Organization-IMO) kapsamındaki seyrüsefer kuralları, deniz güvenliği, rota sistemi ve çevre standartlarına ilişkin mevcut yükümlülüklerin tam olarak uygulanmasının teşvik edilmesi vurgulanmıştır. Avrupa Uzay Ajansı gemi trafiği ve acil yanıt verme gibi durumların

öneminden bahsederken Galileo uydu navigasyon sisteminin, daha iyi ve daha güvenli navigasyon, deniz gözetimi ve acil müdahale için Arktik'te de önemli bir rol oynayacağı belirtilmiştir (Commission of the European Communities, 2008).

KB'nin parçası olan *Kuzey Boyutu Ulaştırma ve Lojistik Ortaklığı* (The Northern Dimension Partnership on Transport and Logistics-NDPTL), ulaştırma bağlantılarının ve lojistiğin iyileştirilmesini kolaylaştırma ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlama misyonuyla bölgesel bir hükümetler arası girişim olarak Ekim 2009'da kurulmuştur. KB'nin dört (diğerleri kültür, refah ve çevre) parçasından biridir. Parlamento, uzaklığı azaltmak ve küresel kalkınmaya yanıt olarak bağlantı sağlamak için Arktik bölgesinde daha iyi bağlantılara ihtiyaç olduğunun altını NDPTL ile çizmektedir (European Parliament, 2021). NDPTL işbirliğinin güncel öncelikli konuları NDPTL Yol Haritası 2019-2024'te tanımlanmıştır. Bunlar yeşil ulaşım, dijitalleşme ve otomasyon, güvenlik, yeni ortaya çıkan ticaret yolları ve ulaşım eğitiminde en iyi uygulamaların paylaşımıdır (NDPTL, 2022).

AB ve kurumları, Arktik ile ilgili konularda da aktif olarak yer almaya çalışmakta ve bölgesel girişimler tarafından sunulan kararları onaylamaktadır. 2004 yılında AK, Arktik Deniz Çevresinin Korunması Çalışma Grubu'ndan Arktik denizciliğinin kapsamlı bir değerlendirmesini yapmasını istemiştir. Bu değerlendirme, 2009 *Arktik Deniz Taşımacılığı Değerlendirmesi* (Arctic Marine Shipping Assessment-AMSA) raporu olarak açıklanmıştır (Liu, Kirk ve Henriksen, 2017). AMSA Raporu, Arktik denizciliğinin durumu, beklentileri, riskleri ve zorluklarının kapsamlı bir analizini içermektedir (Liu, Kirk ve Henriksen, 2017). AMSA'nın tavsiyelerinden ikisi hâlihazırda bağlayıcı bölgesel anlaşmalarla sonuçlanmıştır. Arktik Arama ve Kurtarma Anlaşması, Arktik Konseyi üye devletleri arasında 12 Mayıs 2011'de imzalanan uluslararası bir anlaşmadır. İkinci olarak, 2013 yılında Kuzey Kutbu'nda Deniz Petrol Kirliliği, Hazırlık ve Müdahale Konusunda İşbirliği Anlaşması kabul edilmiştir. Anlaşmalar, Arktik'te kaza olması durumunda müdahale eylemine odaklanmakta ve her ikisi de ilgili IMO sözleşmelerini uygulamaktadır (Ringbom, 2017). AB kurumları, her iki anlaşmanın uygulanmasına destek vermekte, ayrıca AMSA Raporu'nda kabul edilen tüm tavsiyeleri onaylayarak, Arktik için bölgesel düzenleyici girişimlerde de aktif rol almaktadır (Koivurova vd., 2021).

AB'nin deniz ulaştırma konusunda uzay kaynaklı deniz izleme yetenekleri özellikle dikkate değerdir. Bu bağlamda, Dünya gözlem programı olan 2014 Copernicus programı,

aracılığıyla AB, Arktik'e güvenli ve güvenilir deniz seyrüsefer teknolojisi sağlamayı amaçlamaktadır (Koivurova vd., 2021). Copernicus ile AB'nin Arktik'teki gözlem yetenekleri artacak ve Birliğe daha doğru meteorolojik veriler, daha iyi buz tahminleri, petrol sızıntılarının tespiti ve birçok iklim ve çevre sorununun daha iyi anlaşılması gibi çok çeşitli gelişmiş hizmetler sağlayacaktır. Copernicus dışında AB'nin yeni nesil uydu navigasyon sistemi Galileo, tehlikedeki gemileri daha verimli bir şekilde bulabilecek özel bir arama ve kurtarma işlevine sahiptir. Galileo, Arktik'teki uydu tabanlı konumlandırmanın doğruluğunu artıracak ve böylece bölge navigasyonunu daha güvenli hale getirecektir (Stepien, Koivurova ve Kankaanpaa, 2014; Koivurova vd., 2021).

AB'nin Arktik deniz ulaştırma politikası ile ilgili en kapsamlı tebliğ, 2016 yılında, *Kuzey Kutbu için Entegre bir AB Politikasına* ilişkin 2016 Ortak Tebliğin yayınlanması ile gelmiştir. Tebliğ'de, AB'nin özellikle yenilikçi teknolojiler ve gelişmiş izleme yetenekleri aracılığıyla seyrüsefer güvenliğini artırmaya katkıda bulunmaya kararlı olduğu ifade edilmiştir. AB, Kutup Kodunun ve diğer ilgili IMO sözleşmelerinin ve yönergelerinin uygulanmasına yönelik uluslararası çabalara desteğini beyan etmektedir (European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 2016). AB, uygun olduğu durumlarda Avrupa'daki en iyi uygulamaları da Arktik ile paylaşmaya istekli olduğunu aktarmıştır (The Arctic Centre of the University of Lapland, 2018). Tüm bu yönlerden 2016 Ortak Tebliği, Arktik deniz ulaştırma konusunda AB'yi bölgesel aktör olarak ön plana çıkaran politika yanıtlarına sahiptir.

1 Ocak 2017 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiş olan ve IMO'nun kutup bölgelerinde çalışan gemiler için getirdiği bir uygulama olarak tanımlanan *Kutup Kodu*, AB ve Avrupa Topluluğu Gemi Sahipleri Birliği tarafından desteklenmektedir. Yakın geçmişte AB, bir dizi uluslararası düzenleyici çabayı desteklemiş ve koordine etmiştir. En güncel olanı ise IMO Heavy Fuel Oil (HFO) yasağıdır. IMO Kutup Sularında Çalışan Gemilere İlişkin Kutup Kodu'nun bir parçası olarak Antarktika'da seyahat eden gemiler için yakıt kaynağı olarak HFO kullanımı yasaklanmıştır. Güney Kutbunda ağır deniz şartlarında hiçbir kargo taşınmamasına rağmen 2011 yılında kabul edilen HFO yasağı da dâhil olmak üzere bölge ciddi kanunların koruması altındadır.⁴ Arktik için bu tip kanunlar henüz güçlü yaptırım etkisine sahip değildir. Ocak 2021 tarihinde, Temmuz 2024'ten sonra Arktik sularında gemiler tarafından kullanılmak üzere HFO'nun ve taşınmasının yasaklanması AB tarafından da onaylanmıştır (Reuters, 2021).

c) Avrupa Birliği'nin Arktik Doğal Kaynak Politikası

Hem devletlerin hem de uluslararası örgütlerin odak noktası haline gelen Arktik doğal kaynakları bölge ile ilgili politikaların da yoğunlaştığı en ciddi konudur. Arktik doğal kaynakları ile ilgili en önemli araştırma 2008 yılında ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi tarafından yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere göre Arktik'te keşfedilmemiş yaklaşık 90 milyar varil petrol, 47 trilyon metreküp (m³) doğalgaz ve 44 milyar varil doğal gaz sıvıları bulunmaktadır (USGS, 2008). Bu veri; dünyadaki kanıtlanmamış doğalgaz rezervinin %30'u, petrolün ise %13'ü anlamına gelmektedir. Bölgede sadece petrol ve doğalgaz değil ayrıca altın, bakır, demir, kurşun, kalay, nikel, elmas gibi madenlerin bulunması da yeraltı zenginliklerinin varlığının kanıtıdır. Buzulların erimesi Arktik'teki doğal kaynaklarla ilgili keşif, arama, çıkarma ve işleme faaliyetlerini hem mümkün kılacak hem de maliyet açısından avantaj sağlayacaktır (Çıtak, 2020).

Bölgedeki enerji kaynakları potansiyeli, uluslararası ilginin yönelmesine neden olmaktadır. Bölgeye ilgi gösteren yapılardan biri de AB'dir. AB, kritik mineraller de dâhil olmak üzere çok sayıda hammadde ithal etmektedir. Arktik devletleri tarafından ihraç edilen altının %69'u, nikelin %51'i ve titanyumun %48'i AB içinde alıcı bulmaktadır. AB ayrıca, yenilenebilir enerji ve elektrikli ulaşım da dâhil olmak üzere modern teknolojiler için çok önemli olan kritik minerallere erişimi güvence altına almak ve çeşitlendirmekle ilgilenmektedir. Aynı zamanda amaç, AB'nin Arktik madenlerinin çıkarılması konusunda sınırlı yetkisi ve etkisi olduğundan, AB'ye ithal edilen kaynakların mümkün olduğunca sorunsuz bir şekilde çıkarılmasını sağlamaktır (Koivurova vd., 2021).

Mart 2008'de üye devletleri ortak bir AB Arktik politikası geliştirmeye çağıran *İklim Değişikliği ve Uluslararası Güvenlik* başlıklı raporda doğal kaynaklar üzerindeki çatışmaların önemini vurgulayan güvenlik söyleminin egemen olduğu görülmektedir. (Boşilcă, Ferreira ve Ryan, 2022). Kasım 2008'de, Avrupa Komisyonu ve Yüksek Temsilcilik tarafından resmi olarak açıklanan Arktik Politikası'nda üç temel amaçtan biri de doğal kaynakların sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktır (Daemers, 2012). 2008 Tebliği, "Arktik kaynaklarının AB'nin enerjiyle ilgili arz güvenliğini artırmaya katkıda bulunabileceğini" teyit etmektedir. Tebliğ, hidrokarbonları AB'nin Arktik kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını teşvik etmeye yönelik politika hedefi için belirleyici

geri kalan üç (ulaşım, balıkçılık, turizm) sektör ile beraber dördüncü sektör olarak tanımlamaktadır (Raspotnik ve Rudloff, 2012).

Haziran 2013'te kabul edilen Açık Deniz Petrol ve Gaz Operasyonlarının Güvenliği Yönergesi, büyük kaza riskini ve etkili müdahale ihtiyacını dikkate alarak çevrenin korunmasını sağlamaya özel dikkat gösterilmesini vurgulamıştır. Mevzuat, AK'nin AB üyelerini, Arktik deniz petrol kirliliğine karşı önleme, hazırlık ve müdahaleye ilişkin uluslararası araçların oluşturulması gibi, en yüksek çevre güvenliği standartlarını aktif olarak sağlamaya teşvik etmesi yönünden Arktik açısından önem taşımaktadır (Stepien, Koivurova ve Kankaanpaa, 2014).

2016 Kuzey Kutbu için Entegre AB Politikası'na bakıldığında, Arktik'teki enerji meselelerinde AB'nin odağının değiştiği gözükmemektedir. AB'nin bölgeden petrol ve gaz tedarikinde stratejik bir çıkarı olmasına rağmen, 2016 Politikası, yenilenebilir enerji gelişimine, yeşil ekonomiye ve mavi ekonomiye odaklanmaktadır (European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 2016). Arktik'te büyük kazaların önlenmesi ve çevre kontrolüne ilişkin en yüksek standartların benimsenmesini teşvik etme politikasından ve Arktik bölgesinden petrol ve gazın üretim ve tüketimine ilişkin düzenlemelerden bahsedilmemektedir. Bu durum önceki politika belgelerinden farklı içeriğe sahip olması açısından önemli bir odak değişikliğini temsil etmektedir.

Doğal kaynaklar konusunda gelecekte AB'nin Arktik Politikasını en çok etkileyecek olayların başında 2022 Rusya'nın Ukrayna'yı işgali gelmektedir. AB'nin en önemli Arktik enerji ortaklarından biri Rusya'dır. Rusya ve Norveç, AB'de petrolün yanı sıra gaz ithalatının da büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Arktik'te kaynakların yarısından fazlası Rusya'nın, dörtte biri ise AB'nin hak iddia ettiği alan içerisinde bulunmaktadır (Yıldız ve Çelik, 2019, s. 65). Bu anlamda, Rusya'nın ve Arktik kaynaklarının küresel enerji denkleminde oynadığı rol bellidir. 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesi ile başlayan sürecin AB-Rusya enerji politikası üzerinde ciddi etkileri ve sonuçları olacaktır. 8 Mart 2022'de Avrupa Komisyonu, Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline müteakiben 2027'e kadar Rus fosil yakıtlardan bağımsız hale gelebilmek amacıyla bir plan taslağı (REPowerEU: Joint European action for more affordable, secure and sustainable energy) önermiştir. AB liderleri 10 Mart 2022'de Versay'daki gayri resmi zirvede ise Avrupa'nın ekonomik direncini arttırma ve Rusya'dan enerji ithalatını radikal bir şekilde azaltma kararı almışlardır (Euronews, 2022).

d) Avrupa Birliği'nin Arktik Balıkçılık Politikası

Yüzyıllardan beridir Arktik, balıkçılık başta olmak üzere çeşitli ticari hizmetlere ev sahipliği yapan bir bölge olmuştur (Çıtak, 2020). Dünyanın en büyük balık stoklarının çoğu bölgede bulunmaktadır. Örneğin, Som balıklarının %25'ine sahip Arktik'in, Alaska ve Kanada kıyılarında büyük Pasifik som balığı stokları bulunmaktadır. Arktik'te, ticari değeri yüksek olan yaklaşık 430 balık türü (ringa, morina, somon, akrep balığı, yassı balık vb.) bulunmaktadır (Ateş, 2017). Balık kaynaklarıyla ilgili olarak, stoklar dünya genelinde azalırken yakında buzdan arınacak olan deniz sayesinde, Arktik balıkçılığının önemi daha da artacaktır⁵.

AB'nin geçmişteki balıkçılık politikalarına baktığımız zaman spesifik olarak Arktik balıkçılığına yönelik bir eğilim olmadığını görebiliriz. Ancak iklim değişikliğinin başta balık stokları üzerindeki etkisi ve yasa dışı balıkçılık faaliyetleri ile olan ilişkisi ortaya çıkmaya başladıkça AB, bölgeye yönelik balıkçılık politikaları da dâhil olmak üzere girişimlerini arttırmaya başlamıştır. 1902'de kurulan Uluslararası Deniz Keşfi Konseyi, Arktik altı ve Arktik denizlerinin Kuzeydoğu Atlantik kısmında, balıkçılık yönetimi için bilimsel tavsiyeler sağlayan önemli bir mekanizmadır. Uluslararası Deniz Keşfi Konseyi (International Council for the Exploration of the Sea-ICES), üye devletlerden gelen verilere ve bilimsel katkılara dayanarak, toplam kotalar ve diğer düzenleyici önlemler gibi konularda kapsamlı tavsiyeler geliştirmektedir. Arktik'teki ve AB'deki tüm kıyı devletleri ICES hizmetinden faydalanmaktadır (Koivurova vd., 2021).

AB, gıda güvenliği standartları, üyelerinin liman devleti ve bayrak devleti sorumluluklarına ilişkin mevzuat ve uluslararası ve bölgesel düzenleyici çerçevelere katılım yoluyla Arktik balıkçılığını etkilemektedir. Bunda, dünyanın en büyük balık ve su ürünleri ithalatçısından biri olan AB'de hem balık tüketimi hem de ithalata bağımlılığın her geçen gün artmasının payı büyüktür. AB'nin en büyük üç tedarikçisinden ikisi (AB'ye ihracatçılar) Arktik'te, %22 pay ile Norveç ve %6 ile İzlanda'dır. Ayrıca Arktik'te yakalanan balıkların üçte birinden fazlasının Avrupa pazarında satıldığı belirtilmektedir. AB'nin kuzeydeki komşularıyla, özellikle Norveç, İzlanda ve Grönland ile ilişkilerine balıkçılık fırsatlarının değişimine dayalı anlaşmalar hâkimdir (Stepien, Koivurova ve Kankaanpaa, 2014).

AB için Arktik balıkçılığı aslında daha çok buradaki doğal kaynakların (balıklar dâhil) sömürülmesini engelleme kapsamındadır. Arktik açık denizlerinde iklim değişikliğinin ardından ortaya çıkacak yeni balıkçılık fırsatlarından dolayı

özellikle bu sularda, yönetim ve koruma için düzenleyici bir çerçeve oluşturulana kadar, yeni balıkçılığın geçici olarak yasaklanmasını önermektedir. Örnek olarak, Kuzey Doğu Atlantik Balıkçılık Komisyonu (The North East Atlantic Fisheries Commission) gibi organizasyonların yetkilerinin özellikle bu alanda genişletilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Airoldi, 2010).

İzlanda ve Norveç ile ilgili olarak, 1994 Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması, bu ülkelerden gelen deniz ürünlerinin AB pazarına erişimlerinin sağlanması açısından önemlidir. Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması, İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç'in (EFTA ülkeleri) AB'nin ilgili mevzuatını kendi iç mevzuatlarına dâhil ederek AB iç pazarına katılmalarına izin vermektedir. Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği anlaşmanın bir parçası değildir, ancak anlaşmanın bir protokolü bazı balık ürünleri için AB pazarına ücretsiz erişimi sağlamaktadır (Koivurova vd., 2021). İki Arktik devleti ile ilgili olması bakımında bu mevzuat da AB Arktik balıkçılık politikası kapsamında değerlendirilebilir.

2001 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Balık Stokları Anlaşması (United Nations Fish Stocks Agreement-UNFSA), diğer adıyla Straddling Balık Stokları Anlaşması, Birleşmiş Milletler tarafından geniş alanlara yayılan ve bir dizi ekonomik ve çevresel kaygı taşıyan balıkçılık kaynaklarının işbirliğine dayalı yönetimini geliştirmek için oluşturulan çok taraflı bir anlaşmadır. AB tarafından da onaylanan anlaşmaya, Arktik devletleri de taraftır.

AB balıkçılık politikasında önemli unsurlardan biri de deniz güvenliği tehditlerinden biri olarak kabul edilen yasa dışı, bildirilmemiş ve düzenlenmemiş balıkçılık ile mücadele etmektir. AB özellikle 2007'de yayınladığı Entegre Denizcilik Politikası kapsamında öngörülen kontrol ve gözetim faaliyetlerinin bu tehdit karşısında güçlendirilmesini amaçlamaktadır (Airoldi, 2008). Özellikle Arktik'in, dünyanın en büyük morina stokuna ev sahipliği yaptığını ve bu morina yönetiminin zayıf bölgesel rejimin kontrolü altında olduğunu düşünürsek yasa dışı balıkçılık faaliyetlerinin görülmesi şaşırtıcı olmayacaktır. Çoğunlukla Rus aktörlerden kaynaklanan yasa dışı balıkçılıktan bölge mustarip olduğundan, bu bölgesel rejimin etkinliği de sorgulanmaktadır (Maurer vd., 2012). Yasa dışı balıkçılığı caydırmaya yönelik AB kuralları 2010 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kurallara göre, AB'ye yalnızca ilgili bayrak devleti veya ihracatçı devlet tarafından yasal olduğu onaylanan deniz ürünleri ithal edilebilir veya AB'den ihraç edilebilir. Dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir bayrak altında yasa dışı olarak avlanan AB operatörlerinin, avlarının

ekonomik değeriyle orantılı olarak önemli cezalarla karşı karşıya kalacakları belirtilmiştir (IUUWatch, 2022).

AB, 2008'deki Kuzey Kutbu İletişim Tebliği'nde belirtildiği gibi, yerel kıyı topluluklarının haklarına saygı göstermekte ve Arktik balıkçılık kaynaklarının sağlam bilimsel tavsiyelere dayalı olarak sürdürülebilir seviyelerde kullanılmasını desteklemektedir (Stepien, Koivurova ve Kankaanpaa, 2014). Tebliğ, balıkçılığı, AB'nin Arktik kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını teşvik etmeye yönelik politika hedefi için belirleyici dört sektörden biri olarak tanımlamaktadır (Raspotnik ve Rudloff, 2012).

Balık kaynaklarının korunması konusuna değinmişken bahsedilmesi gereken önemli bir konu ise deniz memelilerinin avlanmasına yönelik AB içinde olan lobidir. Deniz memelilerinin avlanması, Kanada, Grönland, Norveç (balinalar ve foklar), İzlanda (balinalar) dâhil olmak üzere çoğu Arktik devletinde görülmektedir. Kanada ve Grönland'daki av yerli olarak kabul edilirken, İzlanda ve Norveç'teki av ticaridir. AB içinde deniz memelilerinin avlanmasına karşı güçlü bir lobi vardır. AB dışı Arktik devletleri ile ilgili olan bir pazar sorunu da deniz memelisi ürünlerinin ithalatına yönelik uygulanan AB politikası ile gündeme gelmiştir. STK'ların siyasi baskısı ve Avrupa Parlamentosu'ndaki girişimleri takiben, AB 2009 yılında AB pazarına fok ithalatını yasaklayan bir düzenlemeyi kabul etmiştir. Ancak tedbir piyasaların çökmesine neden olduğundan kısa bir süre sonra mevzuat bir Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) paneli kararının ardından değiştirilmiştir (Koivurova vd., 2021). DTÖ kararı sonucunda, transit ve işleme istisnalarını içeren yeni düzenlemeler kabul edilmiştir.

AB'nin Arktik balıkçılık politikası kapsamında ele alınması gereken güncel bir girişim ise Orta Arktik Okyanusu ile ilgilidir. Kuzey Kutbu'ndaki en büyük açık deniz yerleşim bölgesi, tamamen beş kıyı devletinin MEB'leri tarafından çevrelenen yaklaşık 2,8 milyon k²'lik bir alan olan Orta Arktik Okyanusu'dur (Vylegzhanin, Young ve Berkman, 2020). Daha önce sadece ağır buzkıranların erişebildiği Orta Arktik Okyanusu'nun yakında buzulların erimesi ile açılması beklenmektedir. Ticari balıkçılık faaliyetleri için de bu durum umut vericidir; fakat buz örtüsünün altındaki ekosistem hakkında yeterli bilginin olmaması ve yasa dışı balıkçılığın ciddi etkilerini önleme doğrultusunda 3 Ekim 2018'de AB ve dokuz devlet Orta Arktik Okyanusu Açık Denizlerinde Düzensiz Balıkçılığın Önlenmesine Yönelik Uluslararası Anlaşma'yı imzaladı. Anlaşmanın tarafları başta AB olmak üzere Kanada, Çin, Danimarka (Grönland ve Faroe Adaları bakımından), İzlanda, Japonya, Norveç, Rusya, Güney Kore ve ABD'dir.

Anlaşma başlangıçta 2037 yılına kadar 16 yıllık bir süre için yürürlükte olacaktır. Bu süre içinde, imza sahibi taraflar, kendi bayrağını taşıyan hiçbir geminin Orta Arktik Okyanusu'nun açık deniz bölümünde ticari balıkçılık yapmasına izin vermemeyi taahhüt etmişlerdir (Arctic Council, 2021). İlk kez, özellikle Arktik bölgesiyle ilgili bir anlaşmanın, Arktik olmayan yandaşları da içermesi bakımından önemlidir (Balton, 2021). Uygulama sürecinde AB'nin, Orta Arktik Okyanusu'nda gelecekteki balıkçılığın koşullarını değerlendirme ve şekillendirmeye yönelik katkı sağlayan bir aktör olarak yer alması beklenmektedir.

e) Avrupa Birliği'nin Arktik Yerli Halk Politikası

Arktik'teki toplam nüfusun %10'unu yerli halklar oluşturmaktadır. Bu yerli halklar "Samiler, Nenetler, Aleutlar, Athabaskanlar ve İnuit dışında, Gwich'in, Çukçiler, Evenkiler, Evenler, Yupikler, Komiler" başta olmak üzere yaklaşık 40 grup şeklinde kategorize edilebilir (Ersoy ve Oğuz, 2021). AB, Sami, İniut gibi yerli halkların yaşam hakları konusuna vurgu yaparak, Arktik'te rol almaya çalışmaktadır (Çıtak, 2020). AB'nin Arktik yerli halkların sorunlarıyla ilgili yasal angajmanı, çok çeşitli (kalkınma, ticaret, çevre, eğitim ve kültür, bölgesel politika, insan hakları vb.) politikaları kapsamaktadır (Liu, Kirk ve Henriksen, 2017).

AB'nin Arktik'teki yerli halklara yönelik politikasının ilk adımları 1990'ların sonlarına doğru gelişmeye başlamıştır. Arktik yerli halklarına yapılan atıfların çoğu 1999 KB politikası altında bulunmaktadır. Bu politikada, Arktik yerli halklarını karar alma sürecine dâhil etme ihtiyacı vurgulanmaktadır. Fakat uygulamada, siyasi çıkarlar nedeniyle büyük bir değişiklik olmamıştır (Liu, Kirk ve Henriksen, 2017). 1999'daki ilk KB bakanlık sonuçları, yerli halklara odaklanılacağını belirtmesine rağmen bunun ne ölçüde gerçekleşeceğini tartışma boyutunda bıraktığından verimli olamamıştır. Yerli halklardan yalnızca Arktik toplumlarının bir parçası olarak söz edilmiştir.

2010 yılından beri AK tarafından düzenlenen ve AB yetkililerin Arktik yerli temsilcileriyle buluştuğu Arktik Diyalog toplantıları da istenilen sonuçları verememektedir. Her ne kadar bu toplantılar AB kurumları ile Arktik yerli halkları arasındaki ilişkiler güçlendirmek amacıyla düzenlense de toplantıların süreklilikten yoksunluğu ve ciddi konuların tartışmaması zayıf yön olarak yorumlanabilir (Liu, Kirk ve Henriksen, 2017, s. 38).

AB Arktik balıkçılık politikaları kısmında da belirtilen 2009 yılında AB pazarına fok ithalatını yasaklayan düzenleme

2015 yılında AB'nin Arktik'e iyi niyetle yaklaştığını göstermek ve yerli halklarla samimi bir diyalogun gerekli olduğunu kabul etmesinin bir sonucu olarak değiştirilmiştir (WWF, 2016). Burada gerçekten yerli halkı ile ilişkileri düzeltmek amacıyla mı yoksa ekonomik sonuçlar açısından mı karar değişikliğine gidildi kısmı tartışmaya açık bir konudur. Fok avı ithalatı yasağının yerli halk düşünülerek değiştirilmesi hususu soru işaretleri barındırmaktadır.

15 Mayıs 2017'de Yerli Halklara İlişkin Konsey Kararlarında, AB'nin bir bütün olarak yaklaştığı Arktik'te yerli meselelerinin hem dış politika portföyünün hem de AB'nin üye devletler içindeki iç yaşamının bir parçası olduğunun vurgusu yapılmıştır (Koivurova vd., 2021). 2017 yılı Avrupa Parlamentosu bildirisinde ise Arktik yerli halkı ile ilgili birçok madde bulunmaktadır. Maddelerin içeriğini özetlemek gerekirse, AB'nin hammadde ihtiyacını göz önünde bulundurarak yerel fayda sağlamak ve bunu yerli halkın iyi niyeti ile elde etmek, AB-Arktik Bilgi Merkezi'nin kurulma sürecini hızlandırmak, karşılıklı anlayışı kolaylaştırmak için Arktik'in bölgesel, yerel ve yerli paydaşlarıyla Arktik ile ilgili konularda düzenli bilgi alışverişi ve istişareleri güçlendirmek, Arktik'te gelişmiş ve sürdürülebilir toplulukların yüksek yaşam kalitesiyle sürdürülmesinin önemi gelmektedir (WWF, 2016).

AB ve Arktik yerli halk konusunda değinilmesi gereken bir alt başlık ise AB'nin yerli halk için oluşturduğu projelerdir. Ufuk Avrupa gibi girişimler, Arktik'teki araştırma ve diğer faaliyetler için önemli bir finansman kaynağıdır (Airoldi, 2008). Örneğin, Avrupa Demokrasi ve İnsan Hakları Aracı çerçevesinde, kapasiteyi güçlendirmede geleneksel geçim kaynaklarını sürdürmek amacıyla Arktik yerli halkları için bir proje duyurmuştur (Daemers, 2012). Ayrıca, İsveç ve Finlandiya'nın Sami nüfusu, bölgesel politika kapsamında doğrudan AB'den destek almaktadır (Liu, Kirk ve Henriksen, 2017). 2020 yılında AB Denizcilik ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü, Sami hakları ve sorunları hakkında bilgi dağıtmak ve farkındalığı artırmak da dâhil olmak üzere, Samilerle diyalog ve işbirliğini teşvik eden küçük bir projeyi finanse etmiştir (Koivurova vd., 2021).

Her ne kadar AB Arktik yerli halkı ile ilgili politikalarını geliştirse de çözülemeyen problemlerli konular vardır. AB'nin Arktik yerli halkı ile ilgili problemlerli konulardan ilginç olan, AB Arktik üye devletlerinden üçünün yerli halkı olmasına rağmen (Finlandiya ve İsveç'te Sami; Danimarka-Grönland'da Inuit), AB'nin ve üye devletlerinin bu toplulukların korunması için etkin politikaya sahip olmamasıdır. AB'de yerlilerin haklarına ilişkin özel hükümler yoktur. Sadece Sami nüfusu AB içinde

statülerini etkileyen konularda tanınan ve katılımı olan tek yerli halktır. Finlandiya ve İsveç'in 1995 yılında AB'ye katılmasından bu yana, Sami Konseyi ile daha yakın AB ilişkileri, kalkınma işbirliği alanı da dâhil olmak üzere hâlihazırda mevcuttur Sami hakları, AB hukukunun yerli vatandaşlarının münhasır haklarını ihlal etmeyecek şekilde Finlandiya ve İsveç için Katılım Antlaşması'nın 3. Protokolünde özel olarak korunmaktadır (Liu, Kirk ve Henriksen, 2017).

Arktik yerli halkı ile ilgili diğer bir sorun ise AB'nin üye devlet nezdinde ortak bir politika belirlemede yaşanan zorluklardır. Örneğin; AB üye devletlerden üçü (Finlandiya İsveç, Danimarka/Grönland) yerli halka sahip olmasına rağmen AB bu noktada ortak bir politika belirlemede zorluk çekmektedir. 2014 ve 2016 da çıkarttıkları resmi dokümanlarda Arktik yerli halkı konusunda vurgu yapmalarına rağmen uygulama geri plandadır (Perez ve Yaneva, 2016). AB üye devletlerin Arktik'e yönelik geliştirdikleri politikaların daha çok kendi ulusal çıkarları doğrultusunda olması Arktik yerli halk konusunda da tutarlı bir strateji geliştirmelerini engellemektedir (Limon, 2020).

AB her ne kadar Arktik yerli halkı ile iyi ilişkilerinin altını çizse de yerli halkın tepkisini çeken ve ilişkileri sınırlayan politikaları mevcuttur. Bunlardan biri de Avrupa Parlamentosu'nun Avrupa iç pazarında fok ürünlerini yasaklama kararıdır. AB'nin bir yıl sonra bu toplulukları yasaktan muaf tutmasına rağmen, AB'nin yerli topluluklarla, özellikle Kanada'dakilerle olan ilişkilerinde ciddi bir etki yaratmıştır (Daemers, 2012). Fok ürünleri yasağıyla Arktik'teki yerli halkın tepkisini çeken AB, Çevresel Konferans'a katılmaya çalışırken de bu durumdan dolayı zorda kalmıştır (Mestral, 2012). Danimarka, Grönland adına başlangıçta yasağa karşı savaşmış, ancak yerli topluluklar işin içine girdiği zaman Danimarka'nın da etkisi kaybolmuştur (Østhagen, 2013). Böylece, Fok Avı sorunu, Arktik meselelerinde yerli toplulukların önemini kanıtlar niteliktedir (Perez ve Yaneva, 2016). Bu noktada bilmek gerekir ki geleneksel fok avcılığı, Inuit toplumunun üyelerinin kültürünün ve kimliğinin ayrılmaz bir parçasını oluşturur ve Birleşmiş Milletler Yerli Halkların Hakları Bildirgesi tarafından bu şekilde kabul edilmiştir (Hennig ve Caddell, 2017).

Başka bir sorun ise yukarıda da bahsedilen Arktik Diyalog ile ilgilidir. AB'nin Arktik yerli halklarına ilişkin politikalarının geliştiiği bir gerçektir. Arktik yerli temsilcilerinin ve AB yetkililerinin buluştuğu Arktik Diyalog toplantıları bu politika kapsamındaki girişimlerden biridir. Bu etkinliklerin yerli temsilciler tarafından büyük beğeni topladığı da ifade

edilmektedir. Ancak, bu toplantıların formatı gereği somut sorunlara, endişelere ve mevcut AB politika gelişmeleri hakkında daha derinlemesine tartışmalara izin verilmemektedir. Bu durum tutarsızlık yaratmaktadır. Oysaki 2016 Kuzey Kutbu için Entegre Politikasında AB yerli halk politikalarında istikrarlılık ve tutarlılığın altını çizmiştir. Ancak şu ana kadar AB politikalarında yerli halklardan yalnızca dış bağlamda bahsedilmektedir.

Problemlili alanlardan biri de AYM ile ilgilidir. AYM, yerel toplulukların ihtiyaçlarını dikkate alan etkili bir iklim değişikliği politikasının uygulanması olarak ifade edilmektedir. AB ile Arktik arasında yerli topluluklar da dâhil olmak üzere daha yakın iletişim için fırsat sunduğu belirtmektedir. Fakat farklı bakış açıları, AB politikalarının yerli halklar üzerinde olumsuz etkileri olduğunu savunmaktadırlar (Liu, Kirk ve Henriksen, 2017). 2016 ve 2021 Arktik politikalarının ana hatlarıyla belirlediği Arktik halkın sömürülmesi girişimlerinin AYM ile hız kazandığı şeklinde eleştiriler mevcuttur. Laframboise tarafından kaleme alınan *The Potential for 'Green' Colonialism* başlıklı makale, AB'yi yerli halkın korunması hakkında somut adımlar atmadığı gibi Kuzey'de yaşamın nasıl olduğuna dair uygun bir anlayışa sahip olmadığı noktasında eleştirmektedir. Makalede, AB'nin AYM'yi kullanarak yüzyıllardır marjinalleştirdiği sömürgecilik modelini Sami nüfus üzerinde tekrarlayabileceği belirtilmektedir (Laframboise, 2022).

Sonuç

Arktik'e erişilebilirliğin artmasıyla bölgenin jeopolitik önemi de artmıştır. Bölgeye yönelik çıkarları ve ilgileri ortaya çıkan aktörlerden biri de AB'dir. Geçmişte AB'nin Arktik'te öncü rol üstlenmediği görülse de iklim değişikliğinin etkilerinin hissedilmeye başladığı dönemden itibaren başta iklim politikaları olmak üzere, deniz ulaştırma, doğal kaynak, balıkçılık ve yerli halklar ile ilgili alanlardaki Arktik politikaları etkin şekilde ele alınmaya başlanmış ve bölgeye yönelik girişimleri hız kazanmıştır.

İklim değişikliğini sadece dünyanın döngüsü ile alakalı bir kavrama indirgemek yanlış olacaktır. Gerek etkileri gerekse sonuçları açısından uluslararası sistemi şekillendiren bir fenomen olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Dünyanın diğer bölgelerine oranla Arktik'in üç kat daha fazla ısındığı göz önüne alındığında, bölgedeki en önemli konu iklim değişikliğidir (AMAP, 2021). İklim krizine yönelik tutumlarıyla dünyada kendini krizi en çok önemseyen siyasal aktör olarak tanımlayan AB'nin Arktik iklim politikaları bu noktada dikkat çekmektedir. Birliğin, iklim politikalarından hareketle Arktik'te buzulların

erimesiyle beraber yeni deniz ulaşım yollarının açılması Arktik deniz ulaştırma politikalarına ilgisini arttırmasına sebebiyet vermiştir. Buzulların erimesiyle erişilebilirliği artan tek Şey yeni deniz rotaları değildir, aynı zamanda bölgedeki değerli doğal kaynaklara da erişimdir. Bu noktada ise, AB'nin daha güçlü ve daha bölge odaklı doğal kaynak politikası izlemesi uzun vadede kendi çıkarları yararına olacaktır. AB'nin hem ekonomik çıkarları hem de güvenliği için yoğunlaşması gereken bir alan ise balıkçılık konusudur. İklim değişikliğinden en çok etkilenen gıdaların başında balık gelmektedir. Bölgedeki balıkların değerli olmasının yanı sıra iklim kaynaklı ısınma ve asitlenmeden dolayı balık stoklarının ve balıkçılık sektörünün zarar görmesi yasa dışı denizcilik faaliyetlerini arttıracağı için bu konularda da güçlü politikalar ve girişimler izlenmelidir. Bölgede AB politikaları ile ilgili tartışmalı bir alan ise yerli halktır. Birlik, yayınladığı resmi dokümanlarda Arktik yerli halkı ile diyalog ve iş birliğini geliştirmeyi vurgulasa da uygulamada farklı nedenlerden dolayı problemler olduğu görölmektedir.

AB'yi gelecekte bir Arktik aktörü olarak tanımlayabilmemiz için öncelikle üye devletlerinin ulusal stratejilerini ve politikalarını göz önünde bulundurarak konsensüs sağlaması gerekmekte olup bunu bölgeye yönelik söz-eylem ikileminden kurtularak tutarlı ve ortak politikalar ile şekillendirmelidir. Arktik'te sınırların belirsizliği ile beraber devletlerin hak iddiaları ortaya çıkmıştır ve bu durumun gün geçtikte devletlerarası paylaşım sorununu derinleştirmesi muhtemeldir. Çin ve Rusya'nın bölgedeki yatırım ve politikalarından kaynaklı etkin varlıkları ve günümüzde Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile gerilen ilişkiler Arktik'in önemini daha da arttıracağı için bölgede hak iddialarından kaynaklı rekabete dayalı gergin siyasi ortam görölmeye kuvvetle muhtemeldir. Tüm bu nedenlerden dolayı, güç üstünlüğu sağlamak isteyen aktörler açısından Arktik kilit noktalardan biri haline geleceği öngörülmektedir.

Kaynakça

- Airoldi, A. (2008). The European Union and the Arctic: Policies and actions. Nordic Council of Ministers, Copenhagen.
- Airoldi, A. (2010). European Union and the Arctic: Main developments July 2008–July 2010. Nordic Council of Ministers, Copenhagen.
- Akçadağ Alagöz, E. (2008). Avrupa Birliği ve Grönland. Bilgesam. Erişim: <http://www.bilgesam.org/incele/805/-avrupa-birligi-ve-gronland/#.WRGoSeXyiUk>

- Akhiyadov, M. (2019). Yeni bir jeopolitik mücadele alanı: Arktik bölgesi. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER).
Erişim:<https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/etkinlik-yeni-bir-jeopolitik-mucadele-alani-arktik-bolgesi.pdf>
- Akpınar, B. G. (2017). Uluslararası hukuk çerçevesinden Arktik güvenliği politikalarının analizi: Rusya ve ABD örneği. Savunma Bilimleri Dergisi, 16(2), 83-118.
- Alım, E. (2021). Arktik bölgesinde işbirliği ve çatışma arasında kurulmaya çalışılan denge: Rusya odaklı bir değerlendirme. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(39), 260-294.
- AMAP–Arctic Monitoring and Assessment Programme. (2021). Arctic climate change update 2021: Key trends and impacts. Erişim: <https://www.amap.no/documents/download/6759/inlin e>
- Arctic Council. (1996). Ottawa declaration-1996. Erişim: <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/85>
- Arctic Council. (2021). An introduction to the international agreement to prevent unregulated fishing in the high seas of the Central Arctic Ocean. Erişim: <https://www.arctic-council.org/news/introduction-to-international-agreement-to-prevent-unregulated-fishing-in-the-high-seas-of-the-central-arctic-ocean/>
- Arctic Council. (2022). List of Arctic Council observers. Erişim: <https://www.arctic-council.org/about/observers/>
- Ateş, O. (2017). Rusya Federasyonu'nun Arktika Politikası. Avrasya İncelemeleri Dergisi, 6(1), 57-95.
- Balton, D. (2021). No. 9: The Arctic fisheries agreement enters into force. Wilson Center. Erişim: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/no-9-arctic-fisheries-agreement-enters-force>
- Başar, K. (2003). Antarktika antlaşmalar sistemi (1961-2001): 40 yılın ardından Antarktika'nın hukuki rejimi. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 52(2).
- Boşilcă, R. L., Ferreira, S. ve Ryan, B. J. (2022). Routledge Handbook of Maritime Security. New York, NY: Taylor & Francis.
- Cavaliere, S., McGlynn, E., Stoessel, S., Stuke, F., Bruckner, M., Polzin, C. ve Koivurova, T. (2010). EU Arctic footprint and policy assessment: Final report. Berlin: Ecologic Institute.
- Ccacoalition.org. (t.y.). Black carbon. Erişim: <https://www.ccacoalition.org/en/slcps/black-carbon>
- Cevreibbistanbul. (2022). İstanbul iklim değişikliği eylem planı. Erişim: <https://cevre.ibb.istanbul/wp->

content/uploads/2022/09/Iklim-Senaryolari-Raporu.pdf

- Commission of the European Communities. (2007). Green Paper (The European Research Area: New Perspectives). Erişim: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0161&from=GA>
- Commission of the European Communities. (2008). The European Union and The Arctic Region. Erişim: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0763:FIN:EN:PDF>
- Council of the European Union. (2014). Council conclusions on developing a European Union Policy towards the Arctic Region. Erişim: <https://www.consilium.europa.eu/media/28342/142554.pdf>
- Çıtak, E. (2020). Arktik bölgesi siyaseti: Ottawa Deklarasyonu'ndan bugüne aktör politikaları ve Çin'in kutup ipek yolu projesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(1), 5438-5473.
- Daemers, J. (2012). The European Union in the Arctic: A pole position?. *Bruges Regional Integration & Global Governance Papers*, 4. Erişim: http://www.cris.unu.edu/fileadmin/workingpapers/BRI_GG_papers/BRIGG_2012_-_4.pdf
- Davis, D. D. (2011). Arctic sovereignty disputes: International relations theory in the High North. Naval Postgraduate School Monterey, California.
- Dickson, P. ve Hiltunen, A. K. (2021). Security and hybrid threats in the Arctic: Challenges and vulnerabilities of securing the Transatlantic Arctic. *Hybrid CoE Research Report*, 4.
- Dobson, N. ve Trevisanut, S. (2018). Climate change and energy in the Arctic—The role of the European Union. *The International Journal of Marine and Coastal Law*, 33(2), 380-402.
- Ersoy, G. ve Oğuz, C. U. (2021). Arktik yerli halkları için insan güvenliği sorunu olarak iklim değişikliği. *International Journal of Politics and Security*, 3(1), 156-179.
- Euronews. (2022). Europe's energy future: The plan to cut Russian fossil fuels and speed up the green transition. Erişim: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/05/18/five-things-to-know-about-the-eu-s-big-plan-to-become-independent-from-russian-fossil-fuel>

- European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. (2012). Joint Communication to the European Parliament and the Council: Developing a European Union policy towards the Arctic region: progress since 2008 and next steps. Erişim: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012JC0019&from=EN>
- European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. (2016). Joint communication to the European Parliament and the Council: An integrated European Union policy for the Arctic. Erişim: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0021&from=EN>
- European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. (2021). A stronger EU engagement for a peaceful, sustainable and prosperous Arctic. Erişim: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021JC0027&from=EN>
- European Parliament. (2014). European Parliament resolution of 12 March 2014 on the EU strategy for the Arctic. Erişim: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2014-0236_EN.html
- European Parliament. (2021). European Parliament resolution of 7 October 2021 on the Arctic: opportunities, concerns and security challenges. Erişim: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0413_EN.html
- EU4OceanObs (2023). EU Arctic initiatives. Erişim: https://www.eu4oceanobs.eu/regional_initiatives/arctic/
- Gökırmak, M. (2016). Arktik jeopolitiği: Bölgesel aktörler ve yeni fırsatlar. *Journal of Central Asian & Caucasian Studies*, 10(21).
- Gümrükçü, H., Şimşek, A. İ. ve Ersoy, G. (2016). Küresel bakışla kutup çağı: Farklı disiplinler çok yönlü perspektifler. Ankara: Efil Yayınevi.
- Hennig, M. ve Caddell, R. (2017). On thin ice? Arctic indigenous communities, the European Union and the sustainable use of marine mammals. N. Liu, E. A. Kirk ve T. Henriksen (Eds.). *The European Union and the Arctic*. Boston: Brill.

- High Representative and the European Commission to the European Council. (2008). Climate Change and International Security. Erişim: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/99387.pdf
- IUU-Illegal Unreported and Unregulated Watch (2022). The EU IUU regulation. Erişim: <https://www.iuuwatch.eu/new-background-to-the-iuu-regulation/>
- İKV-İktisadi Kalkınma Vakfı (2012). AB, Arktik bölgesinde sürdürülebilir büyümeye katkıda bulunan yeni stratejisini açıkladı. Erişim: https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=515&id=1704
- Koivurova, T., Hoel, A. H., Humpert, M., Kirchner, S., Raspotnik, A., Śmieszek, M. G. ve Stepień, A. (2021). Overview of EU actions in the Arctic and their impact. EPRD Office for Economic Policy and Regional Development Ltd.. Eriřim: <https://eprd.pl/wp-content/uploads/2021/06/EU-Policy-Arctic-Impact-Overview-Final-Report.pdf>
- Kikkas, K. ve Romashkina, E. (2018). Potential opportunities for the Arctic transport space. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 180(1).
- Laframboise, L. (2022). Brussels looks north: The European Union's latest arctic policy and the potential for 'green' colonialism. The Arctic Institute. Erişim: <https://www.thearcticinstitute.org/brussels-looks-north-european-unions-latest-arctic-policy-potential-green-colonialism/>
- Limon, O. (2020). Yeni enerji havzalarının ortaya çıkmasının Kuzey Kutbu Arktika jeopolitik konumuna etkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi.
- Liu, N., Kirk, E. A. ve Henriksen, T. (2017). The European Union and the Arctic. Leiden: Brill.
- Luszczuk, M. (2011). Climate change in the Arctic and it's geopolitical consequence-The analysis of the European Union perspective. The Papers on Global Change, 16, 87–94.
- Marsili, M. (2022). Arctic security: A global challenge. Jadavpur Journal of International Relations, 26(2), 139–158.
- Maurer, A., Steinicke, S., Engel, A., Mnich, S. ve Oberländer, L. (2012). The EU as an Arctic actor? Interests and Governance Challenges. Report on the 3rd Annual Geopolitics in the High North—GeoNor—Conference and Joint GeoNor Workshops, Stiftung Wissenschaft und Politik, Berlin.

- Mestral, A. D. (2012). The EU as an Arctic power: Analysis of the competence of the EU in the Arctic by policy areas. *Dalhousie LJ*, 35(2), 329.
- ND-Northern Dimension. (2022). Homepage, Erişim: <https://northerndimension.info/>
- NDPTL-The Northern Dimension partnership on Transport and Logistics. (2022). Homepage. Erişim: <https://ndptl.org/>
- Østhagen, A. (2013). The European Union–An Arctic actor?. *Journal of Military and Strategic Studies*, 15(2).
- Oğuz, C. U. ve Ersoy, G. (2019). Svalbard Takımadası ve çevresindeki deniz alanlarına yönelik uluslararası hukuk düzenlemelerinin irdelenmesi. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 19, 64-91.
- Öztürk, T. ve Gürsoy, F. (2022). Küresel iklim değişikliğinin Arktik Okyanusu'na jeopolitik etkisi. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 22(1), 117-131.
- Paul, M. (2021). A new Arctic strategy for the EU: Maritime security and Geopolitical Signaling. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik -SWP- Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit.
- Perez, E. C. ve Yaneva, Z. V. (2016). The European Arctic Policy in Progress. *Polar Science*, 10(3), 441-449.
- PubAffairs Bruxelles. (2022). Arctic policy: EU opens consultation on the future approach. Erişim: <https://www.pubaffairsbruxelles.eu/eu-institution-news/arctic-policy-eu-opens-consultation-on-the-future-approach/>
- Raspotnik, A. ve Rudloff, B. (2012). The EU as a shipping actor in the Arctic. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik.
- Reuters. (2021). UN adopts ban on heavy fuel oil use by ships in Arctic. Erişim: <https://www.reuters.com/business/energy/un-adopts-ban-heavy-fuel-oil-use-by-ships-arctic-2021-06-17/>
- Ringbom, H. (2017). The European Union and Arctic shipping. N. Liu, E. A. Kirk ve T. Henriksen (Eds.). *The European Union and the Arctic*. Leiden, Boston: Brill.
- Stepien, A., Koivurova T. ve Kankaanpaa P. (2014). Strategic Environmental impact assessment of development of the Arctic. Arctic Centre, University of Lapland.
- The Arctic Centre of the University of Lapland. (2018). Arctic maritime transport (Background paper). Erişim: <https://www.arcticcentre.org/loader.aspx?id=e46e8ee6-59e8-433f-aed2-2ebf93eee8c7>
- Tunçeri, D. (2013). Kuzey kutbunda egemenlik ve çatışma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi.

- USGS-United States Geological Survey. (2008). Circum-Arctic resource appraisal: Estimates of undiscovered oil and gas north of the Arctic circle. Erişim: <https://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/fs2008-3049.pdf>
- UTİKAD-Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği. (2013). Yeni rotalarla ticaret hızlanacak. Erişim: <https://www.utikad.org.tr/Detay/Sektor-Haberleri/11511/yeni-rotalarla-ticaret-hizlanacak>
- Vylegzhanin, A. N., Young, O. R. ve Berkman, P. A. (2020). The central Arctic Ocean fisheries agreement as an element in the evolving Arctic Ocean governance complex. *Marine Policy*, 118, 104001.
- Weber, S. ve Romanyshyn, I. (2011). Breaking the ice: The European Union and the Arctic. *International Journal*, 66(4), 849-860.
- Weber, S. (2014). The development of an EU Arctic policy: Interests, objectives, and initiatives. A. Sprüds ve T. Rostoks (Ed.). *Perceptions and Strategies of Arcticness in Sub-Arctic Europe*, Latvian Institute of International Affairs, Riga.
- WWF-World Wide Fund for Nature. (2016). The EU and the Arctic. Erişim: <http://library.arcticportal.org/>
- Yıldız, G. ve Çelik, H. (2019). Yeni bir egemenlik mücadelesi alanı olarak Arktika: ABD-Rusya rekabeti. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 21(1), 57-77.

Extended Abstract

In fact, the Arctic has long been known to non-local societies and states. The region has become the geographical focus of the world, with climate change occurring faster than expected and thus melting glaciers revealing an accessible Arctic. One of the organizations with increasing interest in the region is the European Union (EU). The main reason for the EU's interest in the Arctic is the melting of the glaciers in the region due to global warming and its possible effects on the European continent. As the glaciers melt, access and transportation to the natural resources hidden in the region will be easier, new trade routes will be opened in the region and thus will provide great advantages in terms of time.

In order to strengthen its presence in the region, the EU first aimed to become a member of the Arctic Council (AC), which we can define as the high-level political forum in the Arctic but could not become a member for various reasons. Although the EU is not a member of the AC, it recognizes the AC as a key forum in the Arctic and seeks to gain permanent

observer status within this forum. It seems impossible for the EU to become a member of the Council in the near future, since the EU has taken a stance against the Russian invasion of Ukraine in 2021. However, as a non-regional actor, the EU is trying to legitimize its presence in the Arctic by citing the fact that it has both permanent and observer status members in the AC and that the developments in its north directly concern the European Continent. It continues to create policies for the region and strengthens its cooperation through both the Barents Euro-Arctic Council and Northern Dimension.

In fact, we cannot see that the EU's Arctic policy is fully formed until 2008. Interest in the region started to increase with the 2004 Arctic Climate Impact Assessment detecting an increase in average temperatures of 4-7°C. With the declaration that the glacier was at its lowest level in 2007, the main lines of the EU Arctic policies were shaped, and after this date, it started to be updated regularly. The EU's Arctic policy can be based on five main areas. Climate is one of the EU policy areas likely to be affected by Arctic change. Defining itself as a climate actor, the EU has the potential to contribute to the Arctic with its climate policies. As a second policy area, maritime transport is important. The reason for this is the melting of glaciers with the effect of global warming and the emergence of new transportation and trade routes for ships. In order for the EU to be actively involved in the region, especially in maritime transport, it is necessary to produce more effective and inclusive policies specific to the region. Since the presence of hegemonic powers in the region will be more noticeable with the new routes to be opened in the future, it seems likely that the parties that have already increased their investments and initiatives in this area will win in the long run. Natural resources in the Arctic have implications for the EU's economic, political and environmental policy directions. Russia's invasion of Ukraine in 2021 is one of the events that will most affect the EU's Arctic Policy in the future regarding natural resources. This invasion will have serious effects and consequences on EU-Russia energy policy and will further increase the importance of the Arctic. After this process, it is highly likely that both sides will take more careful steps in policies towards the Arctic region. For centuries, the Arctic has been a region that has hosted a variety of commercial services, primarily fishing. As fish stocks dwindle around the world, Arctic fishing will become even more important with 4 million square kilometres of sea soon to be cleared of ice. The EU is expected to be a contributing actor in assessing and shaping the conditions of future fisheries policies.

The EU also pursues active policies for the local people in the region.

As a result, with the Arctic coming to the fore in international politics, hegemonic powers have begun to turn to the region. The EU is well aware that its own security depends on security at its borders and neighbors. Therefore, the EU is updating its policies in order to protect its own interests and ensure its security, as well as to strengthen its presence in the region and become an Arctic actor. Considering the climate crisis and the ongoing Russia-Ukraine conflict, the EU needs to move from discourse to implementation in its Arctic policy.

¹ ABD, 30 Mart 1867'de Rusya İmparatorluğu'ndan Alaska'yı satın aldıktan sonra bir Arktik devleti olmuştur. Arktik devletleri arasında sadece İngiltere, AK üyesi değildir (Marsili, 2022).

² Siyah karbon, fosil yakıtların, odunun ve diğer yakıtların eksik yanmasıyla oluşan ve iklim üzerinde önemli etkileri olan isli siyah malzemedir. Işığı emme ve çevresini ısıtma konusunda güçlü olduğundan ısınmayı arttırıcı bir etkendir. Birçok çalışma, siyah karbon emisyonlarının azaltılmasının kısa sürede iklim üzerinde olumlu etki yaratacağını kanıtlamaktadır (Ccacoalition.org, t.y).

³ Paris Anlaşması, uzun vadeli dönem için hedefi, sanayi devrimi öncesine oranla, küresel sıcaklık artışını 2°C'nin altında hatta mümkünse 1°C seviyesinde tutmaktadır. Anlaşmada, sera gazı salınımlarının dengelenmesi ve olabildiğince kısa sürede azaltılmasının önemi vurgulamakta olup, hedeflere ulaşılması noktasında taraf ülkelerden Ulusal Katkı Beyanları ile tanımlanan iddialı yol haritalarının oluşturulması amaçlanmıştır (cevreibistanbul, 2022).

⁴ Antarktika'nın büyük çoğunluğu buzullarla kaplı olmasına rağmen, Arktik'te olduğu gibi zengin doğal kaynaklara sahip olması ülkelerin hak iddialarına sebebiyet vermiştir. Bu hak iddialarına hukuki bir meşruiyet sağlamak amacıyla anlaşmalar imzalanmıştır. Doğal kaynaklar, çevre, deniz canlıların korunması gibi birçok konuyu kapsayan anlaşmaların bütünü olarak tanımlayabileceğimiz Antarktika Antlaşmalar Sistemi, bölgede çatışmayı engellemeyi ve bölgenin barışçıl amaçlarla kullanılmasını amaçlamaktadır (Başar, 2003).

⁵ İklim değişikliği nedeniyle Arktik buzullarının erimesi, bölgedeki deniz ekosistemi üzerinde yıkıcı etkiler yaratmaktadır. Bu çerçevede bölgedeki balık türlerinin azalması riski de söz konusudur. Buzdan arınmış Arktik balıkçılık faaliyetlerini kolaylaştırırsa da iklim değişikliği balık stoklarını azaltmaktadır; bu süreçte bölge aşırı avlanma sorunuyla karşı karşıya kalırsa ekolojik yıkım iyice derinleşecektir. Bu nedenle sürdürülebilir balıkçılığın desteklenmesi önemlidir.

NOVUS ORBIS
Journal of Politics and International Relations
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi
Volume 5 • Number 1 • 2023

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

HUN TÜRKÜ ATTILA'NIN LİDERLİK SIRLARI
VE ORHUN YAZITLARINDAKİ MİLLİ
GÜVENLİK VE BÜTÜNLEŞME KODLARI

Mehmet ALKANALKA*

Makalenin Geliş Tarihi // Received: 04.01.2023

Düzeltilme Tarihi // Revised: 16.04.2023

Yayına Kabul Tarihi // Accepted: 18.04.2023

Öz

Bu makalede dünya genelindeki siyaset bilimi ve uluslararası ilişkilerde yer alan milli/sosyal bütünleşme kavramı, özgün bir sentezle Türk tarihinde önemli yeri olan Avrupa Hun İmparatoru Attila ve Orhun Yazıtları özelinde analiz edilmektedir. Orhun Yazıtları ile Wess Roberts'in Hun Attila'nın Liderlik Sırları kitabı Türk kültürü açısından önemli kodlar taşıyan eserler arasındadır. Söz konusu eserler, aynı zamanda hem sosyologlar hem tarihçiler hem de uluslararası ilişkiler araştırmacıları için zengin araştırma konularını da barındırmaktadır. Bu makalede; Türklerin yönetsel ve toplumsal başarı anahtarları, uluslararası ilişkiler neorealist teorisindeki iç dengeleme stratejisi ve 21. yüzyılda güncelliği artan milli/sosyal bütünleşme kavramları ile birlikte analiz edilmektedir. Çalışmada milli bütünleşmenin hem güvenlik açısından hem de toplumun dirençliliğinin artmasındaki önemine mütevazı bir katkı sağlanması hedeflenmiştir. Bu bakımdan; ABD, Fransa ve İngiltere'nin son milli güvenlik ve strateji belgelerinde milli sosyal bütünleşme kavramına atıf yapmaları oldukça anlamlıdır. Türkler iç dengeleme stratejisi ile milli bütünleşmelerini sağladıkları zamanlarda cihan şümül bir vizyonla dönemlerinin en önemli devletleri olmayı başarmışlar, milli

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, ORCID: 0000-0002-2311-935X, mehmetalkanalka@yahoo.com

bütünleşmelerini sağlayamadıkları zamanlarda çok büyük zorluklar ve acılar ile karşılaşmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Attila'nın Liderlik Sırları, Orhun Yazıtları, İç Dengeleme, Sosyal Bütünleşme, Milli Bütünleşme

National Security and Integration Codes in the Leadership Secrets of the Hun Turk Attila and in the Orkhon Inscriptions

Abstract

In this article, the concept of national/social cohesion in the international literature is analyzed in the perspective of a case study of the European Hun Empire and Orkhon Inscriptions. Orkhon Inscriptions and Wess Roberts's Hun Attila's Leadership Secrets are among the works that carry important codes in terms of Turkish culture. At the same time, these works contain a wealth of research topics for both sociologists, historians and international relations researchers. In this article; The keys to administrative and social success of the Turks are analyzed together with the internal balancing strategy in the neorealist theory of international relations and the concepts of national/social integration, which have become more current in the 21st century. In the study, it is aimed to make a modest contribution to the importance of national integration both in terms of security and in increasing the resilience of the society. It is quite significant that the USA, France and England refer to the concept of national social integration in their latest national security and strategy documents. When the Turks achieved their national integration with the internal balancing strategy, they managed to become the most important states of their time with a world-wide vision, and they faced great difficulties and pain when they could not achieve their national cohesion.

Keywords: Leadership Secrets of Attila the Hun, Orkhon Inscriptions, Internal Balancing, Social Cohesion, National Cohesion

Giriş

2020 yılından beri sosyal bütünleşme kavramı üzerine yapılan çalışma ve araştırmalarda artış olmuştur (Holloway ve Sturridge, 2022). Sosyal bütünleşme kavramı savaşlar sonucu ülkelerini terk eden göçmenler trajedisi ile birlikte uluslararası

ilişkilerde daha görünür rağmen, kavramın kullanılması daha eskilere dayanmaktadır. Sosyal bütünleşme (social cohesion) veya Fransızların strateji belgelerinde kullanmayı tercih ettikleri milli bütünleşme (national cohesion) kavramlarının oldukça geniş kullanım alanları bulunmaktadır. Durkheim'e göre; sosyal bütünleşme toplumu oluşturan bireylerin birbirlerine bağımlılığı, aralarında güçlü sosyal bağların varlığı ve de saklı bir sosyal çatışmanın yokluğudur (Fonseca, Lukosch and Brazier, 2019). Sosyal bütünleşmeyi korumak ve güçlendirmek, birçok ülke ve uluslararası topluluk için giderek daha önemli bir hedef hâline geldiği için birçok devlet ve Birleşmiş Milletler (BM) kavramı gündemlerinin üst sıralarına yerleştirdiler. Örneğin, Almanya Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung-BMZ), sosyal bütünleşmeyi gelecekteki kalkınma politikasının ana konusu haline getirirken, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme-UNDP), sosyal bütünleşme çerçevesi ve politikası geliştirdi (Leininger vd., 2021, s. 1). Yapılan bir çalışmanın sonucundaki bulgular, kriz durumlarıyla daha iyi başa çıkabilen, daha güçlü, daha bağlantılı ve dayanıklı topluluklar oluşturmak için sosyal bütünleşmeye yatırım yapmanın önemli bir araç olabileceği beklentisiyle tutarlı çıkmıştır (Lalot vd., 2022).

Avrupa Hun İmparatorluğu Karadeniz'den Almanya sınırına kadar olan bir coğrafyada hüküm sürmüştür. Avrupa'nın en büyük güçleri arasında olan Fransa'nın başkenti Paris'e kadar ilerlemiş, Avrupa'da döneminin en güçlü devleti Roma İmparatorluğu ve Germen kavimleri ile savaşmıştır. Avrupa Hun İmparatoru Attila'nın liderlik konusundaki tavsiyeleri hâlen ilgiyle okunmaktadır. *Nibelungen Destanı*, Avrupa Hun Hükümdarı Attila'nın diplomatik ve askeri dehasını dünyaya önemli bir Alman anlatısıdır (İlgin, 2021). Türklerin kültürel kodlarındaki Ergenekon destanında, önce içeride (dış müdahalelerden uzak) güçlenmenin ve beraberliğin sağlanması büyük önem taşımaktadır. 1980'lerden günümüze kadar ise devlet dışı aktörlerin terörizm adı altındaki mücadelesine muhatap kalan ve on binleri aşan şehit ile birlikte maddi ve manevi kayıplara uğrayan Türkiye Cumhuriyeti Devleti güney komşularındaki başarısız devletlerden kaynaklanan başta göçmenler olmak üzere sorunlarla da uğraşmaya devam etmektedir. Türkiye'nin içinde bulunduğu politik-sosyolojik durum, Avrupa Hun İmparatorluğu Attila dönemi ile günümüzdeki milli güvenlik mücadelesinde nedenleri ile temel çözüm önerilerini analiz etmek için bu makalede literatürde değişik ortamlarda kullanımı gittikçe artan sosyal bütünleşme kavramı analiz edilmiştir.

Bu makalede uluslararası literatürde yer alan milli/sosyal bütünleşme kavramı ve bu kavramın milli güvenlik için önemi konusuna da yer verilmektedir. Bu makalede 21. yüzyılın dinamiklerini anlamak adına, ABD ve İngiltere'nin son milli güvenlik strateji belgeleri ile Fransa'nın son beyaz kitabı ile Rusya-Ukrayna Savaşı yayımlanan bir strateji dokümanına da konu kapsamında yer verilmiştir. Aynı zamanda milli güvenlik sorunu olarak ele alınabilecek ulusal bütünleşmenin, milli birlik ve beraberliğin ne kadar önemli olduğunun belirtilmesi bu çalışmada hedeflenmiştir. Bu belgelerde milli/sosyal bütünleşmeye yer verilmesi ve İngiltere ile Fransa tarafından bu konunun milli güvenlik açısından en önemli unsur olarak yer verilmesinin makaleye ayrı bir katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

İkinci Dünya Savaşından sonraki iki kutuplu dünyada nükleer silahların caydırıcı etkisi nedeniyle konvansiyonel savaşlardan ziyade dolaylı yöntemlerin uygulandığı gayrinizami harp (unconventional)/kural dışı (irregular)/kirli (dirty) savaş gibi kavramlar uluslararası literatürde yer almıştır. Uluslararası ilişkilerde tehditler her zaman devlet aktörleri tarafından açıkça ve doğrudan değil, daha karmaşık ve dolaylı yöntemler kullanılarak, hedef ülkelerin hassasiyetleri de istismar edilerek uygulamaya geçirilebilir. Bu durum konvansiyonel düşman ordularından daha fazla tahribata da neden olabilir. Soğuk savaş döneminde büyük devletler sıcak temasa girmeden kirli savaş yöntemlerini uygulamışlardır. Toplumsal bütünleşmesini sağlayamayan devletler, yabancı güçler tarafından daha kolay hedef hâline gelmektedir. Masum sivillerin dahi katledildiği, ülkelerin hassasiyetlerinin istismar edilerek iç savaşların körüklendiği, daha da acısı ülkelerin kendi silahlı kuvvetlerinin namlularının kendi halkına çevrildiği bir asırda yaşıyoruz.

1) Teori ve Metodoloji

Uluslararası ilişkilerde akademik araştırmalarda devletler arasındaki ilişkilerde askeri güç ile ekonomik ve doğal kaynaklara ağırlık verilmiş, yazılı metinlere ve anlatılara yeterince odaklanılmamıştır (Beer, 2012). Bir açıklama ve anlama tarzı olarak anlatılar hem akademik hem de kamusal çevrelerde yoğun ilgi görmeye başlamıştır (Roberts, 2006). Tarihi süreçlerin analizi, bazı uluslararası ilişkiler teorileri için genellemelere gidilmesi yönünde katkı sağlamış olsa da hiçbirisinin entelektüel kesinliği tam olarak bulunmamaktadır (Thompson, 1992). Bununla birlikte, tarihsel anlatılardan bir kanun gibi gerçekleşme alanı oluşturabilecek teorik önermeler elde edilebilmektedir (Carr, 1986). Mehmet Akif Ersoy'un yazdığı gibi; "Târîh'i *tekerrür* diye ta'rîf ediyorlar; Hiç ibret

alınsaydı, tekerrür mü ederdi?” (Ersoy, 2017) (Vurgu yazara aittir). Bu anlamda; Türkiye Cumhurbaşkanlığı sembolünde de olan Türklerin kurmuş olduğu devletlerin gerçekleşme alanı kapsamında neden yıkıldıkları ve tekrar nasıl kurulduklarının tarihi iki vaka çalışması ile ele alınmasının bazı genellemelere gidilmesi ve günümüzdeki bazı sorunlara da ışık tutması açısından faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Uluslararası ilişkilerde vaka analizi (örnek olay incelemesi) yöntemi nitel araştırmalar olarak belge incelemesi ve içerik analizine imkân vermesi nedeniyle tercih edilen yöntemler arasındadır (Süleymanoğlu Kürüm, 2021). Tarihi örnekleri günümüzdeki kavramlar ile sunmak ve literatüre katkı sağlamak adına özgün karşılaştırmalı vaka çalışmaları kapsamında faydalı çalışmalar sağlamak ve elde edilen bulgular ile tarihteki kodları günümüze taşımak bu çalışmanın en önemli amacıdır. Bu makalede Türklerin yönetsel ve toplumsal başarı anahtarları uluslararası ilişkiler neorealist teorisi ve 21. yüzyılda güncelliği artan milli/sosyal bütünleşme kavramları ile birlikte analiz edilmiştir. Çalışmada hem bir güvenlik sorunu olarak ele alınabilecek milli birlik ve beraberliğin, hem de toplumu bir arada tutmak için adaletin, liyakatin, bireylere saygı ile bireylerin haklarının korunmasının ne kadar önemli olduğunun belirtilmesi de hedeflenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Fransa ve İngiltere'nin son milli güvenlik ve strateji belgelerinde milli sosyal bütünleşme kavramına atıf yapmaları oldukça anlamlıdır. Fransa tarafından tercih edilen milli bütünleşme teriminin ise Türkiye Cumhuriyeti'nin kültürel ve tarihi kodlarına daha uygun olduğunu değerlendiriyorum. Türkler iç dengeleme stratejisi ile milli bütünleşmelerini sağladıkları zamanlarda cihan şümul bir vizyonla dönemlerinin en önemli devletleri olmayı başarmışlar, milli bütünleşmelerini sağlayamadıkları zamanlarda çok büyük zorluklar ve acılar ile karşılaşmışlardır. İç dengeleme stratejisi için milli bütünleşme temel şartlardan birisini teşkil etmektedir. Bu makalede her iki kavram arasında bir köprü oluşturularak milli güvenlik için ulusal bütünleşmenin şart olduğu ve bunun iç dengelemeye katkı sağlayacağı ve bu kapsamdaki tarihi anlatılar üzerinden verilen kodlar ile uyumlu olup olmadığı analiz edilmiştir.

İç dengeleme, dış dengeleme, beka ve öz yardım kavramları uluslararası ilişkiler neorealizm teorisinin temel kavramlarından. Neorealizme göre devletlerin temel önceliği beka, güvenlik ve bağımsızlıktır, bunun için de devletlerin öz yardım kapsamında kendi kendilerine yeterli olmaları gerekmektedir (Schroeder, 1994, s. 109). Neorealistler hem teorilerini geliştirirken hem de geleceğe yönelik öngörülerde bulunurlarken tarihi verileri inceleyerek bazı sonuçlara

ulaşmışlardır (Schroeder, 1994, s. 130). Waltz, güç dengesi teorisini iç çabalar (ekonomik ve askeri gücünü artırmak, akıllı stratejiler geliştirmek) ve dış çabalar (müttefiklerini güçlendirmek ve geliştirmek veya rakibini zayıflatmak) olmak üzere iki kategoride açıklamaktadır (Waltz, 1993). Aynı kitabında Waltz, Galtung'dan bahsederek Galtung'un zenginlerin fakirleri istismar ettiğine ve zayıflattığına, onların ekonomik kalkınmalarını engellediğine ve hem içeriden hem dışarıdan bölünmüş olarak tuttuklarına inandığını belirtmiştir (Waltz, 1993, s. 32). Waltz'a göre iç dengeleme dış dengelemeden daha somut ve güvenilirdir (Waltz, 1993, s. 162). Uluslararası ilişkiler realist teorisinin kalbinde güç dengesi kavramı bulunmaktadır (Nexon, 2009). Güç dengesinin bir çeşidi olan iç dengeleme ulusal kaynaklarla savunma kabiliyetini artırmaktır (Lieber ve Alexander, 2005). Sadece askeri gücün artırılması, insan kaynaklarının ve kültürel zenginlikler ile toplumsal huzurun ihmal edilmesi en iyi çözüm noktasına ulaşmayı engelleyen hususlar arasında sayılabilir. İç dengeleme devletlerin sosyal, ekonomik, teknolojik ve doğal kaynaklar gibi potansiyel gücünü savunma gücüne dönüştürmesiyle ortaya çıkmaktadır (Lieber ve Alexander, 2005). Christensen ise milli politik güç konseptini geliştirmiştir, buna göre devleti yöneten liderlerin temel görevi güvenlik politikaları inisiyatifleri kapsamında milletin insani ve maddi kaynaklarının hareket geçirilmesidir (Christensen, 1997, s. 11). Milli güç unsurlarının mobilize edilmesi için amaç birliğinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bunun için de toplumun bütün fertlerinin hem kendi aralarında hem de devlet kurumları ve yöneticileri tarafından saygın bireyler olarak yaşamalarının sağlanması gerekmektedir. Bu konu ihmal edildiğinde, özellikle kriz ve savaş zamanlarında adeta toplumdaki şikâyetler su üstüne çıkarak devletlerin önce başarısız devlet olması daha sonrasında ise çoğunlukla yıkılması sonucunu getirmektedir. Türkiye'nin güney komşusu olan Irak ve Suriye'de yaşananlar, etnik farklılıkları olan iki devletin belirli inanç grubuna sahip gruplarının devlet yönetimindeki etkin konumlarının maruz kaldıkları dış askeri müdahale ve iç savaşlar sonucu ortadan kalkmasına ve sonrasında ise başarısız devletler (failed states) olmalarına neden olmuştur. Türkiye Cumhurbaşkanlığı Forsundaki 16 yıldız, tarihteki 16 Türk Devletini temsil etmektedir ve bu devletler arasında Avrupa Hun İmparatorluğu ile Uygurlar Devleti de bulunmaktadır. Avrupa Hun İmparatorluğu'nun büyük lideri Attila'nın liderlik sırlarını açıklayan tarihi anlatıları ile kendilerinden sonraki nesillere Türk devlet ve toplum geleneğinin kodlarını Orhun Yazıtları ile ileten Uygurların iki büyük lideri olan Bilge ve Kül Tigin Kağanlar ile bilge vezir Tonyukuk adına yazılı metinleri

milli/sosyal bütünleşme ve neorealizm iç dengeleme teorisi kapsamında analiz edilmiştir.

2) Milli/Sosyal Bütünleşme

Sosyal bütünleşme kavramı hem akademik çevrelerde hem de siyasette önem kazanmaya başlayan bir kavram olmuştur (Chan, To ve Chan, 2006). Sosyal bütünleşme hem zenginlik, etnik köken, ırk ve cinsiyet çatışması gibi sosyal çatışma ortamının olmaması, hem de güçlü sosyal bağların mevcudiyeti olarak tanımlanmıştır (Fonseca, Lukosch ve Brazier, 2018). Başka bir kaynakta ise istikrarlı bir demokrasi için sosyal bütünleşme, toplumdaki sosyo-ekonomik parçalanmışlığın ve eşitsizliğin azaltılması ile çoğulcu yurttaşlığın güçlendirilmesi olarak ifade edilmiştir (Cuellar, 2009). Gough ve Olofsson (1999, s. 1)'a göre ise, temel amaç toplumsal bütünleşme ile sosyal dışlama temalarını birleştirmektir. Toplumsal bütünleşme kavramı sosyal bilimler literatüründe çoğunlukla mülteciler, etnik azınlıklar gibi sosyolojik yapıları tanımlamada kullanılmaktadır. Bollen ve Hoyle (1990) ise konuya algılanan bütünleşme kavramı üzerinden psikolojik bir katkı da sağlamışlardır. Bu kavram, Prof. Stephen Walt'un tehdit dengesi fonksiyonundaki algılanan tehdit kavramına benzer şekilde olgulardan ziyade duygusal ve sübjektif bir mahiyettedir. Devletler kendi sübjektif tehdit algılarına göre güvenlik politikalarını ve ittifaklarını şekillendirmektedirler. Örneğin; nükleer silahlar bir tehdit olmasına rağmen, ABD'ye göre nükleer devletler İngiltere ve Fransa tehdit olarak algılanmazken, diğer nükleer güçler olan Çin, Rusya Federasyonu ve Kuzey Kore tehdit olarak kabul edilmektedir.

1990'larda sosyal bütünleşme araştırmalarında, ABD'li akademisyenler ortak değerler, güven ve sosyal ağlara odaklanırken, Avrupalı araştırmacılar eşitsizlik ve sosyal haklara erişim konuları üzerinde durmuşlardır (Leininger vd., 2021, ss. 2-3). Sosyal bütünleşme, toplum üyeleri ile toplumu bir arada tutan devlet arasındaki dikey ve yatay ilişkileri ifade eder. Sosyal bütünleşme, güven, kapsayıcı bir kimlik ve ortak fayda için iş birliğini içeren bir dizi tutum ve davranışsal tezahür ile de karakterize edilebilir (Chan vd., 2006). Genel anlamda sosyal dışlanma, belirli grupları toplumların sosyal, ekonomik, kültürel ve politik yaşamına tam katılımdan dışlayan toplumsal ve kurumsal süreçleri ifade eder (Narayan, 1999, s. 4). Sosyal dışlanma ve sosyal sermaye terimleri arasında örtüşmeler vardır. Öyle ki; her ikisi de siyasi karar verme dâhil olmak üzere karar verme sürecine katılımı veya dâhil olmayı içerir ve her ikisi de analitik olarak dahil edilen veya

dışlananlara odaklanır (Narayan, 1999, s. 5). Sosyal bütünleşme, güvenin temel bir bileşen olduğu toplumlardaki *birliktelik duygusunun* ortaya çıkma derecesi olarak anlaşılabilir (Delhey vd., 2018). Sosyal bütünleşmeye yönelik uluslararası literatürdeki artan ilgi, çoğunlukla etnik-kültürel çeşitliliğin artması, zengin ve fakir arasındaki gelir düzeyindeki uçurumun açılması gibi kronik ve radikal toplumsal değişimler nedeniyle ulusal bütünlüğün zedelenmesi endişelerinden kaynaklanmaktadır (Wilkinson ve Pickett, 2018). 2008 mali krizi ve sonraki üç yıldaki Avro krizi özellikle kapitalist Batı ülkelerinde bu endişeleri daha da artırdı (Delhey vd., 2018). Bütünleşmenin azalmasına dair popüler izlenim, çağdaş toplumlardaki yaygın toplumsal rahatsızlık anlatısıyla da örtüşmektedir (Eckersley, 2011). Corona krizinde yaşanan tecrit ve aşırı ulaşım sorunu bu rahatsızlığı ve ekonomik uçurumu daha da derinleştirmiştir. Eşitsizliğin yüksek olduğu yerlerde, insanların geleceğin aydınlık görüldüğüne inanma olasılığı daha da azalmakta ve kaderlerinin kendi ellerinde olduklarına inanmaları için daha da az nedenleri olmaktadır (Uslaner ve Brown, 2003). Milli bütünleşmenin hem yatay hem de dikey boyutları bulunmaktadır ve her iki boyut aslında toplumsal bütünleşmenin ortak anahtarlarıdır. Yatay ulusal bütünleşme, toplumdaki bireyler ve topluluklar arasındaki yatay bağlantıları kapsarken, toplumu oluşturan bireylerin ve toplulukların kurumlar ve yöneticiler ile ilişkiler dikey bütünleşmeyi temsil etmektedir (Delhey vd., 2018). Kurumsal güven veya siyasi güven, insanların hükümetlerine duydukları güveni ve hükümeti ve bağlı kurumları ne ölçüde güvenilir, güvenilir, adil ve yetkin gördükleri anlamına da gelmektedir (Levi ve Stoker, 2000). Düşük düzeydeki siyasi güven, vatandaşlar ve kurumları arasında gerilime yol açabileceğinden, sosyal bütünleşme için bir tehdit de oluşturmaktadır (Bottoni, 2018). İngiltere ulusal bütünleşme politikası ve uygulaması, 2001'den 2010'a kadar, farklı etnik topluluklar arasındaki yerel alanlardaki ayrımcılığı ortadan kaldırmak amacıyla başlatıldı ve 2010'da daha geniş bir kavram olan büyük toplum kavramına doğru evrildi (Lalot vd., 2022). Bu nedenle İngiltere'nin analiz edilen milli strateji belgesinde bu kavrama yer verilmesi tesadüfi değildir.

Sosyal bütünleşme kavramı hem toplumların hem şehirlerin hem de milletlerin dayanıklılığını artırmaya yönelik çalışmalarda sıklıkla yer almaktadır. Toplumsal bütünleşmenin önemi fark edilerek milli güvenlik strateji belgelerinde de yer alması sağlanmıştır. Öyle ki; İngiltere'nin 2021 tarihinde yayımlanan *Rekabetçi Bir Çağda Küresel Britanya: Güvenlik, Savunma, Kalkınma ve Dış Politikanın Bütünleşik İncelemesi* (Global Britain in a Competitive age: The Integrated Review of

Security, Defence, Development and Foreign Policy) başlıklı stratejik güvenlik belgesinde sosyal bütünleşme kavramı üç yerde geçmektedir (UK Cabinet Office, 2021). Devlet kaynaklı tehditlerin gittikçe arttığı ve sosyal bütünleşmeyi de hedef aldıklarının belirtilmesinden (UK Cabinet Office, 2021, s. 70) sonra İngiltere'nin birinci hedefinin milli dayanıklılığı artırmak olduğu ve sosyal bütünleşmenin de milli dayanıklılığın bir ögesi olduğu vurgulanmıştır (UK Cabinet Office, 2021). Söz konusu belge, Corona ve ekonomik sürecinde aynı zamanda yoğun mülteci ve göçmen krizinin yaşandığı bir zamanda yazılmış olduğu için anlamlıdır.

ABD Başkanı Biden tarafından 2021 yılında yayımlanmış ABD'nin milli güvenlik strateji belgesinde ise; ABD'nin gücünün dayanışma çemberinin genişletilmesi, yüklerin paylaşılması çabalarının birleştirilmesi ile çoğalacağı ve dâhil edici ekonomik büyüme ile sosyal bütünleşme taahhüdü de belirtilen konular arasındadır (The White House, 2021).

2013 yılındaki Fransa'nın Savunma ve Milli Güvenlik Belgesi olan *Beyaz Kitabı*'nda sosyal bütünleşme terimi yerine milli bütünleşme ifadesi kâderde ortak vizyon şeklinde kullanılmıştır (France Presidency, 2013). Aynı dokümanda Fransa'nın bağımsızlığının her şeyden önce ve en önemlisi olarak milli bütünleşmeye ve dinamik bir ekonomiye bağlı olduğu vurgulanmıştır (France Presidency, 2013). Fransa'nın Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan sonra yayımlanan 2022 Yılı Stratejik Gözden Geçirme Raporu'nda ikinci stratejik hedef olarak bütün ve dirençli Fransa başlığı altında; Fransa'nın, askeri veya bilgi manipülasyonu, iklim değişikliği, kaynakların talan edilmesi, salgın hastalıklar, vb. konvansiyonel olmayan muhtemel tüm güvenlik sorunları karşısında dayanıklılığını güçlendirmesi gerektiği ve bunun için de ulusal bütünleşmenin sağlanmasının önemi vurgulanmıştır (The General Secretariat for Defence and National Security, 2022, s. 35). Savunma zihniyetine sahip bir nüfus ile planlama ve kriz yönetiminde deneyimli yetkililer arasındaki bu sinerji, güvenlik, ekonomi, istihdam ve ulusal bütünleşme alanlarında milli direncin güçlendirilmesini mümkün kılacaktır (The General Secretariat for Defence and National Security, 2022, s. 36).

ABD, İngiltere ve Fransa gibi ileri demokratik Batı ülkelerinde herhangi bir savaş tehlikesi veya iç savaş olasılığı yokken bile sosyal bütünleşmeye verilen bu önem, demokrasinin sorunlarını da teyit niteliğindeki verilerdir. Demokrasiler halkın yönetime seçimler vasıtasıyla katılması ve egemenliğin millete ait olduğu temelindeki yönetim şekli olmasına rağmen, zamanla özünden uzaklaştırılarak seçimler sonucu halkın yaklaşık yarısının bir sonraki seçime kadar

dışlandığı veya ihmal edildiği yapılara da bürünebilmektedir. Bunu önlemek maksadıyla kritik konularda değişik yasama mevzuatlarına göre farklı ülkelerde referandum uygulaması bir araç olarak kullanılmaktadır. Örneğin İsviçre'de vatandaşlığa geçmek isteyen her birey için dar bölgelerde halka mektupla referandum uygulaması mevcuttur. Kritik konularda referandum uygulaması, katılımcı ve en demokratik uygulamadır. Özellikle yoğun göçmen olarak sosyal bütünleşme ihtiyacı olan ülkelerde konuyla ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Bu ülkeler arasında Kanada da yer almaktadır. Jenson (1998), referandum kampanyalarında ve seçimlerde yaşananların geleceğe yönelik olumsuz etkileri olduğunu, algılanan korku, bölünme ve düşmanlığın aynı zamanda toplumsal bütünleşmeyi azalttığını da belirtmiştir. Bu hususlar toplumdaki kutuplaşmaya neden olan konular arasında referandum ve seçimler gibi demokrasinin temel araçlarının belirtmesi bakımından oldukça önemlidir (Jenson, 1998). Aynı yazıda sosyal bütünleşmenin boyutları aidiyet-soyutlanma, dâhil etmedışlama, katılım sağlama-dışarıda bırakma, tanıma-reddetme, meşruiyet-kanuna aykırılık gibi zıt kavramlarla beş grupta belirtilmiştir (Jenson, 1998).

3) Avrupa Hun İmparatorluğu ve Attila'nın Liderlik Sırları

İstanbul'un fethinden 1000 yıl önce hayatını kaybeden Avrupa Hun İmparatoru Attila, Avrupa'nın en önemli güçleri olan Doğu Roma İmparatorluğu ile Batı Roma İmparatorluğunu vergiye bağlamış önemli bir liderdir. Osmanlı İmparatorluğundan farklı olarak, Hunlar hem bugünün İtalya, Fransa ve hem de Almanya topraklarında üstünlüklerini kabul ettirmeyi başarmışlardır. *Niebelungen Destanının 'Niebelunlar Hunlara Giderken'* bölümünde:

Korkmadan yolculuğa çıkınız. Etzel (Attila) sizlere daha önce hiç kimsenin göstermediği saygıyı gösterecek... Hunlar! Benim dostluk tavsiyelerimi dinlesinler: Sizler Burgundlular gibi yalan dolan bilmezsiniz.

ifadeleri oldukça önemlidir (İlgin, 2021).

Avrupa Hun İmparatoru Attila ile Bizans İmparatorluğu ile arasında 434 yılında imzalanan Margos (Margus) Antlaşmasının 3. maddesine göre; "Bizans, Hun hâkimiyetindeki kavimlerle hiçbir şekilde iş birliği kurmayacaktır." Maddesi oldukça anlamlıdır. 442 yılındaki Bizanslıların da Margus Antlaşmasına aykırı olarak Akatzir/Ak-Hazarlar'ın isyanı dış desteklerine rağmen Hunlar tarafından bastırılmış ve ilerleyen dönemde Bizans İmparatorluğu ile

tekrar savaşılmış, 447 yılında ordularıyla Tuna'yı geçen Attila, Sofya ve Filibe'yi aldıktan sonra İstanbul'u kuşatmak üzere Büyük Çekmece'ye kadar ilerlemiştir.

Türklerin öncelikle iç cepheye önem vermesi ve dış güçlerin kendi birlik ve beraberliğine yönelik olası faaliyetlerini anlaşma ile sınırlandırması stratejik bakımdan oldukça önemli ve temel şart olarak değerlendirilebilir. Türkler tarih boyunca dışarıya karşı daima öz yeterli olmaya büyük önem vermişlerdir. Bunun en önemli şartı olarak da milli birlik ve beraberliğin sağlanmasına önem verilmesi Attila tarafından liderlik stratejisi olarak başarı ile uygulanmıştır. Attila Avrupalılar tarafından devlet ve ordu yönetimindeki üstün mahareti ve liderlik vasıflarıyla günümüze kadar ilgi odağı olmayı başarmıştır (Ahmetbeyoğlu, 2019, s. 16). Avrupalılar Attila'yı Tanrı'nın kırbağı olarak olumsuz manada ötekileştirerek başarısızlıklarını sübjektif bir algı ile örtmeye çalışmıştır (Ahmetbeyoğlu, 2019). Attila her ne kadar Batı tarafından Tanrı'nın kırbağı olarak olumsuz bir şekilde itham edilse de en acımasız eleştirenler bile ufkunu, askeri dehasını, devlet idaresindeki üstün becerilerini inkâr etmezler (Ahmetbeyoğlu, 2017). Attila'nın yerel kavimlerden bir bürokrasi oluşturma çabası Türk tarihinde ender görülen bir yaklaşımdır ve liyakat bakımından oldukça değerlidir. Batı Attila hem iç hem de dış rekabetin yoğun olması nedeniyle orduyu yöneten komutanların her iki rekabeti de hafife almadan çok çalışmaları gerektiğini ve savaşçıların görevlerini yerine getirmeye meyilli olmadıkları mevkilere getirilmemesi gerektiğini vurgulayarak liyakatin önemine dikkat çekmiştir (Yılmaz, 2016, ss. 155-56). Türk Devlet töresinde büyük kardeşin tahta çıkması kesin bir hüküm değildir ve liyakate verilen önem kapsamında en liyakatli şehzadenin tahta çıkması esastır (Ahmetbeyoğlu, 2001, ss. 60-61). Liyakate bir örnek de merkezi idaredeki kağandan sonra gelen aynı zamanda orduya da komuta eden başvezirin kağan soyundan olması gerekmediğidir (Ahmetbeyoğlu, 2001, s. 150). Nihai gayesi dünya hâkimiyeti olan Attila, dönemin en büyük güçleri Doğu ve Batı Roma İmparatorlukları ile mücadeleye girişmeden önce Fin ve Türk asıllı boyları kontrol altına alma stratejisini izledi ve uygun fırsatları kollamaya başladı (Ahmetbeyoğlu, 2001, s. 68). Bu stratejisi neorealizmin varsayımları arasında olan ve kardeş kavgalarını önleme kapsamında iç dengeleme stratejisi ile uyumludur. Attila'nın ölümü sonrası yerine liderlik vasfı Attila gibi olmayan varislerin taht kavgalarının da etkisiyle zayıflayan merkezi idareye karşı isyanlar ile devletin kısa sürede yıkılmıştır (Ahmetbeyoğlu, 2001, s. 116). Hunların devlet yönetimi ademi merkeziyetçiydi ve devlet güçlü iken sorun yaratmayan bu

husus liderlerin ve devletin zayıf kaldığı durumlarda yıkılışın ana nedenleri arasında gösterilmektedir (Gedikli, 2021, s. 60).

Roberts'in Attila'nın Liderlik Sırları Kitabından, makalenin inceleme alanına giren alıntılar derlenerek özet olarak aşağıda sunulmuştur;

Attila'nın Hunların kralı olarak görevi boylar arasındaki birliği sağlayacak yeni bir moral ve disiplin aşılacaktır (Roberts, 1989, s. 35). Birliğin temeli moral ve disiplinden geçer; disiplin baskı demek değildir, aynı zamanda fertlerin haklarının kaybolması manasına da gelmeyip, fertlerin öz güvenlerinin sağlanması ile morale de katkı sağlar (Roberts, 1989, s. 36). Boylar arasında birliği sağladığımız zamanlar olmasına rağmen, bazı boylar bu birliği kenara koyarak yabancı devletler tarafından satın alınmıştır (Roberts, 1989, s. 35). Birlik ruhu bütün Hunların ana prensibi olmalıdır, bölündüğümüz zaman kolaylıkla yabancı devletlerin tebaası konumuna düşeriz (Roberts, 1989, s. 43). Sadakat, adanmışlık ruhu her yerde güven, konfor ve barışa katkı sağlamalı, bunlar olmadan geniş kitlelere yayılan memnuniyetsizliği ortadan kaldıramaz, amaçsızca oyalanır dururuz (Roberts, 1989, s. 38). Atilla Roma İmparatorluğunu da analiz ederken kitapta geçen şu analizi yapmıştır. Roma İmparatorluğundaki bozulma çoğunlukla sadece yönetme arzusu olan göz alıcı fakat içi boş yaşam süren liderlerinden kaynaklanmaktadır ve bunlar milli hedeflerini de kaybetmişlerdir (Roberts, 1989, s. 61). Bu liderler yönetimde kalmak için birlik için hedefler ile liyakati bir kenara bırakmışlar ve de onların liderlikleri de zayıflatılmış kurumlar ile sığ sadakate dayanmaktadır (Roberts, 1989).

Buna cevaben Hunları nitelerken ise; Hunların gizemli bir birlikteliği sağlayan güçlü gelenekleri olan genç bir millet olduğunu, ortak kaderleri için daha iyi hizmet etmek adına bu değerlerin kalıcı ve güçlü bağlar olarak kullanılmasına vurgu yapmıştır (Roberts, 1989, s. 61). Düşmanlarımızı bir gaye için seçmeliyiz, kral bile olsanız herkesin sizinle aynı düşüncede olmasını beklemeyin, boylarınızın içindeki veya dışındaki dostça karşıtlıklardan verimli sonuçlar elde edebilirsiniz ve her muhalifi düşmanlaştırmayın, düşmanınızın gücünü ne kadar büyük veya küçük olursa olsun asla hafife almayın, çünkü günün birinde size karşı savaşabilir (Roberts, 1989, ss.57-58). Geçmiş analiz etmeyi asla ihmal etmeyiniz, geçmişin hasta ve disiplinsiz stratejilerini bir yana bırakıp geleceğe hazırlanmak için iyi tanımlanmış bir hedef doğrultusunda Hunların birliğini sağlamak için yeni politikalar ve uygulamalar planlamalıyız (Roberts, 1989, s. 95).

Yukarıdaki tüm yazılanlar analiz edildiğinde; her şeyin temeli realizmde iç dengeleme olarak ifade edilen bütün sosyal

ve maddi güçlerin ortak bir gaye doğrultusunda çalışmasını esas alan birlik ve beraberlikten geçmektedir. Bu aynı zamanda toplumun bütün bireylerine saygı göstermek, adalet, barış ve refahı getirmekle de yakından bağlantılıdır. Attila yönetici olarak görevinin boylar arasındaki birliği sağlamak ve bunun için yeni bir moral aşılaktan bahsetmiştir. Attila, birlik ruhunun bütün Hunların ana prensibi olması gerektiğini ifade ederek, aksi takdirde dış güçler tarafından bazı boyların satın alınarak birliğin bozulduğunu vurgulamıştır. Bu durum Attila'nın hiç hoşlanmadığı bir durumdur. Fertlerin öz güvenlerinin yüksek olması gerektiği ve haklarının kaybolmaması gerektiği de çok önemli bir tavsiyedir. Hem fertlerin haklarının korunması ve öz güvenli olması hem de Hunları oluşturan boylar arasındaki birliğin sağlanması sosyal bütünleşme kavramının yatay boyutu ile uyumludur. Attila, kral bile olsanız, herkesin sizinle aynı düşüncede olmasını beklememe ve hatta bu karşıtlıklardan faydalanma tavsiyesi ise fertler ve boylar ile yönetici arasındaki sosyal bütünleşmenin dikey boyutuna dikkat çekmektedir. Milli bütünleşmenin kurumlara ve yöneticilere duyulan güvensizliğine kapsamında dikey boyutuna yönelik olarak ise Roma İmparatorluğu'nun yönetici ve kurumları kötü örnek verilmiştir. Bu kapsamda, Roma'nın sırf yönetimde kalmak için liyakati bir kenara bıraktıkları, bu yüzden sadece sadakate dayalı yöneticiler ile kurumların zayıflatıldığını belirtmiştir. Her yerde güven ve konforun sağlanması ve geniş kitlelerdeki memnuniyetsizliğin giderilmeden hiçbir şey yapılamayacağı vurgusu ise eşitsizliğin ve haksızlıkların giderilmesine yönelik oldukça değerli ve anlamlı bir uyarıdır. Attila, birlikte yaşama ve büyük toplum hedeflerine yönelik olarak da geleceğe hazırlanmak için iyi tanımlanmış bir hedef doğrultusunda Hunların birliğini sağlamak için yeni politikalar ve uygulamalar planlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu tavsiyeler hem İngiltere hem Fransa hem de UNDP'nin strateji belgelerinde belirtilen hususlardır.

4) Göktürkler ve Orhun Yazıtları

Türk tarihinin en eski yazılı belgeleri olan Bilge Kağan ve Kül Tigin abideleri Orhun Nehri yakınlarında bulunduğu için Orhun Yazıtları olarak isimlendirilir ve bunlardan Kül Tigin Anıtı 732 yılında, Bilge Kağan Anıtı ise 735 yılında dikilmiştir (Tekin, 1998, s. 10). Orhun Abidelerinde devletin çöküşü üç ana nedene bağlanmaktadır. Bunlar dış sebep olarak Çin ve iç sebepler olarak Türk Milletindeki başta kardeş kavgaları ve iç isyanlar olmak üzere kötü huylar ile liyakatsizliktir. Türk Milletinin dış sebeplerden daha çok iç nedenlerden dolayı ve

yazıtlardaki ifadesi ile kötü huyundan vazgeçmemesi ve devletinin yasalarını bozmasının yıkılmanın aslı nedeni olduğu şu şekilde ifade edilmektedir; “Üstte(ki) gök çökmedikçe, altta(ki) yer delinmedikçe (ey) Türk halkı (senin) devletini, yasalarını kim yıkıp bozabilirdi. (Ey) Türk halkı (kötü huyundan) vazgeç ve nadim ol” (Mert ve Albayrak, 2013, s. 90). “Türk beyleri Türk unvanlarını bıraktı” (Mert ve Albayrak, 2013, s. 94). Türk Devletlerinin kendi aralarındaki mücadelelere ve isyanlara Orhun Yazıtlarında detaylı olarak yer verilmektedir (Taşağıl, 2004, s. 4). Bilge Kağan'ın 734'te ölümü sonrası başarısız liderler ile devlet idaresi neticesinde zayıflayan ikinci Göktürk Devletini Karluk, Uygur ve Basmıl gibi yine Türk boyları yıkmıştır (Taşağıl, 2004, s. 4). Liderin yetersiz olmasının bürokrasiyi de yetersiz yapacağı, bu ikisinin iç çekişmeler ve ayrışmalar sonucu merkezi idarenin zayıflamasına yol açacağı, nihayetinde dış güçlerin bunu istismar edeceği Kül Tigin Yazıtlarının doğu yüzünde şu şekilde ifade edilmektedir;

Bilgisiz kağan oturmuştur, kötü kağan oturmuştur. Buyruğu da bilgisizmiş tabî, kötü imiş tabî. Beyleri milleti ahenksiz olduğu için, Çin milleti hilekâr ve sahtekâr olduğu için, aldatıcı olduğu için, küçük kardeş ve büyük kardeşi ise birbirine düşürdüğü için, bey ve milleti karşılıklı çekiştirdiği için, Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış (Şanlı ve Köç, 2021, ss. 57-58).

Bilge Kağan sonrası devletin kısa sürede yıkılması süreci tıpkı Avrupa Hun İmparatorluğunun Attila sonrası kısa sürede yıkılması ile benzerlikler taşımaktadır. Güçlü bir liderin liyakate ve sosyal bütünlüğünü yine güçlü bir ordu ile sağlayarak topraklarını genişletmesi, güçlü lider sonrası bilgisiz ve kötü liderlerin taht ve kardeş kavgaları ile merkezi idarenin zayıflamasına neden olduğu, devletin ehil kadrolar yerine sadakate dayalı kadrolar ile yıkıma doğru sürüklendiği sonucuna varılmaktadır. Bu aşamada ise dış güçler devreye girmektedir. Devleti yıkan dış etken olan Çin'in hilelerinin iç nedenleri istismar ederek Türk Milletinin devletlerini yıkıma sürüklediği ise şu şekilde ifade edilmektedir;

Çin halkı hilekâr (ve) sahtekâr olduğu için, aldatıcı olduğu için, erkek kardeşlerle ağabeyleri birbirine düşürdüğü için, beylerle halkı karşılıklı kışkırttığı için, Türk halkı, kurduğu devletini elinden çıkarıvermiş. (Mert ve Albayrak, 2013, s.106). [...] Cariye olmuş, kul olmuş halkı, Türk örf ve adetlerini bırakmış halkı atalarımın dedelerimin töresince (yeniden) yaratmış (ve) eğitmiş (Mert ve Albayrak, 2013, s. 107).

Türk Milleti'nin dış tehditlerden korkmadığı veciz bir şekilde üstte gök çökmedikçe, altta yer delinmedikçe Türk devletleri ve yasalarının bozulamayacağı belirtildikten sonra, dönemin dış gücü Çin'in hem fertler arasındaki yatay milli bütünleşmeyi hem de halk ile yöneticileri arasındaki dikey bütünleşmeyi bozduğu için kardeş kavgaları ile devletin yıkıldığı vurgulanmıştır. Milli bütünleşmenin temeli olan güven ve inanç kavramlarının hile ile ortadan kaldırıldığı da metinlerden anlaşılmaktadır. Milletin bir arada olmasını sağlayan tutkal görevindeki Türk örf ve ananelerinin terk edildiği, Türk beylerinin Türk unvanlarını bıraktıkları ve halkın bağımsızlığını kaybettiği ve kul olduğu da sert bir şekilde eleştirilmiştir.

Orhun Yazıtlarındaki, yani Türk Milletinin kültürel kodlarındaki; “Türk beylerini, milletini [...], zahmet çektirmeyin, incitmeyin” tavsiyesi oldukça anlamlıdır (Ergin, 2019, s. 41). Diğer önemli bir eser olan Kül Tigin Yazıtlarının güney yüzünde ise “İyi bilgili insanı, iyi cesur insanı yürütmezmiş. Bir insan yanılrsa, kabilesi, milleti, akrabasına kadar barındırmazmış” (Şanlı ve Köç, 2021, s. 58), ifadeleri liyakatin ve ehil insan kaynaklarının ne demek olduğunu, toplumdaki insan kaynaklarının tamamını değerlendirmenin gerekliliğini ve maalesef dış güçlerin liyakat sahibi insanları nasıl kardeş eliyle tasfiye ettiğini en güzel şekilde tasvir etmektedir. Tonyukuk Yazıtlarında da milli birlik ve beraberlik ile sosyal bütünleşme çok berrak şekilde açıklanmıştır; “Kendi içi dıştan tutulmuş gibiyiz. Yufka olanın delinmesi kolay imiş, ince olanı kırmak kolay. Yufka kalın olsa delinmesi zor imiş. İnce yoğun olsa kırmak zor imiş” (Atabey, 2015). Türk Milletinin tanzim edilmesine ve fakirin zengin edilmesine yönelik olarak ise Bilge Kağan Doğu yüzünde yer alan; “Oturarak Türk milletini tekrar tanzim etti, tekrar besledi. Fakiri zengin kıldı...” (Şanlı ve Köç, 2021, s. 61) ve Kül Tigin güney yüzünde yer alan; “Kağan oturup aç, fakir milleti hep toplattım. Fakir milleti zengin kıldım” (Şanlı ve Köç, 2021, ss. 57-58) ifadeleri de günümüz Türkiye Cumhuriyeti için de güzel temel çözüm önerileri sunmaktadır. Toplumsal dayanışmanın gelişmesi için zengin ve fakir ayrımındaki makasın da daralması büyük önem arz etmektedir. Bu tarihi ve kültürel kodlar aslında her şeyi çok güzel özetlemektedir. Eğer toplumsal ahenk ve bütünleşme olmadığı takdirde, bu hassasiyetin dış cephenin güçleri tarafından hileler ve dolaylı yöntemler ile istismar edilerek bağımsızlığını dahi kaybedebileceği anlaşılmaktadır.

Sonuç

Bu makalede Türklerin yönetsel ve toplumsal başarı kodları, uluslararası ilişkiler neorealist teori ve 21. Yüzyılda

güncelliği artan milli/sosyal bütünleşme kavramları ile birlikte analiz edilmiştir. Çalışmada literatürde değişik ortamlarda kullanımı gittikçe artan milli/sosyal bütünleşme kavramı milli güvenlik ile birlikte incelenmiştir. Bu kapsamda, ABD, İngiltere ve Fransa'nın son milli güvenlik ve strateji belgelerinde milli/sosyal bütünleşme kavramına atıf yapmaları oldukça anlamlıdır. Fransa, bağımsızlığının her şeyden önce ve en önemlisi olarak milli bütünleşmeye ve dinamik bir ekonomiye bağlı olduğunu vurgulamıştır. Sosyal bütünleşme, toplum üyeleri ile toplumu bir arada tutan devlet kurumu arasındaki hem dikey hem de yatay ilişkileri ifade etmektedir. Sosyal bütünleşme, güven, kapsayıcı bir kimlik ve ortak fayda için iş birliğini içeren bir dizi tutum ve davranışsal tezahür ile de karakterize edilebilir.

Türk dünyasında sosyal bütünleşmenin ve milli dayanışmanın kültürel kodlarına incelenen her iki vaka analizinde de rastlanmaktadır. İncelenen kavramlar her ne kadar yeni kavramlar gibi görünse de söz konusu kavramların aslında yeni olmadığı ve Türk Milletinin tarihi ve kültürel kodlarında bulunduğu bu çalışmada incelenen tarihi anlatılar ve yazıtlar üzerinden teyit edilmiştir.

Attila'nın Liderlik Sırları ile Orhun Yazıtları birlikte değerlendirildiğinde; Türklerde milli bütünleşme konusunda tarihi ve kültürel kodların yüzyıllar öncesinden çok güzel betimlendiği ve bir patika bağımlılığı (path dependency) olduğu sonucuna varılmıştır. Eğer toplumsal ahenk ve bütünleşme olmadığı takdirde, bu hassasiyetin dış cephenin güçleri tarafından hileler ve dolaylı yöntemler ile istismar edilerek bağımsızlığını dahi kaybedebileceği de önemli bulgular arasındadır. Türklere öncelikle iç cepheye önem vermesi ve dış güçlerin kendi birlik ve beraberliğine yönelik olası faaliyetlerini sınırlandırması stratejik bakımdan oldukça önemli ve temel şart olarak değerlendirilebilir. Türklere tarih boyunca dışarıya karşı daima öz yeterli (self help) olmaya büyük önem vermişlerdir. Bunun en önemli şartı olarak da milli birlik ve beraberliğin sağlanmasından geçmektedir. Hem Hunlar hem de Göktürkler devlet ile kâim olmuşlardır ve devlet milli bütünleşme ve sosyal dayanışma için düzenleyici bir tutkal görevi üstlenmiştir. Milli bütünleşme, iç dengeleme stratejisi için temel şartlar arasındadır ve bu özellik Türk tarihinin devamlılık arz eden idari ve sosyo-kültürel mirasıdır. Türklere iç dengeleme stratejisi ile milli bütünleşmelerini sağladıkları zamanlarda cihan şümül bir vizyonla dönemlerinin en önemli devletleri olmayı başarmışlar, milli bütünleşmelerini sağlayamadıkları zamanlarda çok büyük zorluklar ve acılar ile karşılaşmışlardır. Bu makalede her iki kavram arasında bir köprü oluşturularak

milli güvenlik için ulusal bütünleşmenin şart olduğu ve bunun iç dengelemeye katkı sağlayacağı da tespit edilmiştir.

Orhun Yazıtlarındaki veriler analiz edildiğinde; tarihin belirli dönemlerinde rütbeleri ve insanları hafife alma ve liyakatten ziyade sadakate verilen aşırı önemin daha büyük zararlara yol açtığı ve de tekrar güçlü olmak için milli bütünlüğün bir süreç içerisinde zararları telafi etmek için harekete geçtiği ifade edilebilir. Sadece yöneticilerin değil toplumun bütün bireylerinin de doğru olması sosyal bütünleşmeye olumlu katkı sağlayacaktır. Toplumsal dayanışmanın gelişmesi için zengin ve fakir ayrımındaki makasın da daralması büyük önem arz etmektedir.

Attila'nın Liderlik Sırları kitabında makalenin konusu kapsamındaki yazılanlar analiz edildiğinde; her şeyin temelini iç dengeleme stratejisi kapsamındaki sosyal ve maddi bütün güçlerin ortak bir gaye doğrultusunda çalışmasını esas alan birlik ve beraberlikten geçmekte olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu aynı zamanda toplumun bütün bireylerine saygı göstermek, adalet, barış ve refahı getirmekle de yakından bağlantılıdır. Attila yönetici olarak temel görevinin boylar arasındaki birliği sağlamak ve bunun için yeni bir moral aşılama olduğunu vurgulamıştır. Attila, birlik ruhunun bütün Hunların ana prensibi olması gerektiğini ifade ederek, aksi takdirde dış güçler tarafından bazı boyların satın alınarak birliğin bozulduğunu ve bu durumdan hiç hoşlanmadığını açıklamıştır. Hem fertlerin haklarının korunması ve öz güvenli olması hem de Hunları oluşturan boylar arasındaki birliğin sağlanması sosyal bütünleşme kavramının yatay boyutu ile uyumludur. Milli bütünleşmenin kurumlara ve yöneticilere duyulan güvensizliğine kapsamında dikey boyutuna yönelik olarak ise Roma İmparatorluğu'nun yönetici ve kurumları kötü örnek verilmiştir. Bu kapsamda, Roma'nın sırf yönetimde kalmak için liyakati bir kenara bıraktıkları, bu yüzden sadece sadakate dayalı yöneticiler ile kurumların zayıflatıldığını belirtmiştir. Her yerde güven ve konforun sağlanması ve geniş kitlelerdeki memnuniyetsizliğin giderilmeden hiçbir şey yapılamayacağı vurgusu ise eşitsizliğin ve haksızlıkların giderilmesine yönelik oldukça değerli ve anlamlı bir uyarıdır. Attila, birlikte yaşama ve büyük toplum hedeflerine yönelik olarak da geleceğe hazırlanmak için iyi tanımlanmış bir hedef doğrultusunda Hunların birliğini sağlamak için yeni politikalar ve uygulamalar planlanması gerektiğini de ifade etmiştir. Bu tavsiyeler hem İngiltere hem Fransa hem de UNDP'nin strateji belgelerinde de belirtilen hususlardır.

Attila'nın yerel kavimlerden bir bürokrasi oluşturma çabası Türk tarihinde ender görülen bir yaklaşımdır ve liyakat

bakımından oldukça değerlidir. Attila hem iç hem de dış rekabetin yoğun olması nedeniyle orduyu yöneten komutanların her iki rekabeti de hafife almadan çok çalışmaları gerektiğini ve savaşçıların görevlerini yerine getirmeye meyilli olmadıkları mevkilere getirilmemesi gerektiğini vurgulayarak liyakatin önemine dikkat çekmiştir. Buradaki hem iç hem dış rekabet kavramı oldukça önemlidir ve cihanşümul bir vizyon ile rakiplere daima galebe çalma bakımından liyakatin günümüzdeki yurt dışı ve yurt içi olmak üzere her iki boyutunu da kapsamaktadır.

Bilge Kağan sonrası devletin kısa sürede yıkılması süreci tıpkı Avrupa Hun İmparatorluğunun Attila sonrası kısa sürede yıkılması ile benzerlikler taşımaktadır. Güçlü bir liderin liyakate ve sosyal bütünlüğe dayalı olmak üzere yine güçlü bir ordu ile daima güçlü iken, güçlü lider sonrası bilgisiz ve kötü liderlerin taht ve kardeş kavgaları yüzünden merkezi idarenin zayıfladığı, devletin ehil kadrolar yerine sadakate dayalı kadrolar ile yıkıma doğru sürüklendiği ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Kaynakça

- Ahmetbeyoğlu, A. (2001). Avrupa Hun imparatorluğu. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ahmetbeyoğlu, A. (2017). Hunları ve Hun İmparatoru Atilla'yı konuştuk - Kültürden medeniyete. TRT Avaz. Erişim: <https://www.youtube.com/watch?v=FHRUKIzKDA>
- Ahmetbeyoğlu, A. (2019). Tarihi kaynaklardaki Hun ve Attila algısı üzerine değerlendirme. Türk Dünyası Araştırmaları, 121, 11-20.
- Atabey, İ. (2015). Taşı dillendiren Türk: Tonyukuk. Türk Yurdu Dergisi, Erişim: www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=2285.
- Beer, F. A. ve Hariman, R. (2012). Realism and rhetoric in international relations. F. A. Beer ve R. Hariman (Ed.). Post-realism: The rhetorical turn in international relations. Michigan: Michigan State University Press.
- Bollen, K. A. ve Hoyle, R. H. (1990). Perceived cohesion: A conceptual and empirical examination. Social Forces, 69(2), 479-504.
- Bottoni, G. (2018). Validation of a social cohesion theoretical framework: A multiple group SEM strategy. Quality & Quantity: International Journal of Methodology, 52(3), 1081-1102.
- Carr, D. (1986). Time, narrative, and history. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Chan, J., To, H. P. and Chan, E. (2006). Reconsidering social cohesion: Developing a definition and analytical

- framework for empirical research. *Social Indicators Research*, 75, 273-302.
- Christensen, T. J. (1997). *Useful adversaries: Grand strategy, domestic mobilization, and Sino-American conflict, 1947-1958*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Cuellar, R. (2009). *Social cohesion and democracy*. IDEA, Erişim: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/chapters/the-role-of-the-european-union-in-democracy-building/eu-democracy-building-discussion-paper-27.pdf>
- Delhey, J., Boehnke, K., Dragolov, G., Ignácz, Z. S., Larsen, M., Lorenz, J. ve Koch, M. (2018). Social cohesion and its correlates: A comparison of Western and Asian societies. *Comparative Sociology*, 17(3-4), 426-455.
- Eckersley, R. (2011). Whatever happened to Western Civilization. the cultural crisis, 20 years later. *The Futurist*, 16-22.
- Ergin, M. (2019). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ersoy, M.A. (2017). *Safahat*. Say Yayınları.
- Fonseca, X., Lukosch, S. ve Brazier, F. (2019). Social cohesion revisited: A new definition and how to characterize it. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 32(2), 231-253.
- France Presidency. (2013). *French white paper defence and national security*. Erişim: http://www.livreblancdefenseetsecurite.gouv.fr/pdf/the_white_paper_defence_2013.pdf
- The General Secretariat for Defence and National Security. (2022). *France National Strategic Review*. Erişim: <http://www.sgdsn.gouv.fr/uploads/2022/12/rns-uk-20221202.pdf>
- Gedikli, Y. (2020). *Avrupa Hunları ve Avrupa Hun Türkçesi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Holloway, K. ve Sturridge, C. (2022). *Social cohesion in displacement: The state of play*. HPG working paper. London: ODI. Erişim: www.odi.org/en/publications/social-cohesion-indisplacement-the-state-of-play
- Ilgın, F. M. D. (2021). *Nibelungen Destanı ve Kağan Attila*. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, (36), 1-15.
- Jenson, J. (1998). *Mapping social cohesion: The state of Canadian research*. Ottawa: Canadian Policy Research Networks.
- Lalot, F., Abrams, D., Broadwood, J., Davies Hayon, K. Ve Platts-Dunn, I. (2022). *The social cohesion investment: Communities that invested in integration programmes are showing greater social cohesion in the midst of the*

- COVID-19 pandemic. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 32(3), 536-554.
- Leininger, J., Burchi, F., Fiedler, C., Mross, K., Nowack, D., von Schiller, A., Sommer, C., Strupat, C. ve Ziaja, S. (2021). Social cohesion: A new definition and a proposal for its measurement in Africa. Discussion Paper. Bonn: German Development Institute. Erişim: www.die-gdi.de/discussionpaper/article/social-cohesion-a-new-definition-and-a-proposal-for-its-measurement-in-africa.
- Levi, M. ve Stoker, L. (2000). Political trust and trustworthiness. *Annual Review of Political Science*, 3(1), 475-507.
- Lieber, K. ve Alexander, G. (2005). Waiting for balancing: Why the world is not pushing back. *International Security*, 30(1), 109-139.
- Mert, O. ve Albayrak, F. (2013). Köl Tigin ve Bilge Kağan Yazıtlarının metinlerinde ünlülerin yazımıyla ilgili karşılaşılan farklılıklar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 2(2), 86-115.
- Narayan, D. (1999). Bonds and bridges: Social capital and poverty. Policy Research Working Paper No. 2167. Washington DC: World Bank. Erişim: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documentsreports/documentdetail/989601468766526606/bonds-and-bridges-social-and-poverty>
- Nexon, D. H. (2009). The balance of power in the balance. *World Politics*, 61(2), 330-359.
- Olofsson, G. ve Gough, I. (1999). Capitalism and social cohesion: Essays on exclusion and integration. London: Palgrave Macmillan.
- Roberts, G. (2006). History, theory and the narrative turn in IR. *Review of International Studies*, 32(4), 703-714.
- Roberts, W. (1989). Leadership secrets of Attila the Hun. New York, NY: Warner Books.
- Schroeder, P. (1994). Historical reality vs. neo-realist theory. *International Security*, 19(1), 108-148.
- Süleymanoğlu Kürüm, R. (2021). Uluslararası ilişkilerde nitel yöntemlerle makale yazımı: Vaka analizi ve incelikleri. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (42), 149-169.
- Şanlı, M. ve Köç, A. (2021). Orhun Abidelerinde sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan ortak değerler. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 4(1), 48-68.
- Taşgıl, A. (2004). Çin kaynaklarına göre eski Türk Boyları. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Tekin, T. (1998). Orhon Yazıtları: Kul Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk. Simurg.
- The White House. (2021). Interim national security strategic guidance. Erişim: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>.
- Thompson, W. R. (1992). Dehio, long cycles, and the geohistorical context of structural transition. *World Politics*, 45(1), 127–152.
- UK Cabinet Office. (2021). Global Britain in a competitive age: The integrated review of security, defence, development and foreign policy. Erişim: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global_Britain_in_a_Competitive_Age_the_Integrated_Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf.
- Uslaner, E.M. ve Brown, M. (2003). Inequality, trust, and civic engagement. *American Politics Research*, 31, 1-28.
- Waltz, K. N. (1993). *Theory of international politics*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Wilkinson, R. ve Pickett, K. (2010). *The spirit level: Why more equal societies always do better*. London: Penguin Books.
- Yılmaz, A. (2016). Attila'nın siyasi hayatı, şahsiyeti ve karakteri. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1),141-164.

Extended Abstract

On international relations, it is focused mostly on states and their military and economic latent power. It is also important speeches of important leaders after they succeeded and analyzed their secrets of leaderships. Internal balancing, external balancing, self-help and survival terms are among realist vocabulary. It is intended to analyze these terms on the monuments and books of the Turkish culture, and noticed the importance of the internal balancing and self-help terms for Turks. It is also found that historical enemies of Turks implemented both direct and indirect approaches simultaneously. From Orkhon Inscriptions to Turkish Independence War and till present internal front and Turkish national cohesion has been the first agenda for Turkish Nation.

In this article, the concept of national/social cohesion in the international literature is analyzed in the perspective of a case study of the European Hun Empire and Orkhon Inscriptions. Orkhon Inscriptions and Wess Roberts's Hun Attila's Leadership Secrets are among the works that carry

important codes in terms of Turkish culture. At the same time, these works contain a wealth of research topics for both sociologists, historians and international relations researchers. In this article, the keys to administrative and social success of the Turks will be analyzed together with the international relations neorealist theory and the concepts of national/social cohesion, which have become increasingly popular in the 21st century. In the study, it is also aimed to state how important it is to protect national unity and solidarity, which can be considered as a security problem, as well as justice, merit, respect for individuals and the protection of individuals' rights in order to keep the society together. It is quite significant that the United States of America (USA), France and England refer to the concept of national social integration in their latest national security and strategy documents. The fact that national/social cohesion is included in USA's, United Kingdom (UK)'s, and France's strategic security documents, and that this issue is included as the most important element in terms of national security by England and France is believed to add even more value to the article. When the Turks achieved their national cohesion with the internal balancing strategy, they managed to become the most important states of their time with a world-wide vision, and they faced great difficulties and pain when they could not achieve their national cohesion. The purpose of this study is to make a modest contribution to the international relations literature as a case study from Turkish history and to overcome the problems of today's Turkey.

In the Ergenekon epic in the cultural codes of the Turks, first of all, it is of great importance to strengthen and unite inside (away from external interventions). Since the 1980s, the Republic of Turkey, which has faced the struggle of non-state actors under the name of terrorism and has suffered material and moral losses along with more than tens of thousands of martyrs, continues to deal with the problems arising from the failed states in its southern neighbors. In this article, the concept of social cohesion, which is increasingly used in different environments in the literature, in order to analyze the political-sociological situation in Turkey, the reasons for the current national security struggle and the basic solution suggestions in the European Hun Empire Attila period and the Orkhon Inscriptions.

In order to present historical examples with current concepts and contribute to the literature, the most important aim of this study is to provide useful studies and to bring the codes of history to the present with the findings. In this article, the keys to administrative and social success of the Turks will be

analyzed together with the international relations neorealist theory and the concepts of national/social cohesion, which have become increasingly popular in the 21st century. In the study, it is also aimed to state how important national unity and solidarity, justice and merit are, which can be considered as a security problem, and the subject is examined together with the concept of national/social cohesion, which is increasingly used in different environments in the literature. It is quite significant that the USA and England refer to the concept of national social cohesion in their latest national security and strategy documents.

When the Turks achieved their national cohesion with the internal balancing strategy, they managed to become the most important states of their time with a world-wide vision, and they faced great difficulties and pain when they could not achieve their national integration. National cohesion is one of the basic conditions for the internal balancing strategy. In this article, by creating a bridge between both concepts, it is stated that national integration is essential for national security and this will contribute to the internal balancing, and that this will contribute to the internal balancing.

NOVUS ORBIS
Journal of Politics and International Relations
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi
Volume 5 • Number 1 • 2023

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

**CONSUMPTION CORRIDORS: LIVING A
GOOD LIFE WITHIN SUSTAINABLE LIMITS**
**Doris Fuchs, Marlyne Sahakian, Tobias
Gumbert, Antonietta Di Giulio, Michael
Maniates, Sylvia Lorek, Antonia Graf**
(London: Routledge, 2021)

Özlem TÜRKOĞLU*

Kitap İncelemesinin Geliş Tarihi // Received: 14.01.2023
Düzeltilme Tarihi // Revised: 02.03.2023
Yayına Kabul Tarihi // Accepted: 11.04.2023

As a part of The Routledge Focus on Environment and Sustainability series, *Consumption Corridors: Living Good Life within Sustainable Limits (2021)* introduces the concept of consumption corridors and provides an overview of living a good life within a world of ecological and social limits. The book draws an overall picture of the core aspects; consumption corridors as a pathway for fostering and envisioning sustainable transformation of the necessary social change in pursuit of living a good life. The book comprises of five chapters: *Living well within limits*, *Our vision: The good life*, *Consumption corridors as a vehicle to pursue the good life*, *What's stopping us?* and *Visionary change: Corridors as a pathway to the good life*. The book also includes annexes that contain useful

* Lisans Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ORCID: 0000-0002-6779-4365, turkogluozzlem@gmail.com

information helping its readers by providing essential background on the research topic of consumption corridors in relation to the pursuit of the good life within limits.

Chapter I offers an overview of the concept of living well for everyone within the limits by focusing on the vision of the good life. It starts with the emphasis that “the most essential condition for living a good life is the ability to satisfy needs” (Fuchs et al., 2021, p. 1). This statement argues that a needs-based approach is utilized to reach out the good life within necessary conditions, but there is a need to think about the consumption corridors for plenty of people who are not living a good life under diverse and unfair conditions. Yet, the chapter elaborates that the consumption patterns of some people are likely to constrain others as some consumption corridors are unequally enjoyed to reach a good life.

In this regard, for future generations, negative outputs of consumption patterns might be seen inevitable within. The chapter concludes by referring to the fact that environmental and social dimensions of consumption are not experienced in the same way. Rather, these dimensions are mostly separated from wellbeing and security, so they are detrimental for the achievement of the good life for all.

Chapter II is concerned with the conditions for living the good life. As the book offers that everybody can live well within the limits, this chapter concentrates on the features of living the good life. First, it takes a distinct approach by focusing on the concept of the good life. It indicates that the positivity of this good life perspective relates humanity to search for freedom. In this sense, the chapter correlates the good life for everyone with “[the] vision that all people can adhere to” (Fuchs et al., 2021, p. 7). Significantly, Chapter II articulates that “talking about a good life is not the same as talking about life being good in terms of morals, ethical rules of conduct, norms, or societal obligations” (Fuchs et al., 2021, p. 7). It simply deals with the interpretation of the concept of the good life while focusing on what the good life is.

On the one hand, the chapter sought to attain a definition of the good life that depends on perceptions and perspectives which are distinctive factors beyond people. On the other hand, it is specified by correlating the good life with philosophical thought, based on different approaches demonstrating the possibility for societies to ensure that all people have an opportunity to live a good life. It further places attention on the conditions of satisfaction as well as necessary factors for living the good life humans value. Moreover, the needs-based approach helps to comprehend what the good life is not.

However, the needs-based approach requires to be distinguished from desires and satisfiers.

At this point, the book explains what these distinctions are with the use of figures. It is crucial for backing the good life within the limits as the book mentions “the good life from a needs-based perspective then, is life in which individuals are able to satisfy their needs and have access to the ecological and social resources necessary for doing so” (Fuchs et al., 2021, p. 17). Furthermore, another concept to reach a good life is discussed. Thus, it would be possible to mention that “the good life is under siege”, confronting with enormous obstacles such as deeper inequalities, deprivation and so on (Fuchs et al., 2021, p. 19).

Then, the chapter continues by providing example of the recent developments to reinforce the idea of wellbeing as represented by governments, societies, nation-states through social security, education, and health policies within the depiction of quantitative indicators of the quality of life. It underlines the significant impact of the participation of all people in shaping society on the basis of the good life as it is illustrated with accelerated urbanization. Yet, the book sequentially discusses that this urbanization process has its cons, whilst it also provides opportunities “to shape patterns of production and consumption within minimum environmental impact and maximum social harmony and justice” (Fuchs et al., 2021, p. 20).

Chapter III fundamentally remarks the importance of consumption corridors as powerful instruments in terms of pursuing the good life within the limits. It stresses that “consumption corridors allow us to envision and implement the social change needed to make living well within limits as reality” (Fuchs et al., 2021, p. 33). The chapter focuses on making a correlation between minimum and maximum standards. Minimum standards enable every person to live a good life while maximum standards guarantee the chance of others for living a good life. In a sense, minimum consumption standards are analyzed as necessary elements to ensure people to satisfy their needs and enable access to the required resources. Indeed, the gap between minimum and maximum consumption standards is also viewed as producing sustainable corridors that allow individuals to make their consumption in a free, democratic, and sustainable way.

However, I contend that this correlation mostly lacks the discussion of negative impacts of those standards as the book only covers the standards of great importance for all to live a good life and it often focuses on the concept of consumption

corridors combining notions of human needs, choices, and freedom for the base of the good life for all. For instance,

the very function of corridors, of minimum and maximum consumption standards, is that all individuals now and in the future can fulfill their needs. In consequence, the definition of minimum and maximum consumption standards relates directly to the question of opportunities for needs satisfaction, which is to satisfiers. Minimum consumption standards directly follow from human needs and societal agreement on opportunities for their satisfaction. Maximum consumption standards must then be defined in ways that guarantee the ability of all individuals to meet minimum consumption standards (Fuchs et al., 2021, p. 35).

As this example illustrates, these standards mainly contribute to what all people pursue as of the good life regarding the fulfillment as well as satisfaction of the needs of the fundamental aim for living the good life. Although it refers to living the good life within the limits, the definition precisely requires a broad focus on the adverse impacts of those efforts influencing the way we pursue the good life. Therefore, the concept of consumption corridors bolsters structural conditions for prosperous consumption and wellbeing. However, there is a need to consider that “consumption corridors changing over time” (Fuchs et al., 2021, p. 37), and this changing process mostly creates the need for a dynamic nature of such corridors.

It further shows the limits to consumption. Those limits are highlighted with the maxima of consumption corridors meaning that this concept enables an ability for others to live a good within limits and also concerns with ecological efficiency standards, welfare, housing size, transport systems, democracy, and food consumption. Thus, it is perceived by authors that those limits to consumption are not visionary ideas serving to the good life and are often seen in a coercive environment. Still, those limits are necessary as they offer freedom to live a good life while preserving the chances of others to do so and to provide an efficient consumption within lower and upper limits. Here, the chapter points out the role of participatory processes of people as an essential factor of corridor development through social change for the pursuit of good life. Thus, chapter III simply indicates that consumption corridors are not solely about limitations on consumption, rather, these are about understanding and making a proper use of consumption limits through living the good life.

Chapter IV elaborates the obstacles of pursuing the good life by analyzing specific limits such as the limits to the salvation potential of technological innovation. At this point, the Chapter implies that the reliability on technology as the only option for human prosperity. Yet, this optimism mostly results in dangers to the good life. The chapter points out that technology is necessary in terms of innovations for the good life. It is also underscored that there is a need to consider the world of challenges we live that would often bring about setbacks. All these correlations encourage to think about how to live within limits which of them mostly undermine the good life. At this point, I assert that these limits are also required for the pursuit of the good life as the book offers “all of which points the challenging requirements of good life visioning: seeing clearly the limits of everyday stories about the wizardry of technology, the power of efficiency, the centrality of the economies, and the role of freedom in democracy” (Fuchs et al., 2021, p. 55).

Then, the chapter analyzes the limits of efficiency and markets by claiming that gaining efficiency is costly in terms of our environment of production and consumption patterns. In many instances, it is indicated that higher efficiency leads to the active consumption, however, it is necessary to know that efficiency should be provided within economic and social arrangements. Otherwise, it would be possible to see negative outcomes of focusing excessively on efficiency through consumption corridors without limits. Briefly, there should be combined focus on efficiency and sufficiency by considering what is really needed for the aim of the good life for all.

The Chapter further tackles with the limits to consumer sovereignty and responsibility by viewing consumers as dangerous. Also, the Chapter concentrates on the limits against consumers, which are necessarily applied by promoting collective action through sustainable consumption. Therefore, the idea of putting the limits on consumption choices is not problematic for the good life. These are, rather, viewed as necessary to emancipate people through sustainable conditions of social change for living the good life. In short, all these limits are for paving the way in pursuit of social change, and these frames of reliability on such myths endanger the good life for all. This explains us the need of social change without reliability on any myths in the pursuit of the good life, as the book mentions “we need social change that facilitates rewarding, affirming, and meaningful citizen participation instead of consumer choice. Consumption corridors offer just that opportunity” (Fuchs et al., 2021, p. 70).

The book concludes with the Chapter V. This chapter highlights the key elements that the book has been covering. The conclusive part of this book mentions that “corridors as a pathway to the good life” (Fuchs et al., 2021, p. 71) and simply argues what humans need to construct the good life they pursue and what kind of changes they need. Then, it gives specific examples centering on the topic “what’s stopping us?” through the pursuit of the good life by considering that “the good life is under siege” (Fuchs et al., 2021, p. 19). In this regard, the book urges to consider about the social change just as consumption corridors offer. It briefly expresses the need of the social change that succeed people within limits and enable them a good life they pursue. It is worth to mention that the book examined the changes that humanity needs for the good life. This examination focuses on both positive perspectives that humanity benefit from and negative perspectives that would lead to negative results for all.

Then it provides retention that outlines the consumption corridors as key instruments for the pursuit of the good life and to predict sustainability for all. However, this scholarly book particularly indicates prevalent truths of the topic of consumption corridors through the attainment of the good life so that it is quite difficult to criticize all the chapters in detail which offer us generally acceptable information of what we need to fulfill and be adhered to achieve our vision of living the good life.

In sum, this weighty tome provides a vivacious explanation and a guide for understanding the concept of consumption corridors together with the needed social change that is observed within diverse perspectives through the desired pursuit of living the good life. Yet, this observation of diverse perspectives is enriched by figures and examples in the book which offers far more reasonable analysis of what has been tackled within chapters. The conclusions, drawn from the analyses in the chapters, are fascinating and well-referred. While repetitive patterns of chapters create an impression of going through the motions, this tome adds rich and relative insights into considerable instruments for the pursuit of living a good life within sustainable limits whose remedy lies with the consumption corridors. Overall, this book is contingent on the desire for a good life to exist within limits through social change. The systematic, luminous, and up-to-date content covered in each chapter can be of considerable use for anyone else who is interested in sustainability studies, and it is thus worth reading and understanding.

NOVUS ORBIS
Journal of Politics and International Relations
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi
Volume 5 • Number 1 • 2023

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DEMOKRASİ
PROMOSYONU: HİNDİSTAN ÖRNEĞİ

Duygu Özlük

(Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları, 2021)

Buse OĞUZ*

Kitap İncelemesinin Geliş Tarihi // Received: 30.12.2022

Düzeltilme Tarihi // Revised: 20.01.2023

Yayına Kabul Tarihi // Accepted: 11.04.2023

Demokrasi promosyonu, 20. yüzyılın ortalarından itibaren uluslararası ilişkilerde kendi başına bir değer olmaya başlayan popüler bir kavram haline gelmiştir. Ekim 2021 tarihinde Duygu ÖZLÜK tarafından okuyucularına sunulan eser, demokrasi promosyonu konusundaki eksikliği doldurmayı amaçlamaktadır. Demokrasinin devlet ve toplum ilişkilerin de belirleyici bir unsur olduğunu belirten Özlük, demokrasinin evrensel nitelik kazanmasıyla demokrasiye katkı sağlayacak ekonomik, sosyal ve siyasal her türlü yardım ve girişim olarak tanımlanan demokrasi promosyonu kavramını tartışmaktadır. Kitapta, Batı'nın bilinen demokrasi promosyonu aktörlerinin yanı sıra yükselen güç ve dünyanın en büyük demokrasisi olmakla birlikte ekonomik, demografik, askeri kapasitesiyle Güney Asya'nın en önemli gücü ve Batı dünyası dışından bir aktör olarak Hindistan mercek altına alınmaktadır.

* Lisans Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ORCID: 0000-0002-7463-3244, balkes10_o6@outlook.com

Yazarın çalışmasında üç ana bölüme bir giriş bölümü ve bir sonuç ve değerlendirme bölümü eşlik etmektedir. Özlük, girişte konuyu genel hatlarıyla ele aldıktan sonra ana başlıkları da kısımlara ayırmakta ve demokrasi promosyonu kavramını açıklayarak Hindistan örneğinin anlaşılmasına odaklanmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde demokratikleşme ve demokrasi promosyonu kavramlarının teorik çerçevesi ele alınmaktadır. Demokrasi promosyonunun uluslararası ilişkilerdeki yeri tartışılarak, demokrasi sürecini belirleyen temel dinamiklere ve geliştirilmiş teorilere değinilmektedir. Bunların temelinde öncelikle demokrasi kavramının ele alındığı ve değer olarak kabul görmesi ile birlikte demokrasi promosyonu çalışmalarının hızlandığı ifade edilmektedir. Bu süreci analiz etmeye yönelik geliştirilmiş olan teoriler eserde, modernleşme teorisi, yapısal değişim teorisi ve elit teorisi başlıkları altında incelenmektedir.

Modernleşme teorisi'nin temelinde ekonomik kalkınmayı aldığını belirten Özlük, günümüz ilişkilerinde varlığını hala koruyan ekonomik kalkınma potansiyeline dayalı demokrasi istikrarının belirlendiğine dikkat çekmektedir. Yazarın değindiği bir diğer önemli konu ise 1648 Westphalia Barışı'ndan beri egemen, eşitlik ve tanınma bir devletin uluslararası sistemin parçası kabul edilmesi için yeterliyken 20. yüzyılın ortalarından itibaren yaşanan değişimler sonucu yeni kriterlerin tartışılmaya başlanması sonrasında yapısal teori çerçevesinde yaklaşım sağlandığı noktasıdır. Demokrasinin bizahati kendisinin tartışmalı bir kavram olduğunu belirten Özlük, demokrasi promosyonunun açık bir tanımının kolayca yapılmasının oldukça zor olduğunu belirtmekte ve demokrasi promosyonunu en basit şekliyle; "demokrasinin gelişmesine katkı sağlayabilecek ekonomik ve sosyal her türlü kalkınmasını kapsayan yardımlar" olarak ifade etmektedir (Özlük, 2021, s. 242). Bu konuda demokrasi promosyonu literatürünün olgunlaşmasında ABD'nin yadsınamaz bir ağırlığı olduğu belirtilmektedir.

Yazar, ABD'nin demokrasi promosyonu tarihi temelini analizi için Milja Kurki ve Jeff Bridoux'un çalışmalarında¹ belirtilen beş paradigmatik değişimi ele almaktadır. Bu kapsamda ele alınan ilk değişim Woodrow Wilson'un 14 noktası, ikinci değişim Marshall Planı, üçüncü değişim Soğuk Savaş dönemi, dördüncü değişim Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve son değişim 11 Eylül saldırıları çalışmada ABD için kritik noktalar olarak tespit edilmektedir. Bölümün ilerleyen kısımlarında, ABD'nin demokrasi promosyonu üzerindeki ekonomik stratejisinin iki kutuplu dönemin son bulmasıyla

gelişmeye başladığı ifade edilmektedir. Yazar, bölümün sonlarına doğru demokrasi promosyonuna destek veren Avrupa Birliği ve kısmen de Birleşmiş Milletler gibi uluslararası aktörlere değinmekte ve bu aktörlerin demokrasi promosyonları faaliyetlerini Batı'daki örnekleri ile birlikte Soğuk Savaş sonrası döneme odaklanarak okuyucularına aktarmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümü *Hindistan: Dünyanın En Büyük Ekonomisi* başlığı altında ele alınmaktadır. Öncelikle Hindistan'ın demokrasi sürecine, dönemsel gelişmelerine ve dış politika kimliğine yer verilen bu bölümde, Hindistan'ın demokrasiye geçiş sürecinin en belirleyici unsuru olarak İngiliz kolonisi dönemi gösterilmekte ve başlıca konu olarak ele alınmaktadır. Özlük, iki asır boyunca İngiliz kolonyal geçmişinin Hindistan'ın toplumsal, kültürel ve siyasi yapılarının derinden etkilenmesine sebebiyet verdiğini belirtmektedir. Yazar, bu konuda farklı değerlendirmelerin var olduğuna da dikkat çekmektedir. Bu koloni geçmişinin her açıdan Hindistan'ın köklerini sağlamlaştırmış olduğu ileri sürülse de Hindistan'ın kendine özgü demokrasisinin şekillenmesinde federalizm, sekülerizm ve genel oy hakkının (İngiliz yönetimi seçim politikasını Hindistan ile tanışmış olsa da genel oy hakkına karşıydılar) bir araya gelmesinin önemli olduğu düşünceleri bir diğer yaklaşımı oluşturmaktadır.

Özlük'ün, Hindistan'ın demokratikleşmek için birçok kritere sahip olmadığı düşüncesine karşı bir savunma niteliğinde Hindistan hakkında oldukça destekleyici düşünce ve bilgiler sunduğu görülmektedir. Eserde, yoksulluk ve toplumsal olarak katmanlı yapıya sahip olmasına rağmen hızlı ve oldukça da başarılı bir şekilde demokrasiye geçiş yaptığının altı çizilmektedir. İngilizlerin çekilmesini takiben Hindistan'ın bağımsızlığı sonrasında elitlerin üstünlüğünün azalmış olmasıyla Hindistan'ın bu doğrultuda bir koşulu daha yerine getirdiğine işaret edilirken çalışmada ayrıca Hindistan'ın politik hakları, sivil özgürlüğü ve ekonomik entegrasyonu ile ABD ve Avrupa Birliği (AB) ülkeleri tarafından fark edildiği kaydedilmekte ve üye olduğu toplulukları tarihsel süreçleriyle oldukça detaylı bir şekilde aktarılmaktadır. Bu bölüm amaçları bakımından incelendiğinde, literatürdeki vurguların aksine Hindistan'ın bağımsızlık sonrası demokrasi tecrübesi yaşayabilmiş olması Güney Asya'nın *bölgesel gücü* olarak tanımlanabilmesine olanak sağladığı kaydedilmektedir. Hindistan'ın demokrasi promosyonu, bölgesel güç olarak tanımlanmasına yardım etse de dış politikada da etkin bir araçtır. Bu konuda yazar, üstünde durulması gereken bir diğer konu olarak Birleşmiş Milletler'e (BM) ABD'den sonra en büyük finansal destekçinin Hindistan olduğuna işaret etmektedir.

Çünkü BM Demokrasi Fonu ve Demokrasi toplulukları gibi bu doğrultuda yaptığı çalışmalar ile Hindistan küresel bir lider olma niyetini de açıkça gözler önüne sermektedir. “Çeşitlilik içinde birlik” yapısı ile Hindistan’ın Batı dünyası dışında demokrasi promosyonu konusunda önemli bir alternatif olduğu da açık olarak ortaya konmaktadır (Özlük, 2021, s. 25). Bölümün son kısmında, Hindistan’ın demokratik istikrar için katkı sağladığı ülkeleri tek tek açıklayan Özlük, Hindistan’ın bölgesel gücünü daha anlaşılır hale getirilmeyi amaçlamaktadır.

Uluslararası İlişkilerde Demokrasi Promosyonu kitabının üçüncü ve son bölümü *Hindistan’ın Nepal’e Yaptığı Demokrasi Promosyonu* başlığı altında incelenmektedir. Nepal’in tarih boyunca otoriterizm ile yönetilen feodal bir devlet olduğu belirtilmekte ve Nepal’in siyasi yapısı göz önüne serilerek konuya başlanmaktadır. Nepal’in, zamanında İngiliz kolonisi olan Hindistan ve dolayısıyla İngilizler için önemli bir konuma sahip olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Nepal’in günümüzde Hindistan ve Çin arasındaki stratejik hesaplamaların önemli bir parçası olduğu da atlanmamaktadır.

Stratejik konumunun bahsedilmesinin ardından Nepal’in dönüm noktası olarak kabul gören *Rana* dönemine yer verilmektedir. Modern Nepal tarihi için *Rana* otokrasisinin önemli kabul edilmesinin sebebi olarak çalışmada Jung Bahadur Rana’nın yönetimi ele aldıktan sonra politikalarını İngiliz varlığını dikkate alarak (güç ve varlığının devamı için İngiliz desteğinin olması gerektiğini düşünmek) belirlenmesine dayandırılmaktadır. Kitapta Kral Tribhuvan’ın (1906-1955) *Rana* rejimine karşı gelmesi Nepal’in demokratikleşmesinin ilk dönüm noktası olarak ele alınmaktadır. Bu bölümde Nepal’in adım adım demokrasiye gidişini dönem ve yıllara ayırarak inceledikten sonra asıl konu olan Hindistan’ın Nepal’e yönelik ilgisinin nasıl oluştuğuna gelinmektedir. Maocu isyanının derin boyut kazanması ve ilerlemesi Hindistan’ın bölge ile daha çok ilgilenmesine neden olduğu ileri sürülmektedir. Bu süreçte Hindistan’ın, Maocular ve siyasal partiler arasında 12 maddelik mutabakata aracılık etmesi Nepal’de yaptığı en önemli girişim olduğu özellikle ortaya konmaktadır. Özlük’e (2021, s. 25) göre, eğer Hindistan Nepal’e *demokratikleşme* desteğinde bulunmasaydı, 30 yıllık aradan sonra Nepal’in çok partili demokratik hayata geçmek için uygun siyasal ortamı tesis etmesi mümkün olamazdı.

Son olarak Nepal’in *demokratikleşme* sürecine katkısı olan Hindistan dışındaki uluslararası aktörler de mercek altına alınmaktadır. Nepal’de iç savaşı sona erdirecek bir aktör olarak görülen BM Nepal Misyonu’nun (UNMIN-United Nations Missions in Nepal) kurulduğu da belirtilmektedir. ABD’nin

Marshall Planı ile Nepal'e katkıda bulunduğu belirtilirken Nepal'in Çin'in güvenliğine tehdit oluşturmaması amacıyla Pekin ile ilişkilerine önem verdiği tespitinde bulunmaktadır. AB'nin katkılarına gelindiğinde ise iki taraflı anlaşmalarla AB ülkelerinin Nepal'e sosyal ve ekonomik gelişimleri için verdikleri destekler okuyuculara aktarılmaktadır.

Sonuç olarak, Duygu Özlük'ün çalışmasında ilk olarak teorik açıklamalarda bulunması bu konuda çalışmaya başlayacak olanlara yararlı ve yol gösterici olmaktadır. Bununla birlikte konuları sadece teorik çerçeveden ele almakla sınırlı kalmayarak eserinin devamında kapsamlı bir literatür taramasıyla karmaşıklığa sebep olmadan değerlendirmesini gerçekleştirmektedir. Yazar, demokrasi promosyonunun çıkış noktası olan demokrasi kavramını önce ele almakta ve ardından demokrasi promosyonunun anlamlandırılmasına odaklanmaktadır. Ayrıca okuyucusuna genelden özele doğru açık bir anlatım sunmaktadır. Kitabın giriş bölümünde aktarılan genel bilgiler ile okuyucusunun canlandırabileceği taslak niteliğinde bir şema çizmesine yardımcı olmaktadır. Özlük'ün uluslararası ilişkiler ile ilişkili olarak eski ve yeni birçok örnekle her konuya değinmiş olması Hindistan örneğinin anlaşılmasına kolaylık sağlamaktadır. Literatürde eksik olduğunu belirtilen demokrasi ve demokrasi promosyonunu tanımlamak ve örnekendirme yapabilmek konusunda geniş bir yelpaze ile bu konuları ele alan kaynağın literatüre katkısı yadsınamaz. Eserde, Batı toplumları dışında demokrasi promosyonu konusundaki girişimlerin bir zemin kazandığı ve uluslararası ilişkiler açısından bir değer ifade ettiği gündeme gelmektedir. Batı dünyasının temsilcilerinin (ABD, AB ve kısmen BM) yanı sıra yükselen bir güç ve dünyanın en büyük demokrasisi olan Hindistan'ın Güney Asya'daki girişimleriyle Batı dünyası dışından bir örnek olarak incelenmesi dikkatleri buraya çekmektedir. Kitap, Hindistan'ı kapsamlı bir şekilde incelemekle beraber örnek ülke analizinde okuyucuda ABD üzerinden bir karşılaştırma yapma düşüncesinin ortaya çıkmasına müsaade etmeden ele alınacak bir başka yükselen güç olarak tanımlanan bir ülkenin de analize dâhil edilmesi Hindistan'ın "en büyük demokrasi" olduğu iddiasının daha da kuvvetlenmesine yardımcı olabilirdi (Özlük, 2021, s. 12). Bununla birlikte kitabın örnek olay incelenmesi olarak konu aldığı Hindistan ile ilgili aktarılan geçmişten başlayarak gelecekte dünya siyasetinde karşılaşılabilecek bu yükseliş ile ilgili cevaplar arayan okuyucuya nitelikli ve derin bir analiz sunulmakta ve Özlük, yükselen bu gücün yeni bir dönem başlatacağı potansiyeline işaret ederek özgün ve kapsamlı cevaplar veren bir eseri alana kazandırmıştır.

¹ Kurki, M. ve Bridoux, J. (2013). Liberal Democracy. M. Kurki (Ed.). Democratic futures: Revisioning democracy promotion. New York: Routledge.

2023 YILI EN İYİ DOKTORA TEZİ ÖDÜLÜ

KTÜ - Uluslararası İlişkiler Bölümü en iyi "Doktora Tezlerini" ödüllendiriyor.

Eğer doktora tezinizi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler alanlarında Türkiye Cumhuriyeti Üniversiteleri'nde Türkçe veya İngilizce dillerinde yazmış ve **01 Haziran 2022** ile **30 Temmuz 2023** tarihleri arasında başarıyla savunmuşsanız bu ödül sizin olabilir.

Aday gösterilme için son başvuru tarihi: **01 Ağustos 2023**

www.ircongress.org

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER KONGRESİ

18-21
Ekim
2023

Trabzon

6.
th

POLITICS
&
INTERNATIONAL
RELATIONS
CONGRESS

Özet Gönderim Son Tarihi: *01 Temmuz 2023*

Abstract Submission Deadline: *01 July 2023*

Ortaklarımız

#polir2023

